

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ
ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

❖ Περίληψη	Σελ: 4
❖ Abstract	Σελ: 6
❖ Εισαγωγή	Σελ: 7
❖ Κεφάλαιο 1^ο: Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	Σελ: 9
1.1 Η Σημασία του Τραπεζικού Συστήματος	Σελ: 9
1.2 Ρυθμιστικό Πλαίσιο Τραπεζών	Σελ: 12
1.3 Τραπεζική Απασχόληση & Οικονομία	Σελ: 16
❖ Κεφάλαιο 2^ο: Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα & Χρηματοπιστωτική Κρίση	Σελ: 19
2.1 Τράπεζες & Κρίση	Σελ: 19
2.2 Επίπτωση της Κρίσης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	Σελ: 20
2.3 Χρηματοδότηση των Τραπεζών Πριν και Κατά τη Διάρκεια της Κρίσης	Σελ: 21
2.4 Αντιμετώπιση της Χρηματοπιστωτικής Κρίσης από το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	Σελ: 28
2.5 Τράπεζες & Προσπάθειες Ομαλής Εξόδου από την Κρίση	Σελ: 31
❖ Κεφάλαιο 3^ο: Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα & οι Τέσσερις (4) Συστημικές Τράπεζες	Σελ: 33
3.1 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.)	Σελ: 33
3.1.1 Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα	Σελ: 33
3.1.2 Μελλοντικές Εξελίξεις	Σελ: 36
3.1.3 Εξελίξεις που Αφορούν την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.)	Σελ: 38
3.2 Τράπεζα Πειραιώς	Σελ: 40
3.2.1 Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα	Σελ: 40
3.2.2 Μελλοντικές Εξελίξεις	Σελ: 41
3.2.3 Εξελίξεις που Αφορούν την Τράπεζα Πειραιώς	Σελ: 42
3.3 Alpha Bank	Σελ: 43
3.3.1 Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα	Σελ: 43

3.3.2	Μελλοντικές Εξελίξεις	Σελ: 49
3.3.3	Εξελίξεις που Αφορούν την Alpha Bank	Σελ: 51
3.4	EFG Eurobank Ergasias	Σελ: 53
3.4.1	Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα	Σελ: 53
3.4.2	Μελλοντικές Εξελίξεις	Σελ: 55
3.4.3	Εξελίξεις που Αφορούν την EFG Eurobank Ergasias	Σελ: 56
3.5	Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα & Προσομοίωση Ακραίων Καταστάσεων	Σελ: 58

**❖ Κεφάλαιο 4^ο: Το Μέλλον του Ελληνικού Τραπεζικού
Συστήματος**

		Σελ: 65
4.1	Τραπεζικοί Ισολογισμοί & Ρευστότητα	Σελ: 65
4.2	Νομισματική Πολιτική & Ρευστότητα	Σελ: 68
4.3	Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων	Σελ: 70
4.4	Μέτρα Παρέμβασης	Σελ: 73

❖ Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα

Σελ: 76

❖ Κεφάλαιο 6^ο: Βιβλιογραφία

Σελ: 79

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή, μελέτη, αλλά και διερεύνηση, των νέων δεδομένων που δημιουργήθηκαν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, έπειτα από τη διενέργεια μιας ευρείας κλίμακας συγχωνεύσεων πολλών τραπεζικών συστημάτων, με συνέπεια τη διατήρηση τεσσάρων μόνο πιστωτικών ιδρυμάτων, ονομαζόμενων πλέον «συστημικών τραπεζών». Τα πιστωτικά ιδρύματα που κυριαρχούν πλέον στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα είναι τα εξής: η Τράπεζα Πειραιώς, η Alpha Bank, η EFG Eurobank και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.). Το αντικείμενο της υπόψιν μελέτης, είναι η παρουσίαση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, έτσι όπως πλέον έχει διαμορφωθεί και η αναλυτική απεικόνιση όλων των δεδομένων που ισχύουν για καθένα από τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης εξετάζεται το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, η σημασία που αυτό έχει όχι μόνο ως προς την οικονομία της χώρας, αλλά και ως προς τη γενικότερη κοινωνική και πολιτική κατάσταση της Ελλάδος. Επίσης, αναλύεται το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει πλέον τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα καθώς και τα δεδομένα που ισχύουν όσον αφορά την τραπεζική απασχόληση και τις επιπτώσεις που αυτή έχει στην ελληνική οικονομία.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει την ανάλυση που αφορά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και το πώς αυτό αντιμετώπισε τη χρηματοπιστωτική κρίση, που ξέσπασε το Σεπτέμβριο του 2008. Μελετώνται, οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, αλλά και ο τρόπος χρηματοδότησης των πιστωτικών ιδρυμάτων, πριν και έπειτα από το ξέσπασμά της. Σημαντικό μέρος του δεύτερου αυτού κεφαλαίου κατέχει η ανάλυση που αφορά τους τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίστηκε η χρηματοπιστωτική κρίση από το γενικότερο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, αλλά και τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι ελληνικές τράπεζες, με στόχο την ομαλή τους έξοδο από τον κυκεώνα που βρέθηκαν, διαφυλάττοντας το Ενεργητικό τους και προσπαθώντας να περιορίσουν όσο το δυνατόν περισσότερο τις επισφάλειες τους.

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται ειδική αναφορά σε κάθε μια από τις τέσσερις (4) συστημικές τράπεζες χωριστά, που αποτελούν πλέον και τον πυλώνα στήριξης της ελληνικής οικονομίας. Γίνεται ξεχωριστή μνεία σε κάθε ένα πιστωτικό ίδρυμα, αποτυπώνοντας το πώς διαβλέπουν την ελληνική οικονομία, μέσα από το δικό τους πρίσμα

μελέτης, τις μελλοντικές εξελίξεις που διαβλέπουν, τόσο για τη δική τους κατάσταση, όσο και για εκείνη της ελληνικής οικονομίας, ενώ επίσης γίνεται και αναφορά σε ορισμένες χαρακτηριστικές εξελίξεις που αφορούν κάθε μια από τις τράπεζες που τις οδήγησαν στο ανήκουν σε αυτό το κλειστό «club», των συστημικών τραπεζών.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με το τέταρτο κεφάλαιο, το οποίο και κάνει ένα είδος πρόβλεψης, αναφορικά με το μέλλον του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Εξετάζονται οι τραπεζικοί ισολογισμοί και η ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων, η νομισματική πολιτική που ακολουθείται, ο τρόπος χρηματοδότησης των ελληνικών, κυρίως μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ενώ διατυπώνονται και ορισμένα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν προκειμένου να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο η επιδεινωμένη κατάσταση του τραπεζικού συστήματος και της ελληνικής οικονομίας γενικότερα.

Abstract

The purpose of this study is to document, study, and exploration of the new data created in the Greek banking system, after conducting a large – scale mergers of many banking systems, resulting in the retention of only four (4) banks, most so – called «systemic banks». Credit institutions that now dominate the domestic banking system are: Piraeus Bank, Alpha Bank, EFG Eurobank and the National Bank of Greece (NBG). The object of this study in mind is the presentation of the Greek banking system, as now configured and detailed display of all data applicable to individual credit institutions operating in Greece.

The first chapter of this study examines the Greek banking system, the importance of this has not only on the economy but also in the general social and political situation in Greece. It also analyzes the regulatory framework more credit institutions operating in Greece and the data applicable to the banking and employment impact this has on the Greek economy.

The second chapter includes the analysis on the Greek banking system and how it dealt with the financial crisis that erupted in September 2008, also are studied the effects of the economic crisis in Greek banking system and the method of financing of credit institutions before and after the outburst. An important part of that second capital held by the analysis on the ways in which they addressed the financial crisis of the overall Greek banking system, but also the efforts of the Greek banks, in order to smooth the output from difficult situation that found, preserving the assets and trying to reduce as much as possible to their defaults.

In the third chapter, there is a specific reference to each of the four (4) separate «systemic banks», which are the pillar and support the Greek economy. Special mention is made in any one credit institution, depicting how they see the Greek economy through their perspective study, future developments foresee, both for their own situation, and to that of the Greek economy, while also becomes reference to some typical developments in each of the banks in the leading part in this closed «club», «systemic banks».

The study concludes with the fourth chapter, which makes a kind of prediction about the future of the Greek banking system. Consider the bank balance sheets and liquidity of banks, monetary policy followed, the method of financing the Greek, especially SMEs, and makes a number of measures that could be taken to further improve the deteriorating state of the banking system and Greek economy.

Εισαγωγή

Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το Σεπτέμβριο του 2008, έχει υποβάλει πολλές οικονομίες ανά τον κόσμο σε ύφεση. Η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για τα οικονομικά συστήματα και τις κυβερνήσεις των κρατών. Μέσα από τη μελέτη αυτή γίνεται μια διερεύνηση και απεικόνιση της επίδρασης της οικονομικής κρίσης στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο και πως αυτός πλέον διαμορφώνεται με την ύπαρξη τεσσάρων (4) πλέον τραπεζικών ιδρυμάτων, συστημικών.

Παρουσιάζεται και αποδεικνύεται ότι, η ένταση των επιπτώσεων της κρίσης στις ελληνικές τράπεζες, μιας και οι περισσότερες εξ αυτών οδηγήθηκαν σε αυξήσεις των μετοχικών τους κεφαλαίων, προκειμένου να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν την έλλειψη κεφαλαιακής επάρκειας. Η κεφαλαιακή ανεπάρκεια αποτέλεσε συνέπεια της έλλειψης ρευστότητας των τραπεζών, μιας και δεν ήταν πλέον εφικτή η χρηματοδότησή τους από τις διεθνείς αγορές.

Κατά την προηγούμενη τριετία, το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει δεχτεί πολλαπλά πλήγματα. Αρχικά, η βαθειά και παρατεταμένη ύφεση, έχει υποσκάψει με δραματικό τρόπο την ποιότητα του δανειακού τους χαρτοφυλακίου. Δεύτερον, έχουν υποστεί σημαντικές απώλειες από την αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους (PSI και επαναγορά). Τρίτον, υπήρξε σημαντική εκροή καταθέσεων, δημιουργώντας ένα τεράστιο χρηματοδοτικό άνοιγμα. Τέλος, οι ελληνικές τράπεζες, από το ξέσπασμα της διεθνούς κρίσης, έχουν βρεθεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα τελείως αποκομμένες από τη διεθνή διατραπεζική αγορά, με τους μηχανισμούς του Ευρωσυστήματος να αποτελούν σχεδόν μοναδικές πηγές παροχής ρευστότητας. Έχουν επομένως προκύψει σοβαρά θέματα σχετικά με τη φερεγγυότητα και την βιωσιμότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων, πόσω μάλλον με την ικανότητά τους να τροφοδοτήσουν την οικονομία με την απαραίτητη ρευστότητα¹.

Όπως είναι φυσικό, η ομαλοποίηση της κατάστασης προϋποθέτει πρώτα και κύρια αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, βασική παράμετρος της οποίας είναι η διασφάλιση ότι τα τραπεζικά ιδρύματα είναι επαρκώς κεφαλαιοποιημένα. Υπάρχει σημαντικό πρόβλημα βιωσιμότητας, τουλάχιστον από την πλευρά του Ενεργητικού, το οποίο σχετίζεται τόσο με τις ζημίες που προέκυψαν από την αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους, όσο και με τις ιδιαίτερα δυσμενείς τάσεις στην εξυπηρέτηση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου.

¹ Σαρδέλης Χ., (2013), «Κρίση & Προοπτικές Ανάκαμψης: Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας», Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής – Κ.Ε.Π.Π., Μάρτιος, Σελ: 33

Οι βασικοί άξονες του σχεδιασμού στο τραπεζικό σύστημα πρέπει πλέον να επικεντρώνονται:

- ✓ στον εξορθολογισμό του κόστους λειτουργίας και γενικότερα την εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου μέσω οργανικής κερδοφορίας
- ✓ στην απεμπλοκή από μη αμιγώς τραπεζικές εργασίες
- ✓ στον επανασχεδιασμό των δραστηριοτήτων στο εξωτερικό στην ενεργό διαχείριση των προβληματικών στοιχείων Ενεργητικού, δηλαδή των δανείων σε καθυστέρηση και των ρυθμισμένων δανείων
- ✓ στην παροχή πλήρους φάσματος τραπεζικών εργασιών και στην ορθή τιμολόγησή τους

Η ανακεφαλαιοποίηση και εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος, η ανάκτηση πρόσβασης στη διεθνή διατραπεζική αγορά, η αύξηση της καταθετικής βάσης και η συνακόλουθη πρόοδος όσον αφορά την απεξάρτηση των πιστωτικών ιδρυμάτων από τη χρηματοδότηση που χορηγεί η Τράπεζα της Ελλάδος, αναμφίβολα ενίσχυσαν τις δυνατότητες των τραπεζών να πιστοδοτούν την οικονομία. Εφόσον μάλιστα παγιωθεί στην ελληνική οικονομία η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών και του μικροοικονομικού περιβάλλοντος, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης εκτιμάται ότι θα επιταχυνθεί μεσοπρόθεσμα, μιας και θα ενισχυθεί η ζήτηση για παραγωγικές πιστώσεις, θα υποχωρήσει ο πιστωτικός κίνδυνος καθώς θα διευρυνθούν οι δυνατότητες για βιώσιμα επιχειρηματικά σχέδια τα οποία οι τράπεζες θα μπορούν να χρηματοδοτήσουν χωρίς ζημία και αντιστοίχως θα μειωθεί η συχνότητα εμφάνισης νέων προβληματικών δανείων και θα βελτιωθεί η εξυπηρέτηση των υφιστάμενων δανείων σε καθυστέρηση².

Η συστηματοποίηση της ορθολογικής διαχείρισης των προβληματικών δανείων θα περιορίσει τις αρνητικές συνέπειες των στοιχείων αυτών για την πιστοδοτική ικανότητα των τραπεζών. Εάν αυξηθεί η κερδοφορία των τραπεζών και για αυτό βελτιωθεί και η κεφαλαιακή τους θέση, και μάλιστα παράλληλα με αύξηση των ταμειακών ροών, θα δημιουργηθούν οι συνθήκες για τη χορήγηση μεγαλύτερου όγκου πιστώσεων, οι οποίες με τη σειρά τους θα στηρίζουν την οικονομική δραστηριότητα. Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι, στη διάρκεια του 2013 καταργήθηκαν περισσότερα από δέκα (10) τραπεζικές επωνυμίες (brand names), διότι εξαγοράστηκαν και συγχωνεύθηκαν από τις τέσσερις (4) μεγάλες συστημικές τράπεζες που δημιουργήθηκαν.

² <http://www.kathimerini.gr/64095/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/neo-3ekinhma-gia-tis-4-systhmikes-trapezes> (Ανάκτηση 7/9/2014)

Κεφάλαιο 1^ο: Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

1.1 Η Σημασία του Τραπεζικού Συστήματος

Τα πιστωτικά ιδρύματα αποτελούν τους κυριότερους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς στις οικονομίες όλων των κρατών, όλων των οικονομιών. Οι οργανισμοί αυτοί έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν όλα τα είδη των χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών. Ο επίσημος ορισμός των πιστωτικών ιδρυμάτων αποδίδεται σύμφωνα με το Νόμο 5076/1931, περί Ανωνύμων Εταιρειών και Τραπεζών. Ειδικότερα,

«Τράπεζες είναι οι επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως έτερου σκοπού αυτών, δέχονται κατ' επάγγελμα καταθέσεις χρημάτων ή άλλων αξιών»³

Για την ίδρυση ενός πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα απαιτείται ελάχιστο αρχικό μετοχικό κεφάλαιο ύψους 18 εκατομμυρίων ευρώ. Το υπό ίδρυση πιστωτικό ίδρυμα καταθέτει στην Τράπεζα της Ελλάδος το αρχικό μετοχικό κεφάλαιο, πριν από τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας του. Το απαιτούμενο ύψος των εποπτικών κεφαλαίων του κάθε πιστωτικού ιδρύματος προσδιορίζεται σε καθημερινή βάση σύμφωνα με τους κινδύνους που αυτό αναλαμβάνει, έχοντας ως γνώμονα τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας που τίθενται κάθε φορά από τις Εποπτικές Αρχές.

Σε γενικές γραμμές, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που μπορούν να προσφέρουν τα πιστωτικά ιδρύματα είναι:

- Χορήγηση πιστώσεων συμπεριλαμβανομένων και των πράξεων πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων.
- Αποδοχή των καταθέσεων των πελατών ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων.
- Διενέργεια πληρωμών και μεταφορά κεφαλαίων.
- Πράξεις χρηματοδοτικής μίσθωσης (Leasing).
- Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων.
- Έκδοση και διαχείριση μέσω πληρωμής.

³ Προβόπουλος Γ. – Καπόπουλος Π. (2001), «Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

- Διενέργεια συναλλαγών για το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα ή για τους πελάτες του. Η διενέργεια των συναλλαγών αυτών μπορεί να γίνεται μέσα από διάφορους μηχανισμούς όπως είναι, τα αξιόγραφα, τα προθεσμιακά συμβόλαια χρηματοπιστωτικών τίτλων, το συνάλλαγμα, οι συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων, καθώς επίσης και οι κινητές αξίες.
- Συμμετοχή στην έκδοση τίτλων ή στην παροχή συναφών υπηρεσιών και ειδικότερα, των υπηρεσιών αναδόχου εκδόσεων τίτλων.
- Μεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές.
- Εκμίσθωση θυρίδων.
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τους πελάτες τους σχετικά με τη διάρθρωση και τη διαχείριση των κεφαλαίων τους, ή ακόμη και τη χάραξη στρατηγικής σε θέματα επιχειρήσεων, όπως είναι οι συγχωνεύσεις, οι εξαγορές, κλπ.
- Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών.
- Διαχείριση των χαρτοφυλακίων των πελατών που μπορεί να περιλαμβάνουν καταθέσεις, ομόλογα, μετοχές, κλπ.
- Τέλος, παροχή εμπορικών πληροφοριών που μπορεί να περιλαμβάνουν και υπηρεσίες πιστοληπτικής ικανότητας ενός συνεργάτη του πελάτη.

Μια από τις βασικότερες λειτουργίες των πιστωτικών ιδρυμάτων, στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ των αποταμιευτών και των πιστούχων. Η κύρια δραστηριότητα των πιστωτικών αυτών ιδρυμάτων είναι η άντληση κεφαλαίων και η παράλληλη παροχή αυτών, με κάθε μορφή επένδυσης, προκειμένου να εξυπηρετούνται οι ελλειμματικές οικονομικές μονάδες. Τα πιστωτικά ιδρύματα διαχειρίζονται τα στοιχεία του Παθητικού του Ισολογισμού των ελλειμματικών αυτών μονάδων και ειδικότερα, τις υποχρεώσεις τους αλλά και τις καταθέσεις τους (λογαριασμοί όψεως, ταμιευτηρίου, προθεσμίας, κλπ.), ώστε μέσα από αυτή τη διαδικασία να δημιουργήσουν απαιτήσεις, με χρηματοδοτήσεις, χρεόγραφα, κλπ. στο Ενεργητικό των Ισολογισμών τους.

Η σημασία των τραπεζών μέσα στα πλαίσια της ευρύτερης οικονομίας αλλά και του χρηματοοικονομικού συστήματος, γίνεται κατανοητή από την αναφορά και επεξήγηση της έννοιας της «Ασύμμετρης Πληροφόρησης» και ειδικότερα των προβλημάτων που αυτή

δημιουργεί στο τραπεζικό σύστημα αυτό καθ' αυτό. Σε γενικές γραμμές, τα προβλήματα που δημιουργεί η «Ασύμμετρη Πληροφόρηση» είναι τα εξής⁴:

→ Αντίστροφη Επιλογή

Πρόκειται για ένα πρόβλημα της «Ασύμμετρης Πληροφόρησης» το οποίο σημειώνεται πριν από τη διεξαγωγή μιας συναλλαγής και οφείλεται στο γεγονός ότι, εκείνες οι επιχειρηματικές μονάδες που δεν θεωρούνται ως αξιόχρεες είναι και εκείνες που θα ενεργήσουν με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο προκειμένου να λάβουν μια τραπεζική χρηματοδότηση μέσω δανείου.

→ Ηθικός Κίνδυνος

Ο ηθικός κίνδυνος αναφέρεται σε εκείνο το πρόβλημα όπου ένα συμβαλλόμενο μέρος που μπορεί να προστατευτεί από τον κίνδυνο ίσως συμπεριφερθεί διαφορετικά από τον τρόπο που ενδεχομένως να συμπεριφερόταν εάν υπήρχε η πλήρης έκθεσή του στον κίνδυνο.

Για το λόγο όμως ότι τα τραπεζικά ιδρύματα διαδραματίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα, και λόγω της δομής που έχουν λάβει όλα αυτά τα χρόνια ασφαλώς, καταφέρνουν να μειώνουν σε πολύ σημαντικό βαθμό τα δυο (2) ανωτέρω προβλήματα που παρουσιάζονται. Οι τράπεζες μπορούν και πραγματοποιούν κέρδη από τις ποικίλες πληροφορίες που συλλέγουν, συνάπτοντας με τις καλύτερες, σύμφωνα με τα δικά τους κριτήρια, επιχειρήσεις διάφορα δάνεια, τα οποία μπορούν φυσικά και να διαπραγματευτούν στη δευτερογενή αγορά. Επιπρόσθετα, οι τράπεζες μπορούν να αναλάβουν την επίβλεψη των επιχειρήσεων που δανείζουν, ώστε με τον τρόπο αυτό να αποτρέπονται τα διάφορα προβλήματα που προκύπτουν από τον ηθικό κίνδυνο.

Επίσης, οι τράπεζες μπορούν να λύνουν τα ποικίλα προβλήματα που δημιουργεί η «Ασύμμετρη Πληροφόρηση», με τη χρήση διαφόρων μεθόδων. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η ικανότητα που έχουν να δεσμεύονται, σε μακροχρόνιο χρονικό διάστημα, με μια σχέση πελατείας, έχοντας με τον τρόπο αυτό άμεσα οφέλη από τη λήψη των πληροφοριών που αντλούν και επεξεργάζονται. Επίσης, μέσα από την παρακολούθηση όλων εκείνων των δανειζόμενων μονάδων – επιχειρήσεων αλλά και φυσικών προσώπων – οι τράπεζες καταφέρνουν να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας και επομένως με τον τρόπο αυτό να

⁴ Mishkin S.F., (1996), «Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective», National Bureau of Economic Research, Working Paper 5600

μειώνουν σε μεγάλο βαθμό τα διάφορα κόστη τους. Παράλληλα, ο συνδυασμός της παρακολούθησης των δανειοδοτούμενων επιχειρήσεων αλλά και της συλλογής των πληροφοριών, δίνει το δικαίωμα στις τράπεζες να μπορούν να αποτρέπουν αυτές ακριβώς τις επιχειρήσεις να κάνουν παράτολμες ενέργειες, μέσα από τη διακοπή της χρηματοδότησής τους.

1.2 Ρυθμιστικό Πλαίσιο Τραπεζών

Η πολύ μεγάλη σημασία που έχει λάβει πλέον η λειτουργία των τραπεζών στην οικονομία όλων των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο, δημιούργησε και την ανάγκη εποπτείας και ρύθμισης της λειτουργίας τους. Επειδή όμως η φύση των πληροφοριών που έχουν οι τράπεζες είναι αμιγώς ιδιωτικού χαρακτήρα, όσον αφορά τα χαρτοφυλάκιά τους, για να επιβληθεί η όποια μορφή προστίμου για τη διακράτηση από τις τράπεζες στοιχείων υψηλού κινδύνου είναι σε μεγάλο βαθμό ανέφικτη. Για τον συγκεκριμένο πολύ σοβαρό λόγο, το κράτος μπορεί μόνο με έμμεσους τρόπους να επιβάλλει μέτρα. Τα μέτρα αυτά μπορεί να είναι τα εξής⁵:

1. Καθιέρωση και επιβολή κανόνων για την επιλογή στοιχείων όλων των χαρτοφυλακίων των τραπεζών, οι οποίοι κανόνες θα περιλαμβάνουν έναν ανώτατο επιτρεπτό βαθμό συγκέντρωσης συγκεκριμένων τύπων δανείων, περιορισμούς στους τύπους αλλά και στα είδη των επενδύσεων, στις οποίες επιτρέπεται να τοποθετούν τα κεφάλαιά τους οι τράπεζες, κλπ.
2. Καθιέρωση προτύπων αναφορικά με την κεφαλαιοποίηση αλλά και τη ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων και παράλληλα προβλέπονται και διάφοροι τρόποι επιβολής των προτύπων αυτών αλλά και συμμόρφωσης με αυτά.
3. Οι ρυθμιστικές αρχές αλλά και το κράτος θα μπορούν να έχουν το ρόλο των δανειστών στην περίπτωση που συμβεί το ενδεχόμενο μιας χρεωκοπίας ενός τραπεζικού ιδρύματος, αποκτώντας τον έλεγχο όλων των στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή της τράπεζας αυτής.

Το πιο γνωστό αλλά και σημαντικότερο ρυθμιστικό πλαίσιο και κείμενο που υπάρχει αυτή της στιγμή για τον τραπεζικό κλάδο γενικά είναι εκείνο της Επιτροπής της Βασιλείας.

⁵ Αγγελόπουλος Π. (2008), «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα

Μετά το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2007, οι ελληνικές τράπεζες καλούνται να αντιμετωπίσουν μια διπλή πρόκληση. Από τη μια πλευρά θα πρέπει να ενσωματώσουν και να υιοθετήσουν σταδιακά ως το τέλος του 2015 τα νέα πρότυπα για την κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα και τις άλλες ρυθμίσεις για τη βελτίωση της ποιότητας των ιδίων κεφαλαίων και την εφαρμογή του δείκτη μόχλευσης. Από την άλλη πλευρά θα πρέπει να το επιτύχουν υπό δυσχερείς οικονομικές συνθήκες στο εσωτερικό της χώρας. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο εγχώριος χρηματοπιστωτικός τομέας, δεν οφείλονται στην αναποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων, εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων με αποτέλεσμα τη σημαντική επιβάρυνση του δημοσίου χρέους των εκάστοτε κυβερνήσεων όπως συνέβη σε παγκόσμιο επίπεδο. Αντίθετα, είναι η επί μακρόν αναποτελεσματική χρήση του δημοσιονομικού χρέους και του ελλείμματος της χώρας, που πιέζει υπέρμετρα τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, παρά το γεγονός ότι αυτά δεν είχαν ποτέ σημαντική έκθεση στις αγορές παραγώγων ή στις αγορές τιτλοποιήσεων από όπου ξεκίνησε η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση⁶.

Το στρατηγικό μοντέλο ανάπτυξης που ακολούθησαν τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, ήταν κατά προτεραιότητα η διείσδυση και η επέκταση στις χώρες της Νοτιανατολικής Ευρώπης, η πιστωτική επέκταση στο εσωτερικό και η αντιμετώπιση του ανταγωνισμού τοπικά. Πρόκειται για ένα «παραδοσιακό» μοντέλο εξωστρέφειας και ανάπτυξης που οδήγησε τα πιστωτικά ιδρύματα σε υψηλό επίπεδο πιστοληπτικής ικανότητας και κερδοφορίας, το οποίο όμως σταδιακά απωλέσθηκε, λόγω της δημοσιονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με την κακή οικονομική κατάσταση της Ελλάδος. Το έτος 2010 αποτελεί σταθμό για την Ελλάδα, μιας και χαρακτηρίζεται ως το έτος της βίαιης εξόδου της χώρας από τις αγορές και της συνεπακόλουθης βίαιης εξόδου των ελληνικών τραπεζών από τη διατραπεζική αγορά. Οι επισφάλειες των τραπεζών εκτινάχθηκαν στα έξι (6) δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ και η πιστωτική επέκταση υποχώρησε στο 1%, με περαιτέρω τάσεις μείωσης. Τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα δέχθηκαν μια σημαντική κυβερνητική στήριξη μέσω των πακέτων στήριξης, το 2009 και το 2010 (28 δισεκατομμύρια και 25 δισεκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα).

Τα τεστ αντοχής (stress tests) του Ιουλίου του 2010 κατέδειξαν ότι τα σημαντικότερα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα είναι ικανά να αντεπεξέλθουν ακόμη και σε ακραία σενάρια σχετικά με την κατάσταση της οικονομίας. Τα συγκεκριμένα stress tests

⁶ <http://www.banksnews.gr> (Διαθέσιμο 19/01/2011)

μετρούσαν την κεφαλαιακή επάρκεια των ευρωπαϊκών τραπεζών σε διάφορα ακραία, αντίξοα σενάρια όχι όμως σε σενάρια χρεοκοπίας κρατών της Ευρωζώνης, που ως τότε θεωρούνταν αδιανόητα. Τα αποτελέσματα αυτών των δοκιμασιών αποδείχθηκαν εσφαλμένα διότι μετά από λίγους μήνες κατέρρευσε το ιρλανδικό τραπεζικό σύστημα, ενώ οι ιρλανδικές τράπεζες είχαν περάσει με άνεση τα ελάχιστα όρια της κεφαλαιακής επάρκειας.

Η Επιτροπή της Βασιλείας προτείνει τις ακόλουθες διατάξεις στο νέο κανονιστικό της πλαίσιο⁷:

1. Αύξηση του επιπέδου και της ποιότητας των υφιστάμενων κεφαλαιακών απαιτήσεων
2. Εισαγωγή νέων κεφαλαιακών απαιτήσεων για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας
3. Συντελεστής μόχλευσης (Leverage Ratio)
4. Συντελεστής Ρευστότητας (Liquidity Ratio)

Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση απέδειξε ότι τα κεφαλαιακά αποθέματα που διατηρούσαν τα πιστωτικά ιδρύματα δεν μπορούσαν να απορροφήσουν όλες τις ζημιές που προέκυπταν. Σύμφωνα με το Σύμφωνο της Βασιλείας III, το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων θα αποτελείται από, τα βασικά ίδια κεφάλαια (Tier I Capital) και τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια (Tier II Capital). Από την άλλη πλευρά, τα βασικά ίδια κεφάλαια θα αποτελούνται από τα ακόλουθα:

- ✓ Κύρια στοιχεία, με αντικατάσταση του όρου «core Tier I», από τον όρο «common equity Tier I», έναν δείκτη που θα αποτελείται από παρακρατηθέντα κέρδη, αποθεματικά και κοινές μετοχές.
- ✓ Πρόσθετα στοιχεία, όπου εντάσσονται οι προνομιούχες μετοχές, υπό όρους (προκαθορισμένη διάρκεια, πλήρης καταβολή έκδοσής τους, κλπ.), και οι τίτλοι έκδοσης θυγατρικών εταιρειών, που θα είναι υπό την εποπτεία των οργανισμών που κατέχονται από τρίτους.

Τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια αποτελούνται από προνομιούχες μετοχές ορισμένης διάρκειας, τουλάχιστον πέντε (5) ετών και από υπό προϋποθέσεις τίτλους εκδόσεως θυγατρικών εταιρειών που θα είναι υπό την εποπτεία των οργανισμών που

⁷ Γκόρτσος Χ. (2011), «Βασιλεία III – Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία, με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα

κατέχονται από τρίτους, αν δεν περιλαμβάνονται βασικά ίδια κεφάλαια. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, οι ελάχιστοι δείκτες των ανωτέρω κατηγοριών διαμορφώνονται ως εξής:

- ❖ Κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων: 4,5% από 2%
- ❖ Βασικά ίδια κεφάλαια: 6% από 4%
- ❖ Σύνολο ιδίων κεφαλαίων: 8% (καμία μεταβολή)

Τα καινοτόμα στοιχεία που εισάγει το ρυθμιστικό πλαίσιο του Συμφώνου της Βασιλείας III διακρίνονται σε δυο (2) Κανόνες⁸:

- i. Νέοι Κανόνες Μικρο – Προληπτικής Ρυθμιστικής Παρέμβασης
- ii. Νέοι Κανόνες Μακρο – Προληπτικής Ρυθμιστικής Παρέμβασης

Οι κανόνες της μικρο – προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης, εκτός των συντελεστών μόχλευσης και ρευστότητας που αναφέρθηκαν ανωτέρω, περιλαμβάνουν και μια σειρά από μετρήσεις που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν από τις εποπτικές αρχές. Οι μετρήσεις αυτές περιλαμβάνουν:

- ❖ Συμβατική αναντιστοιχία ληκτοτήτων: για την κατανόηση των αναγκών ρευστότητας ενός πιστωτικού ιδρύματος, θα πρέπει τα ίδια τα ιδρύματα να αξιολογούν τακτικά τη συμβατική αναντιστοιχία ληκτοτήτων. Μέσω της μέτρησης αυτής ορίζεται μια αρχική απλή αναφορά των συμβατικών δεσμεύσεων και μπορούν οι εποπτικές αρχές να συγκρίνουν τα χαρακτηριστικά του κινδύνου ρευστότητας που υπάρχουν στα πιστωτικά ιδρύματα.
- ❖ Συγκέντρωση χρηματοδότησης: η μέτρηση αυτή αφορά τη συγκεντρωτική ανάλυση της χρηματοδότησης που παρέχεται από συγκεκριμένους αντισυμβαλλόμενους, μέσων και νομισμάτων. Μια μέτρηση της συγκέντρωσης αποκαλύπτει τις δραστηριότητες χονδρικής χρηματοδότησης και βοηθά τις εποπτικές αρχές να αξιολογήσουν το βαθμό του κινδύνου ρευστότητας.
- ❖ Διαθέσιμα μη βεβαρημένα στοιχεία του ενεργητικού. η μέτρηση εδώ αφορά τα μη βεβαρημένα στοιχεία του ενεργητικού, τα οποία δυνητικά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εγγύηση για την εξασφάλιση χρηματοδότησης. Μέσω της

⁸ Pierre E.C. (2011), «Implementing Basel III: Challenges, Options & Opportunities», Moody's Analytics, September

μέτρησης αυτής, τόσο τα πιστωτικά ιδρύματα όσο και οι εποπτικές αρχές, αποκτούν καλύτερη γνώση των ικανοτήτων τους, ώστε να αντλήσουν πρόσθετους πόρους.

- ❖ Συντελεστής κάλυψης ρευστότητας ανά σημαντικό νόμισμα: ο συναλλαγματικό κίνδυνος είναι ένα σημαντικό στοιχείο του κινδύνου ρευστότητας. Επ' αυτού, ο συντελεστής κάλυψης ρευστότητας αξιολογείται σε κάθε σημαντικό νόμισμα, με σκοπό την παρακολούθηση και τη διαχείριση, σε συνολικό επίπεδο, της εξέλιξης της έκθεσης του νομίσματος σε ένα πιστωτικό ίδρυμα.
- ❖ Εργαλεία παρακολούθησης εξελίξεων στην αγορά: για την εξεύρεση πηγών στιγμιαίων δεδομένων, σε ενδεχόμενα προβλήματα ρευστότητας, κρίνεται σκόπιμη η συλλογή πληροφοριών για την παρακολούθηση της αγοράς των τιμών των περιουσιακών στοιχείων και της ρευστότητας. Οι πληροφορίες αυτές σχετίζονται με τα περιθώρια συμβολαίων παραγωγών χρηματοοικονομικών προϊόντων, με τις τιμές των μετοχών, με την ικανότητα του οργανισμού να αυτοχρηματοδοτείται σε διάφορες αγορές χονδρικής.

1.3 Τραπεζική Απασχόληση & Οικονομία

Η άσχημη οικονομική συγκυρία που διανύει η παγκόσμια κοινότητα δεν θα μπορούσε να μην έχει επιπτώσεις και στην απασχόληση των ατόμων και ειδικότερα εκείνων που εργάζονται στον τραπεζικό κλάδο. Ειδικότερα, η αλλαγή του ρόλου που καλείται να διαδραματίσει ο χρηματοπιστωτικός τομέας στην παγκόσμια οικονομία, θέτει επιτακτικά πλέον το ζήτημα της απασχόλησης, όχι μόνο εξετάζοντας την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, των νέων δεξιοτήτων που καλούνται να έχουν οι εργαζόμενοι, και του θεσμικού πλαισίου που υπάρχει, αλλά και την περαιτέρω αύξηση του αριθμού των εργαζομένων στις τράπεζες. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το 1989 εργάζονταν σε τραπεζικά ιδρύματα στην Ελλάδα περίπου 37.000 άτομα. Το 2007 ο αριθμός των εργαζομένων στις τράπεζες άγγιξε τις 57.000, ενώ το 2008 ο αριθμός αυτός είχε ήδη φθάσει τις 66.000 άτομα⁹.

Σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία, από το 2003 ο συνολικός αριθμός των απασχολουμένων στα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα εμφανίζει την πενταετία 2003 – 2008 συνεχή αυξητική πορεία (2008: 66.165, 2003: 61.074), με ρυθμούς υψηλότερους (8,3%) σε σχέση με αυτούς που παρατηρήθηκαν (6,5%) στα τραπεζικά συστήματα των υπολοίπων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε. – 27 2008:

⁹ Ινστιτούτο Ομοσπονδίας Εργασίας Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος (2009), Η Απασχόληση στις Τράπεζες, Αθήνα

3.335.210, 2003: 3.130.447). Η αυξητική πορεία στην Ελλάδα ανακόπηκε το 2009. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων στα 65 συνολικά πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα ανήλθε στους 65.682 υπαλλήλους, δηλαδή ένα ποσοστό ετήσιας μείωσης 0,7%¹⁰.

Όπως προκύπτει από στοιχεία των ισολογισμών των έξι (6) μεγαλύτερων τραπεζών και των ομίλων τους, οι συνολικές δαπάνες προσωπικού (μισθοί, ημερομίσθια και επιδόματα, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, συνταξιοδοτικά προγράμματα καθορισμένων παροχών και λοιπές δαπάνες), ανήλθαν σε 4.238 εκατομμύρια ευρώ για το 2009, έναντι 3.886 εκατομμυρίων ευρώ για το 2007 και 4.142 εκατομμυρίων ευρώ για το 2008 σε επίπεδο ομίλων και σε 2.979 εκατομμύρια ευρώ για το ίδιο έτος (2007: 2.714 εκατομμύρια ευρώ, 2008: 2.824 εκατομμύρια ευρώ) σε επίπεδο τραπεζών.

Σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, υπήρξε μια αύξηση της τάξης του 2,34% για τους ομίλους και 5,47% για τις τράπεζες. Ειδικότερα, για μισθούς και ημερομίσθια καταβλήθηκαν το 2009 σε επίπεδο ομίλων 3.366 εκατομμύρια ευρώ (2007: 1.865 εκατομμύρια ευρώ, 2008: 3.302 εκατομμύρια ευρώ). Σε επίπεδο τραπεζών για μισθούς και ημερομίσθια καταβλήθηκαν για την ίδια χρονιά 2.296 εκατομμύρια ευρώ (2007: 2.078 εκατομμύρια ευρώ, 2008: 2.168 εκατομμύρια ευρώ).

Η ένταση της τραπεζικής απασχόλησης, δηλαδή ο αριθμός των απασχολούμενων στις εμπορικές τράπεζες που χρειάζεται για να παραχθεί μια μονάδα του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.), αυξανόταν με υψηλούς ρυθμούς μέχρι το 1987. Επομένως, υπήρχε μια επέκταση του κλάδου, δηλαδή χρειαζόταν ένας ολοένα και αυξανόμενος αριθμός τραπεζοϋπαλλήλων για κάθε επιπλέον μονάδα του Α.Ε.Π. Στη συνέχεια και μέχρι το έτος 2000, η ένταση της απασχόλησης αυξανόταν αλλά με μικρότερους ρυθμούς, μιας και αρχίζει να γίνεται αισθητή η αύξηση της παραγωγικότητας. Τελικά, η ένταση της απασχόλησης παρουσιάζει έντονα σημεία μεταστροφής σε πτωτική τάση από το έτος 2001 και έπειτα.

Από το 2001 και έπειτα και λόγω των τεχνολογικών και οργανωτικών αλλαγών που επικράτησαν στον χρηματοπιστωτικό τομέα, η αύξηση της παραγωγικότητας υπήρξε τόσο υψηλή ώστε οι μειώσεις που προκάλεσε στον αριθμό των απασχολούμενων στις τράπεζες, υπερκάλυψαν τις αυξήσεις από την επέκταση του τραπεζικού κλάδου. Έτσι, για κάθε επιπλέον μονάδα του Α.Ε.Π. χρειαζόνταν ολοένα και λιγότεροι παραπάνω υπάλληλοι στις

¹⁰ Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2010), «Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2009», Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2010

τράπεζες. Εντούτοις, η τραπεζική απασχόληση, ως ποσοστό του πληθυσμού, δεν παρουσιάζει κάποια μείωση. Αντιθέτως, αυξανόταν μέχρι και το έτος 2007, όμως με σαφέστατα μικρότερους ρυθμούς έναντι των προηγούμενων ετών. Λαμβάνοντας υπόψιν την ιστορία που υπάρχει στους τραπεζικούς κλάδους άλλων οικονομιών προηγμένων χωρών, στις οποίες ο χρηματοπιστωτικός τομέας είναι περισσότερο ανεπτυγμένος έναντι της Ελλάδος, είναι προβλέψιμο ότι, η πτώση της έντασης της τραπεζικής απασχόλησης θα γίνει αρκετά μεγάλη ώστε να προκαλέσει και την πτώση της απασχόλησης σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας.

Κεφάλαιο 2^ο: Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

2.1 Τράπεζες & Κρίση

Οι πιο σημαντικοί δείκτες πρόβλεψης της κρίσης είναι η πορεία των ιδίων κεφαλαίων και οι τιμές των κατοικιών των πολιτών. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει και τη σημασία του ρόλου που διαδραμάτισαν οι τράπεζες κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008. Επίσης οι τράπεζες διαχέουν τις κρίσεις στην πραγματική οικονομία. Στην περίπτωση τραπεζικών κρίσεων, οι τομείς της οικονομίας που εξαρτώνται περισσότερο από την εξωτερική χρηματοδότηση πλήττονται περισσότερο. Τα αποτελέσματα των τραπεζικών κρίσεων είναι περισσότερο έντονα στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες έχουν και μικρότερη πρόσβαση σε εξωτερική χρηματοδότηση¹¹.

Οι οικονομικές κρίσεις δεν έχουν πάντοτε τα ίδια χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Για παράδειγμα, ένα ταυτόχρονα ξέσπασμα τραπεζικών και νομισματικών κρίσεων, είναι γνωστό ως το φαινόμενο των «δίδυμων κρίσεων» και είναι περισσότερο ορατό στις αναδυόμενες οικονομίες. Η σημερινή χρηματοπιστωτική κρίση έκανε την εμφάνισή της ως μια τραπεζική κρίση στις Η.Π.Α. και στη συνέχεια έγινε ευρέως αισθητή σε ολόκληρο τον κόσμο ως τραπεζική κρίση και εξελίχθηκε σε μια κρίση χρέους στην Ελλάδα, αλλά και στις άλλες χώρες της Ευρώπης. Η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2008, αν και έχει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά σε ολόκληρο τον πλανήτη, εντούτοις, πολλές χώρες επηρεάζονται με διαφορετικούς τρόπους, ακόμη και εντός των πλαισίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενώ ορισμένες χώρες, όπως για παράδειγμα η Μεγάλη Βρετανία και η Ιρλανδία, έχουν πληγεί πολύ πιο σοβαρά από την πρώτη φάση της κρίσης (τραπεζική κρίση) και τη δεύτερη φάση (πιστωτική κρίση και ύφεση), ορισμένες άλλες χώρες, όπως είναι η Ελλάδα και η Ιταλία, αν και επηρεάστηκαν λιγότερο από την τραπεζική και την πιστωτική κρίση, εντούτοις επλήγησαν πολύ πιο σοβαρά από την τρίτη φάση της κρίσης, η οποία και επηρέασε τη χρηματοδότηση του δημόσιου χρέους, και τις έφερε υπό καθεστώς χρεοκοπίας¹².

Ανεξάρτητα από το πόσο αυστηρά μπορεί να ρυθμίζονται αλλά και να εποπτεύονται τα διάφορα τραπεζικά συστήματα, μπορεί να παραμένουν ευάλωτα σε ποικίλες μακροοικονομικές ανισορροπίες. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έδειξε ότι λειτουργούσε

¹¹ Graciela L & Carmen R. (1999), «The Twin Crises: the causes of banking and balance of payments problems», American Economic Review, Vol. 89, pp. 473 – 475

¹² Reuven G. & Hutchinson M., (2001), «Financial Crises in Emerging Markets», New York Cambridge University Press

σωστά και αποτελεσματικά, μιας και δεν παρουσιάσθηκαν πτωχεύσεις πιστωτικών ιδρυμάτων. Από την άλλη πλευρά, οι αγορές εμφανίστηκαν να ανησυχούν περισσότερο ότι η ελληνική κρίση χρέους θα προκαλούσε και ρήξη εντός των πλαισίων της Ευρωζώνης, μιας και η κρίση είχε ήδη εξαπλωθεί σε χώρες όπως η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Ιταλία. Η κρίση που αντιμετώπιζε, αλλά και ακόμη αντιμετωπίζει η Ελλάδα έχει δυο (2) σκέλη: το πρώτο σκέλος είναι η μακροχρόνια συσσώρευση του δημόσιου χρέους και το άλλο σκέλος είναι η πολύ γρήγορη συσσώρευση υπερβολικού εξωτερικού χρέους. Επίσης, η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει και ένα ακόμη πρόβλημα αξιοπιστίας, γεγονός που καθιστά την επίλυση της κρίσης πιο δύσκολη¹³.

Η κρίση του 2008 συνδέεται και με τη δυσλειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, λαμβάνοντας υπόψιν ότι, η κρίση στις Η.Π.Α. εκδηλώθηκε στις επενδυτικές τράπεζες που δεν εποπτεύονταν επαρκώς. Επομένως, η προστασία του τραπεζικού συστήματος από τις κρίσεις είναι σημαντική για την απρόσκοπτη και ομαλή λειτουργία όλων των οικονομιών σε παγκόσμια κλίμακα. Εν κατά κλείδει, για τη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος και για την αποτροπή αρνητικών καταστάσεων, όπως είναι οι οικονομικές κρίσεις και οι κρίσεις γενικότερα, καθίσταται απαραίτητη η υιοθέτηση μιας σειράς από μέτρα, προληπτικού χαρακτήρα, καθώς επίσης και η σύσταση παρεμβατικών και προστατευτικών μηχανισμών.

2.2 Επίπτωση της Κρίσης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Από τα τέλη του 2009 έως σήμερα η καταθετική βάση του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος έχει μειωθεί κατά 55 δισεκατομμύρια ευρώ. Παράλληλα και η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στη διατραπεζική αγορά και την αγορά ομολόγων και τιτλοποιήσεων, παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη. Ταυτόχρονα, οι ανάγκες χρηματοδότησης του δημόσιου χρέους έχουν οδηγήσει σε αύξηση του δανεισμού προς το δημόσιο τομέα, στερώντας σημαντικούς πόρους από τη χρηματοδότηση της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας¹⁴.

Στον αντίποδα, τα δάνεια των τραπεζών προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά έχουν υποχωρήσει οριακά μόνο από το 2009 έως τα μέσα του 2012. Το καθαρό αποτέλεσμα της μείωσης των καταθέσεων και της σταθεροποίησης των δανείων είχε ως αποτέλεσμα την διεύρυνση του χρηματοδοτικού κενού των τραπεζών. Δεδομένης της έλλειψης εναλλακτικών

¹³ Krugman P. (2009), «Η Κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

¹⁴ Τράπεζα της Ελλάδος (2011), «Εκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για το έτος 2010», Απρίλιος 2011, Αθήνα

λύσεων, οι ελληνικές τράπεζες έχουν αναγκαστεί να αυξήσουν τη χρηματοδότηση τους από το ευρώ – σύστημα από τέσσερα (4) δισεκατομμύρια ευρώ τον Ιανουάριο 2008, σε 118 δισεκατομμύρια ευρώ το Σεπτέμβριο του 2011. Η υποκατάσταση των εγχώριων καταθέσεων με χρηματοδότηση από το ευρώ – σύστημα έχει μεταβάλει δραματικά τη δομή της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας. Σκοπός είναι η μείωση, μέσα σε μια περίοδο δύο (2) ετών της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας κατά 80 δισεκατομμύρια ευρώ, δηλαδή μια μείωση περίπου κατά το 1/3 των υφιστάμενων δανειακών υπολοίπων σε επιχειρήσεις και ιδιώτες. Αυτό θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία. Πρακτικά, προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η μείωση στο συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, τα δάνεια στην ελληνική οικονομία θα πρέπει να μειωθούν κατά 6,5 δισεκατομμύρια ευρώ το πρώτο τρίμηνο και να συνεχίζουν να μειώνονται. Η απομόχλευση αυτή θα κορυφωθεί το 8^ο τρίμηνο με μείωση των δανείων κατά 14 δισεκατομμύρια ευρώ.

Εάν η ροή των νέων δανείων εξελιχθεί σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, τότε θα υπάρχει μια σημαντική μείωση του δείκτη ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας, γεγονός που ακόμα και υπό την προϋπόθεση μηδενικής συρρίκνωσης της δημόσιας οικονομικής δραστηριότητας θα οδηγήσει σε σημαντική συρρίκνωση του Α.Ε.Π. η οποία θα φθάσει το - 9,3% στα επόμενα χρόνια (2015), ενώ σωρευτικά η απώλεια του πραγματικού Α.Ε.Π. θα ανέλθει σε 17,2%. Παράλληλα, η πτώση του Α.Ε.Π. και της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας ως επακόλουθο της έλλειψης ρευστότητας στην αγορά θα επηρεάσει αρνητικά και την αγορά εργασίας. Η απασχόληση, δηλαδή οι θέσεις εργασίας, θα μειωθεί μεταξύ 3,2% το 1^ο τρίμηνο και 6,7% το 8^ο τρίμηνο ενώ αντίστοιχα η ανεργία θα ανέλθει σταδιακά στα επίπεδα του 29%. Τελευταία αλλά όχι λιγότερο σημαντική είναι η επίδραση η οποία θα υπάρξει από την ύφεση και την ανεργία στην ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων των ελληνικών τραπεζών. Πιο συγκεκριμένα ο λόγος σχηματισμού νέων μη – εξυπηρετούμενων δανείων θα ανέλθει στο 1,2% το πρώτο τρίμηνο και θα κορυφωθεί στο 1,5% σε βάθος ετών. Κατά συνέπεια ο λόγος μη – εξυπηρετούμενων δανείων θα ανέλθει στο 21,3%.

2.3 Χρηματοδότηση των Τραπεζών Πριν και Κατά τη Διάρκεια της Κρίσης

Οι ελληνικές τράπεζες, παρά το γεγονός ότι έδειχναν ανεπηρέαστες στα αρχικά στάδια της κρίσης, αφενός λόγω της μικρής έκθεσής τους σε τοξικά προϊόντα, και αφετέρου, λόγω του συγκριτικά του μικρότερου χρηματοδοτικού ανοίγματος έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου, απόρροια του μικρότερου λόγου δανείων προς τις καταθέσεις. Αυτή η πρωτόγνωρη εξέλιξη είχε σοβαρά αρνητικά επακόλουθα στη λειτουργία τους και απείλησε

ακόμη και την επιβίωσή τους, έπειτα από μια πολύ δυναμική πενταετία (2002 – 2007), όπου οι ελληνικές τράπεζες αναπτύσσονταν ραγδαία, τόσο σε γεωγραφικό επίπεδο, διαμέσου της εξάπλωσής τους στην Νοτιοανατολική Ευρώπη ως επί το πλείστον, αλλά και σε επίπεδο προϊόντων, με την είσοδό τους σε νέες αγορές χρηματοοικονομικών προϊόντων¹⁵.

Ένας από τους παράγοντες που επηρέασαν την επιτυχία των τραπεζών, ήταν και ο κλάδος της χονδρικής χρηματοδότησης. Είναι γεγονός ότι, τα μεγέθη της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών, από τις αγορές ακολούθησαν μια θετική πορεία, όπου με αφετηρία το έτος 1999, διέγραφαν μια τροχιά σύγκλισης με τον αντίστοιχο μέσο όρο των μεγεθών των τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι δυνατότητες άντλησης μιας μεσοπρόθεσμης ρευστότητας ενισχύονταν κάθε χρόνο, μιας και οι αγορές γνώριζαν τον ελληνικό πιστωτικό κίνδυνο. Ένα ακόμη ποιοτικό γνώρισμα της μορφής της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών, ήταν η πρόσβασή τους σε εύκολο, γρήγορο και «φθηνό» δανεισμό, από άλλες τράπεζες σε ποσοστό κοντά στο 60% και από επενδυτές στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη σε ποσοστό κοντά στο 70% της χονδρικής τους χρηματοδότησης. Η επιτυχία τους στο συγκεκριμένο επενδυτικό κοινό τις ωθούσε να βολιδοσκοπούν σχεδόν αποκλειστικά επενδυτές με παρόμοια χαρακτηριστικά.

Με μια σχετική καθυστέρηση όλες οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες ανέλαβαν πρωτοβουλίες προκειμένου να διαμορφώσουν την επενδυτική τους βάση προς νέες αγορές αλλά και νέα προϊόντα. Ειδικότερα, ξεκίνησαν την εξέταση προτάσεων διεθνών τραπεζικών οίκων, προκειμένου να εισέλθουν στην αγορά της Αμερικής, ώστε να προσελκύσουν άλλους πιστοποιημένους επενδυτές. Οι αρχικές αντιρρήσεις των τραπεζών, αναφορικά με τη δραστηριοποίησή τους ως ξένων εκδοτών, σε αυστηρότερες, περισσότερο ελεγχόμενων και ακριβότερων αγορών δανεισμού, πέρα από τα όρια της Ευρώπης, κάμφθηκαν όταν οι ευρωπαϊκές αγορές άρχισαν να εμφανίζουν σημάδια κορεσμού, οριοθετώντας τη δυνατότητα απορρόφησης ελληνικών κρατικών και τραπεζικών ομολόγων, διευρύνοντας τα πιστωτικά τους περιθώρια (2007).

Εντούτοις, το Σεπτέμβριο του 2007, με τη διάχυση των προβλημάτων της αγοράς των στεγαστικών δανείων στις Η.Π.Α. στις κεφαλαιαγορές, άρχισαν να εμφανίζονται στις αγορές σημάδια κορεσμού και εσωστρέφειας, μιας και «χτυπήθηκε» η εμπιστοσύνη των επενδυτών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι επενδυτές να αποφεύγουν την ανάληψη του

¹⁵ Μιχαλόπουλος Γ. (2011), «Χρηματοδότηση των Ελληνικών Τραπεζών στη Διάρκεια της Κρίσης», Διεύθυνση Χρηματοοικονομικού Σχεδιασμού & Διαχείρισης – Alpha Bank, Σελ: 230 – 243

πιστωτικού κινδύνου εκτός των συνόρων της χώρας τους. Μια σημαντική συνέπεια της κατάρρευσης της αγοράς της χρηματοδότησης ήταν και η αναβολή όλων των τιτλοποιήσεων και αυτό σήμαινε την αποθάρρυνση της αυτοχρηματοδότησης των στοιχείων του ενεργητικού των επιχειρήσεων.

Το επόμενο έτος, το 2008, οι ελληνικές τράπεζες, στην προσπάθειά τους να επιστρέψουν στις παραδοσιακές μορφές χρηματοδότησης, αντιμετώπισαν πολλές δυσκολίες, μιας και υπήρχε έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των διαφόρων πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και λόγω της αβεβαιότητας ως προς την ευρωστία τους. Η διατραπεζική αγορά ήταν σχεδόν ανύπαρκτη και οι μόνες διαθέσιμες πηγές, σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, χρηματοδότησης ήταν ο δανεισμός τίτλων *repos*, αλλά και τα εμπορικά γραμμάτια. Από την άλλη πλευρά, μακροπρόθεσμα, οι ιδιωτικές επενδύσεις δεν ήταν εφικτό να αναπληρώσουν το χρηματοδοτικό κενό που δημιουργήθηκε, με συνέπεια οι τράπεζες να στραφούν σε διάφορες εκδόσεις χρέους με τη μορφή δανεισμού. Μια τέτοια διαφοροποίηση επικράτησε για το λόγο ότι, οι επενδυτές κατέτασσαν τα δάνεια αυτά στην κατηγορία των «δανείων και απαιτήσεων» και επομένως με τον τρόπο αυτό μπορούσαν να αποφύγουν τυχόν υποτίμηση.

Η επεκτατική πολιτική των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη συνεχιζόταν με αμείωτη ένταση και απορροφούσε ένα μεγάλο μέρος του αποθέματος ρευστών διαθεσίμων τους για την εξυπηρέτηση αναγκών όπως:

1. η ανοικτή γραμμή χρηματοδότησης ενεργητικού των θυγατρικών τραπεζών και εκχώρησης υποχρεωτικών διαθεσίμων (*minimum reserve requirements*) στις τοπικές κεντρικές τράπεζες
2. η τακτική κεφαλαιακή ενίσχυση διαφόρων μορφών (πρωτογενή και δευτερογενή κεφάλαια)
3. η διαρκής κάλυψη λειτουργικών δαπανών

Το τρίπτυχο αυτό ενίοτε συνοδευόταν από αναγκαστική μετατροπή του ευρώ στο τοπικό νόμισμα της κάθε χώρας, με αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό ρευστότητας σε χώρες με αρκετές αγκυλώσεις και προβλήματα στη λειτουργία των χρηματαγορών, αλλά και με σχεδόν ανύπαρκτες κεφαλαιαγορές. Ως εκ τούτου, το 65% των στοιχείων του ενεργητικού τους κατά μέσο όρο χρηματοδοτούνταν από τη μητρική τράπεζα στην Ελλάδα, μέσω μιας πλήρως κεντροποιημένης διαδικασίας που εστίαζε στις παραδοσιακές δεξαμενές επενδυτών στην Ευρώπη.

Στο πλαίσιο μιας πιο αποτελεσματικής προσπάθειας αντιμετώπισης των προκλήσεων, οι ελληνικές τράπεζες προέβησαν σταδιακά εντός του έτους στις ακόλουθες ενέργειες:

- προώθηση νέων καταθετικών προϊόντων που επιβράβευαν την εμπιστοσύνη και σταθερότητα της καταθετικής τους βάσης
- εξατομικευμένη διαχείριση των «ευαίσθητων», ευμετάβλητων και ευμεγεθών καταθέσεων χονδρικής φύσης
- υιοθέτηση πληρέστερων εσωτερικών δεικτών υπολογισμού ρευστότητας και πρόβλεψης χρηματοδοτικών ανοιγμάτων
- αναδόμηση των στοιχείων ενεργητικού (εκχώρηση συμβάσεων δανείων, τιτλοποίηση) για την αυτοχρηματοδότησή τους μέσω των πράξεων νομισματικής πολιτικής των κεντρικών τραπεζών.

Παρόλα αυτά, ήταν αναμενόμενο ο μέσος ορίζοντας δανεισμού των τραπεζών να εγκλωβίζεται σε διαστήματα έξι έως εννέα μήνες, έναντι δυο έως τριών ετών πριν από την κρίση, διογκώνοντας τις ανάγκες αναχρηματοδότησης προς το τέλος του 2008 και τις αρχές του 2009. Στο ζήτημα του κόστους, η αναπλήρωση ληξιπρόθεσμων ομολόγων υψηλού περιθωρίου που προέρχονταν από παλαιότερες μακροπρόθεσμες εκδόσεις (2003 – 2005) μέσω βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης, άμβλυνε παροδικά τις επιπτώσεις από τα νέα «ακριβά» περιθώρια. Επιπροσθέτως, με την έλευση του νόμου για τις καλυμμένες ομολογίες, οι ελληνικές τράπεζες έσπευσαν να δημιουργήσουν σχετικά προγράμματα έκδοσης τέτοιων ομολόγων, καθώς οι επενδυτές τα προτιμούσαν για την όσο το δυνατό μεγαλύτερη εξασφάλιση των χρημάτων τους.

Η πτώχευση της Lehman Brothers το Σεπτέμβριο του 2008, ανατρέπει όλα τα δεδομένα στις αγορές. Το δυσάρεστο αυτό γεγονός επιταχύνει τη λήψη μέτρων από τις εποπτικές αρχές, που έως το σημείο αυτό έδειχναν να πιστεύουν στη διαδικασία της αυτορρύθμισης και απέφευγαν ευθεία παρέμβαση στις κεφαλαιαγορές. Τα επιτόκια στις διατραπεζικές αγορές ενσωματώνουν τον πιστωτικό κίνδυνο του αντισυμβαλλομένου ακαριαία, αποκλίνοντας από το επιτόκιο αναφοράς της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Ε.Κ.Τ.). Σταδιακά η διατραπεζική αγορά καθίσταται ανενεργή, ενώ οι εκδόσεις ομολόγων αναβάλλονται επ' αόριστον. Οι ελληνικές τράπεζες αντιλαμβάνονται ότι απαιτείται ολική επαναφορά τους στο παραδοσιακό μοντέλο τραπεζικής, όπου η ραχοκοκαλιά της χρηματοδότησης είναι οι πελατειακές καταθέσεις και η χονδρική χρηματοδότηση θεωρείται

είδος πολυτελείας. Η χρηματοδότηση του ενεργητικού τους κατά 68% από καταθέσεις πρέπει να προσεγγίσει το 100%, δηλαδή ζητείται η επιστροφή τους σε ισορροπίες του 2003. Παράλληλα, οι εποπτικές αρχές επικροτούν τη διατήρηση μιας ευρείας δανειακής βάσης και απαιτούν ασκήσεις προσομοίωσης με ζητούμενα την ενίσχυση του δείκτη ρευστότητας και τον απογαλακτισμό του παθητικού των τραπεζών από τη χονδρική χρηματοδότηση. Οι οίκοι πιστοληπτικής αξιολόγησης σπεύδουν να υποβαθμίσουν τις τράπεζες εκτιμώντας ότι χωρίς κεφαλαιαγορές η διάρκεια ζωής τους, προτού προκύψει ζήτημα εξυπηρέτησης ληξιπρόθεσμου δανεισμού, περιορίζεται σε 4 έως 6 μήνες κατά μέσο όρο.

Εν μέσω αυτών των εξελίξεων οι συνήθως αδρανείς επενδυτές χάνουν κάθε εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα. Οι τράπεζες υπεραμύνονται των καταθέσεων με σημαντική αύξηση των περιθωρίων τους εν μέσω επαναλαμβανόμενων μειώσεων του βασικού επιτοκίου της Ε.Κ.Τ. (από 4,25% τον Οκτώβριο του 2008, σε 1% το Μάιο του 2009), που στοχεύει στην ελάφρυνση των δανειζομένων από το βασικό κόστος χρηματοδότησης. Σε όλη την Ευρώπη αναζητούνται τρόποι για τη διασφάλιση των πελατειακών καταθέσεων λιανικής φύσης.

Αρχικά το πρόβλημα αντιμετωπίζεται με κρατικές εγγυήσεις ορισμένου ποσού ανά πελάτη – καταθέτη, προκειμένου να αποφευχθεί μαζική φυγή καταθέσεων από το τραπεζικό σύστημα. Τελικά το αντίδοτο είναι η θέσπιση προγραμμάτων στήριξης των οικονομιών και ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών από τις κυβερνήσεις όλων σχεδόν των ανεπτυγμένων χωρών, που λαμβάνουν τη μορφή κρατικών εγγυήσεων προς τις τράπεζες, τόσο σε επίπεδο κεφαλαίων όσο και χρηματοδότησης. Οι τράπεζες σπεύδουν να ενσωματώσουν τις εγγυήσεις στις νέες εκδόσεις, προκειμένου να άρουν τις αμφιβολίες των επενδυτών και να μειώσουν το κόστος δανεισμού, χωρίς να είναι σε θέση να αναχαιτίσουν την άναρχη ανατιμολόγηση του πιστωτικού κινδύνου. Ως συνέπεια, οι αγορές δομημένων ομολόγων, τιτλοποιήσεις και καλυμμένες ομολογίες, οι αγορές ομολόγων χωρίς εγγύηση και οι αγορές ομολόγων υψηλού κινδύνου (δευτερογενή κεφάλαια μειωμένης εξασφάλισης) παραμένουν ερμητικά κλειστές έως το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2009. Κατόπιν, με την επιτυχή έκβαση του κύκλου ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων από τις τράπεζες σε παγκόσμιο επίπεδο, οι προσδοκίες για άρση της αβεβαιότητας και εξομάλυνση των συνθηκών αναπτερώνονται.

Οι ελληνικές τράπεζες εντείνουν ξανά τις προσπάθειές τους για την προσέλκυση καταθέσεων ως τη μοναδική αξιόπιστη πηγή χρηματοδότησης των εργασιών τους. Τα

περιθώρια νέων καταθέσεων κυμαίνονται για πρώτη φορά σε επίπεδα άνω του 1,50% κατά μέσο όρο. Συγχρόνως, επιταχύνουν και διευρύνουν τις τιλοποιήσεις στοιχείων του ενεργητικού τους προκειμένου να τις προσκομίσουν ως ενέχυρα στην Ε.Κ.Τ. και παγώνουν οποιαδήποτε αναπτυξιακά και επενδυτικά πλάνα. Στον τομέα της χονδρικής χρηματοδότησης, σε μια επανάληψη του παρελθόντος, οι αγορές γίνονται αφιλόξενες για τις ελληνικές τράπεζες παρά τις εγγυήσεις του κράτους, εξαιτίας της χαμηλής πιστωτικής διαβάθμισης. Το σκηνικό των προηγούμενων ετών ανατρέπεται πλήρως, καθώς το κίνητρο υψηλότερων αποδόσεων που οδηγούσε επενδυτές στην Ελλάδα υπονομεύεται από τη δυσανάλογη αύξηση του πιστωτικού κινδύνου.

Εν τω μεταξύ η Ε.Κ.Τ., στην προσπάθεια αναβίωσης της διατραπεζικής αγοράς, εγκαινιάζει μια περίοδο γενναιόδωρης παροχής ρευστότητας έως ένα έτος, στα τέλη του πρώτου εξαμήνου του 2009. Παραδόξως, η εντυπωσιακή απήχησή της, με συμμετοχή ύψους 442 δισεκατομμυρίων ευρώ), επιβεβαιώνει τις απαισιόδοξες εκτιμήσεις για την προβληματική λειτουργία των χρηματαγορών και την προσδοκία ότι τα περιθώρια δε θα αποκλιμακωθούν σημαντικά περαιτέρω. Προκειμένου μάλιστα να διευκολυνθεί ο δανεισμός των τραπεζών, η Ε.Κ.Τ. προωθεί και άλλη μια καινοτομία μέσω της χαλάρωσης των κριτηρίων καταλληλότητας των ενεχύρων προκειμένου να επιτρέψει ένα πλήθος από ενέχυρα χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης να γίνονται αποδεκτά στις δεξαμενές της.

Παρά τα ανωτέρω μέτρα, οι ελληνικές τράπεζες δεν μπορούν να ελπίζουν ότι τα χειρότερα έχουν παρέλθει, ειδικά όταν η εξάρτησή τους από την Ε.Κ.Τ. δεν μπορεί να μειωθεί άμεσα. Δεν είναι εφικτό για τις ελληνικές τράπεζες να στραφούν στις αγορές, μιας και οι τελευταίες έχουν εξορθολογήσει τη διάθεσή τους για επενδύσεις υψηλού κινδύνου, με τους επενδυτές να έχουν περιστείλει τα όριά τους προς την Ελλάδα. Συνεπώς, ούτε τα ομόλογα που φέρουν την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου δεν μπορούν να διοχετευθούν στις αγορές.

Σε αυτό το σημείο ξεκινά μια ανάδρομη πορεία για τις ελληνικές τράπεζες σε σχέση με την πλειονότητα των ευρωπαϊκών τραπεζών. Ο δανεισμός των ευρωπαϊκών από την Ε.Κ.Τ. βαίνει μειούμενος από το τέλος του 2009, καθώς το επιτόκιο δανεισμού της Ε.Κ.Τ. δεν είναι πλέον τόσο ελκυστικό σε σχέση με τα επιτόκια αναφοράς στη διατραπεζική αγορά, ενώ συγχρόνως, παρατηρείται ελάφρυνση των υποχρεώσεών τους λόγω της απομόχλευσης του ισολογισμού τους. Αντιθέτως, ο δανεισμός των ελληνικών τραπεζών βαίνει αυξανόμενος κυρίως λόγω ανάγκης αναχρηματοδότησης παλαιότερων σειρών ομολόγων που ωριμάζουν,

καθώς και επενδυτικών επιλογών που προκύπτουν από την αυξημένη συμμετοχή τους στις εκδόσεις του Ελληνικού Δημοσίου, αλλά και μερικώς λόγω της αναχρηματοδότησης επιλεγμένων πελατών – εταιρειών. Το γεγονός μάλιστα ότι η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την Ε.Κ.Τ. στις αρχές του 2010, υπερβαίνει τα ανεκτά όρια εν συγκρίσει με το μέγεθός τους (μέσος όρος 8,4% του ενεργητικού τους – μέσος όρος για τις ευρωπαϊκές τράπεζες 3,5%), στηλιτεύεται από αναλυτές, εποπτικές αρχές και οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης. Ταυτόχρονα, η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε περιπέτειες με την αποκάλυψη ενός τεράστιου δημοσιονομικού προβλήματος που συμπαρασύρει τα πάντα στην απαξίωση.

Αυτή είναι η απαρχή μιας σειράς δυσμενών εξελίξεων για τις ελληνικές τράπεζες, υπαγορεύοντας καθολικό ανασχεδιασμό των προβλέψεων για την εξέλιξη της χονδρικής χρηματοδότησής τους, εν όψει του νέου έτους. Η οριστική διακοπή παροχής ρευστότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα ως συνέπεια των κλυδωνισμών στην εμπιστοσύνη των επενδυτών, οδηγεί σε έντονο ανταγωνισμό για την προσέλκυση πελατειακών καταθέσεων. Τα περιθώριά τους εκτοξεύονται εκ νέου σε δυσθεώρητα ύψη, καταδεικνύοντας ότι το ασφάλιστρο που πρέπει να καταβάλλεται για την παραμονή των καταθέσεων στο σύστημα έχει οριστικά τιμολογηθεί υψηλότερα. Η πλειονότητα των προϊόντων του παθητικού των ελληνικών τραπεζών (λογαριασμοί όψεως και ταμειευτηρίου, προθεσμιακές, *repos* και διατραπεζικός δανεισμός) επηρεάζεται δυσμενώς, αποδεικνύοντας ότι οι δεξαμενές δανεισμού είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Οι τράπεζες του εξωτερικού κλείνουν τις γραμμές χρηματοδότησης, αλλά και τα πιστωτικά όρια για το σύνολο των χρηματοοικονομικών προϊόντων με ελληνικές τράπεζες και απαιτούν παράλογες εξασφαλίσεις – ενέχυρα για τη διατήρηση της έκθεσής τους στην Ελλάδα. Ακόμα και τα όποια αποθέματα ρευστότητας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη δεν είναι εφικτό να επαναπατριστούν, λόγω δεσμεύσεων προς τις τοπικές κυβερνήσεις και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για μη απο – επένδυση από τις χώρες αυτές που αντιμετωπίζουν προβλήματα από το ντόμινο των εξελίξεων.

Όλα τα σχέδια των ελληνικών τραπεζών ανατρέπονται και οι εξελίξεις τις οδηγούν σε πλήρη εξάρτηση από την Ε.Κ.Τ., για το σύνολο της χρηματοδότησης με όχημα τις εγγυήσεις του Ελληνικού Δημοσίου για το οποίο υπάρχει ευνοϊκή μεταχείριση από την Ε.Κ.Τ.. Η ρευστοποίηση στοιχείων ενεργητικού είναι εφικτή μόνο σε χαρτοφυλάκια δανείων με μεγάλη διαφοροποίηση και εφόσον δεν έχουν συσχέτιση με Ελλάδα. Παραδοσιακά αυτά καταλαμβάνουν ελάχιστο χώρο στον ισολογισμό των ελληνικών τραπεζών (κάτω του 5%). Η κατάσταση ξεφεύγει από κάθε έλεγχο όταν τίθεται θέμα χρεοκοπίας ή αναδιάρθρωσης του

δημόσιου χρέους της χώρας, με αποτέλεσμα την οριστική φυγή διαφόρων ειδών καταθέσεων προς το εξωτερικό και την κάμψη των καταθέσεων στις θυγατρικές τράπεζες των ελληνικών ομίλων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Πρόκειται για αρνητικές εξελίξεις που δυναμιτίζουν τη χρηματοδότηση των τραπεζών περαιτέρω, σε βαθμό που θέτει σε αμφιβολία τη δυνατότητα αποπληρωμής των χρεών τους.

Από το σημείο αυτό και έπειτα η πορεία των ελληνικών τραπεζών είναι πλήρως συνυφασμένη με την εξέλιξη των οικονομικών και δημοσιονομικών θεμάτων που ταλανίζουν την Ελλάδα. Μοναδικό καταφύγιο των ελληνικών τραπεζών είναι πλέον η Ε.Κ.Τ., που επιβαρύνεται όλο και περισσότερο με τη χρηματοδότηση τραπεζών προερχόμενων από τις αδύναμες οικονομίες της Ευρώπης. Η υιοθέτηση μιας σειράς από μέτρα για τη σωτηρία των οικονομιών της Ευρώπης στα μέσα του 2010 επιβραδύνει το κύμα φυγής κεφαλαίων και ηρεμεί πρόσκαιρα τις αγορές. Ειδικά για την Ελλάδα, τα μέτρα θέτουν μεν τη χώρα σε έμμεση προστασία από τους πιστωτές, αλλά δημιουργούν ισχυρές αμφιβολίες για το αν η περίοδος χάριτος και τα δημοσιονομικά μέτρα μπορούν να ανατάξουν την ελληνική οικονομία και να προλειάνουν την επαναφορά της στις αγορές σύντομα. Η κλιμάκωση των ανωτέρω μέτρων μέσω της αποδοχής των ελληνικών κρατικών ομολόγων από την Ε.Κ.Τ. ανεξαρτήτως πιστοληπτικής διαβάθμισης, εξασφαλίζει την επάρκεια των ενεχύρων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Εντούτοις, η αγορά αντιλαμβάνεται ότι το ρήγμα εμπιστοσύνης στην Ελλάδα βαθιάει, οπότε οι τριγμοί στο τραπεζικό σύστημα εξαπλώνονται. Οι ελληνικές τράπεζες αυξάνουν εκ νέου την εξάρτησή τους από την Ε.Κ.Τ. και οι αρχικά δυσοίωνες προβλέψεις των αναλυτών για μια αδυναμία χρηματοδότησης εκτός Ε.Κ.Τ. για μεγάλο χρονικό διάστημα ανατρέπονται. Η τάση αυτή επικρατεί έως σήμερα και δεν αναμένεται να διαφοροποιηθεί άμεσα. Ενδεικτικό είναι ότι το σύνολο του δανεισμού των ελληνικών τραπεζών από την Ε.Κ.Τ. άγγιξε τα 95 δισεκατομμύρια ευρώ στις αρχές του 2011, έναντι 50 δισεκατομμυρίων ευρώ στο τέλος του 2009.

2.4 Αντιμετώπιση της Χρηματοπιστωτικής Κρίσης από το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών εμφανίζει δυσκολίες, μιας και η μετεξέλιξη της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης σε κρίση χρέους, έχει δυσκολέψει σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητά τους να στραφούν σε μέσα κάλυψης των χρηματοδοτικών τους

αναγκών, οδηγώντας τη δυναμική του εξωτερικού τους δανεισμού στο χαμηλότερό της επίπεδο. Επιπλέον, η μείωση των καταθέσεων συνεχίζεται, αλλά με μειούμενο ρυθμό, λόγω της ανάγκης των πολιτών να χρησιμοποιούν τις αποταμιεύσεις τους, σε αντίθεση με τις εκροές στις αρχές του 2010 και του 2011, που σχετίζονταν με τις ανησυχίες τους για την πορεία της οικονομίας. Παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν πραγματοποιήσει σημαντικές αλλαγές και τομές στη λειτουργία, στον ισολογισμό, αλλά και στους στόχους τους, εντούτοις, η αδυναμία εξασφάλισης πόρων, τις φέρνει σε μια πολύ δύσκολη θέση. Επίσης, η δημοσιονομική κρίση, η οποία βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη, αποτελεί την πλέον βασική αιτία για το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες βιώνουν τη μείωση της χρηματοδοτικής της βάσης από πηγές, όπως είναι οι πελατειακές καταθέσεις και κλιμακώνουν έτσι την εξάρτησή τους από την Ε.Κ.Τ. και από τα προγράμματα στήριξης του Ελληνικού Δημοσίου¹⁶.

Τα τελευταία χρόνια οι τράπεζες είδαν την κερδοφορία τους να εξαφανίζεται, μιας και έχουν να αντιμετωπίσουν ένα συνεχώς αυξανόμενο κύμα επισφαλειών, ενώ πληρώνουν και υψηλά επιτόκια στις καταθέσεις που δεν μπορούν να μετακυλίσουν στις χορηγήσεις λόγω της ύφεσης. Οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν σημαντικές μειώσεις στα κέρδη προ φόρων. Οι μειώσεις αυτές ήρθαν ως αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων, όπως είναι:

- ✓ η πολιτική σχηματισμού αυξημένων προβλέψεων
- ✓ η μείωση των λειτουργικών εσόδων
- ✓ η καταγραφή ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις

Η κυριότερες συνέπειες της ύφεσης για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι, η αύξηση των εξυπηρετούμενων δανείων, η αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών, αλλά και η μείωση της ζήτησης για χρηματοοικονομικά προϊόντα. Μέσα στα πλαίσια αυτά, το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων όρισαν ως προτεραιότητές τους, τη διασφάλιση της ποιότητας και της κεφαλαιακής επάρκειας, διαμέσου αυξήσεων μετοχικών κεφαλαίων, έκδοσης ομολογιακών δανείων, κλπ., τη διατήρηση της ποιότητας του δανεικού χαρτοφυλακίου, μέσω αυστηρότερων πιστωτικών ελέγχων, αλλά και τη συγκράτηση του κόστους λειτουργίας τους, με περιορισμό των εξόδων και των αμοιβών του προσωπικού.

Κατά συνέπεια, οι ελληνικές τράπεζες δέχθηκαν τις συνέπειες της κρίσης. Ενώ το τραπεζικό σύστημα μπόρεσε να ξεπεράσει, σε σχέση με άλλες χώρες, σχεδόν ανώδυνα, την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, στη συνέχεια δοκιμάζεται λόγω της δημοσιονομικής

¹⁶ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2013), «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2012», Ιούνιος, Αθήνα

κρίσης και των συνεχών υποβαθμίσεων που υφίσταται από τους οίκους αξιολόγησης το ελληνικό κράτος. Εντούτοις, παρά τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν, οι τράπεζες έδειξαν μεγάλα σημάδια αντοχών και με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατάφεραν να τα αντιμετωπίσουν. Αυτή η ανθεκτικότητα που επέδειξε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, έχει τις βάσεις της σε μια σειρά παραγόντων, οι οποίοι είναι¹⁷:

- ✓ δεν υπήρχε μεγάλη έκθεση των ελληνικών τραπεζών στους κινδύνους οι οποίοι και αποτέλεσαν τις αιτίες για τη δημιουργία της χρηματοπιστωτικής κρίσης.
- ✓ οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν μια ισχυρή κεφαλαιακή βάση
- ✓ προχώρησαν σε μια έγκαιρη αύξηση των προβλέψεών τους, σε σχέση με τις επισφαλείς απαιτήσεις που υπήρχαν
- ✓ ακολούθησαν μια πολιτική συνεχούς διαχείρισης των κινδύνων, στους οποίους εκτέθηκαν
- ✓ η Τράπεζα της Ελλάδος άσκησε μια πολύ συνετή και προληπτική εποπτεία, που βοήθησε αρκετά στη διασφάλιση της σταθερότητας του συστήματος.

Η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάδα και η ελληνική οικονομία κατ' επέκταση, καθιστά αναγκαία τη χάραξη μιας αποτελεσματικής με δυναμικό χαρακτήρα πολιτικής, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η χρηματοπιστωτική κρίση¹⁸. Το πρώτο βήμα το οποίο θα πρέπει να γίνει είναι να κατανοηθεί ο βαθμός στον οποίο η κρίση οφείλεται σε ενδογενείς παράγοντες ή σε εγγενείς δυνάμεις, οι οποίες και οδήγησαν στην κρίση των δανείων στις Η.Π.Α. Τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είχαν μικρή έκθεση σε τέτοια προϊόντα μειωμένης εξασφάλισης, ενώ λίγοι ήταν εκείνοι οι επενδυτές οι οποίοι και τοποθέτησαν τα κεφάλαιά τους σε τέτοιες επενδύσεις μειωμένης ασφάλειας. Κατά την τελευταία δεκαετία, οι ελληνικές τράπεζες είχαν στρέψει το επενδυτικό τους ενδιαφέρον κυρίως στην επέκτασή τους σε αναπτυσσόμενες χώρες, όπως είναι η Τουρκία, ενώ επίσης ακολούθησαν και μια παραδοσιακή τραπεζική πολιτική, μέσω της ανάπτυξης δικτύου καταστημάτων στα Βαλκάνια. Ωστόσο, το κομβικό σημείο, εκτός των κινήσεων των ίδιων των τραπεζών, για την επανένταξή τους στις αγορές, ήταν η εξυγίανση και η αναβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας, καθώς επίσης και η διευθέτηση των ευρωπαϊκών ανισορροπιών που επικρατούν στη διεθνή επενδυτική αγορά.

¹⁷ Μιχαλόπουλος Γ. (2011), «Χρηματοδότηση των Ελληνικών Τραπεζών στη Διάρκεια της Κρίσης», Διεύθυνση Χρηματοοικονομικού Σχεδιασμού & Διαχείρισης – Alpha Bank, Σελ: 230 – 243

¹⁸ <http://www.insight.gr/economy.php?artid=15> (Ανάκτηση 26/08/2014)

2.5 Τράπεζες & Προσπάθειες Ομαλής Εξόδου από την Κρίση

Ως συνέπεια της παγκόσμιας κρίσης, οι φορείς καλούνται να βρουν λύσεις, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι λύσεις αυτές θα αποτελέσουν την απαρχή για την αντιστροφή του δυσμενούς κλίματος και θα βοηθήσουν την παγκόσμια οικονομία να εισέλθει ξανά σε αναπτυξιακή τροχιά. Οι πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί έως σήμερα σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνουν χορηγήσεις δισεκατομμυρίων για τη διάσωση, την εγγύηση και την ασφάλεια του τραπεζικού συστήματος, προγράμματα εξαγοράς υποτιμημένων στοιχείων από τους ισολογισμούς των τραπεζών, καθώς και αγορά εταιρικών ομολόγων από τις κυβερνήσεις των κρατών. Διαμέσου των κινήσεων αυτών γίνεται μια προσπάθεια να επανέλθει η εμπιστοσύνη και η ομαλή ροή κεφαλαίων στην αγορά¹⁹.

Αναφορικά με την Ελλάδα, θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν οι προσπάθειες που γίνονται παγκοσμίως για το σχεδιασμό της εγχώριας στρατηγικής. Εξάλλου, η Ελλάδα οφείλει να συντονίσει τις ενέργειες της με αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της οποίας αποτελεί μέλος. Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας, μετά από απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης πέρασε από πανευρωπαϊκές ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests), με στόχο να διασφαλιστεί η διαφάνεια σε σχέση με την υπάρχουσα ικανότητα των τραπεζών να ανταπεξέλθουν μόνες τους σε ακραίες οικονομικές συνθήκες και να ενισχυθεί η αξιοπιστία του τραπεζικού συστήματος.

Παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν εκτεθειμένες σε παράγωγα προϊόντα υψηλού ρίσκου, επηρεάζονται από την κρίση λόγω της αύξησης του κόστους χρηματοδότησής τους. Η βασική πηγή δανεισμού των ελληνικών τραπεζών ήταν και συνεχίζει να είναι οι καταθέσεις του αποταμιευτικού κοινού. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, το κόστος δανεισμού των τραπεζών έχει αυξηθεί και αυτό έχει αναπόφευκτα επιπτώσεις στο επιτόκιο δανεισμού τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων. Στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν σαφώς περιορισμένες σε σχέση με εκείνες που επήλθαν στα χρηματοπιστωτικά συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν στο χαρτοφυλάκιό τους, όπως οι τράπεζες του εξωτερικού που αντιμετώπισαν προβλήματα φερεγγυότητας, «τοξικά ομόλογα» των οποίων οι τιμές μειώθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό για λόγους που προαναφέρθηκαν. Επομένως, οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν υποχρεωμένες να καταγράψουν ζημίες από τέτοια ομόλογα.

¹⁹ Askenazy P. – Cohen D., (2010), «Οικονομική κρίση: Αίτια και προοπτικές», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα

Επιπλέον οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια, και επομένως ήταν και είναι θωρακισμένες απέναντι στους κινδύνους που ανέκυψαν, με αποτέλεσμα να είναι ασφαλείς και οι καταθέτες τους. Η φερεγγυότητα των ελληνικών τραπεζών δεν κινδύνευσε από αυτή την κρίση, μιας και δεν υπήρχαν τα κανάλια για τη μετάδοση και στην Ελλάδα των προβλημάτων που ανέκυψαν στις χώρες που επλήγησαν κατά κύριο λόγο από την κρίση. Το μοναδικό κανάλι που αφορούσε και την Ελλάδα ήταν η αύξηση των επιτοκίων που σημειώθηκε στη διατραπεζική αγορά.

Πριν η κρίση φτάσει στο σημερινό σημείο και δημιουργήσει το τεράστιο αυτό δημοσιονομικό έλλειμμα που υπάρχει, οι τράπεζες είχαν προχωρήσει σε κάποια μέτρα για να αντιμετωπιστεί όσο πιο αναίμακτα ήταν δυνατόν. Όπως και σε άλλες χώρες, έτσι και η Ελλάδα ενίσχυσε τη ρευστότητά της. Τα μέτρα που ελήφθησαν μέσω του νόμου 3723/2008 αφορούσαν το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας, ύψους είκοσι οκτώ (28) δισεκατομμυρίων ευρώ. Το εν λόγω πρόγραμμα, οι όροι του οποίου εγκρίθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αντίθετα από τα προγράμματα άλλων χωρών, δεν ήταν πρόγραμμα διάσωσης τραπεζών, αλλά στο πρόγραμμα ενίσχυσης της οικονομίας μέσω των τραπεζών. Το πρόγραμμα, το οποίο είχε συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και προσδιορισμένη, από το νόμο, ημερομηνία λήξης, δεν αφορούσε την παροχή μετρητών από το κράτος προς τις τράπεζες, αλλά συνδυασμό ομολόγων και εγγυήσεων του ελληνικού δημοσίου. Επιπλέον, οι εγγυήσεις και οι διευκολύνσεις που προβλέπονταν από το πρόγραμμα είχαν κόστος για τις τράπεζες, το οποίο διαμορφώθηκε με όρους αγοράς. Αναφορικά με τις εγγυήσεις των καταθέσεων, τα μέτρα που ελήφθησαν αφορούν κυρίως την ενίσχυση του ελληνικού συστήματος εγγύησης καταθέσεων και αποτελούν σε μεγάλο βαθμό ενσωμάτωση κοινοτικών διατάξεων. Ειδικότερα, οι τροποποιήσεις που επήλθαν στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την εγγύηση καταθέσεων στην Ελλάδα είναι οι ακόλουθες:

- αύξηση του ορίου της αποζημίωσης των καταθέσεων από 20.000€ σε 100.000€
- ετήσια διαβάθμιση των πιστωτικών ιδρυμάτων με ποιοτικά κριτήρια

Κεφάλαιο 3^ο: Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα & οι (4) Τέσσερις Συστημικές Τράπεζες

3.1 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.)

3.1.1 Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα

Μετά από έξι (6) συνεχή χρόνια υφεσιακής πορείας, η ελληνική οικονομία εμφανίζει τα πρώτα σημάδια σταθεροποίησης. Ο ρυθμός μείωσης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.) επιβραδύνθηκε περαιτέρω, κατά το 3^ο τρίμηνο του 2013 (-3,2% ετησίως και -2,3% αντίστοιχα, από -5% ετησίως το 1^ο εξάμηνο του 2013), το οποίο οφείλεται στη θετική συνεισφορά των καθαρών εξαγωγών (αύξηση των εξαγωγών και συνέχιση μείωσης των εισαγωγών), αντανακλώντας παράλληλα και μια σχετικά λιγότερο αδύναμη εγχώρια ζήτηση. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ετήσια συρρίκνωση του Α.Ε.Π. για το 2013 είναι μικρότερη σε σχέση με τις εκτιμήσεις του Προγράμματος Σταθερότητας (-3,9% έναντι των αρχικών εκτιμήσεων για 4,2% σε ετήσια βάση²⁰.

Η ιδιωτική κατανάλωση συνεχίζει να ακολουθεί μια πτωτική τάση, η οποία αντανακλά την επίδραση από την προσαρμογή στους μισθούς (-8,5% ετησίως το εννεάμηνο του 2013, συμπεριλαμβανομένης και της προσαρμογής για τις ώρες εργασίας), τη συρρίκνωση στην απασχόληση (-4% το 2013) και από τα μειούμενα επίπεδα της ακίνητης περιουσίας των νοικοκυριών. Οι επιχειρηματικές συνθήκες παρουσιάζουν βελτίωση, κυρίως στους κλάδους που σχετίζονται με τον τουρισμό, ενώ ο βαθμός χρησιμοποίησης της παραγωγικής δυναμικότητας στους εξαγωγικούς τομείς της βιομηχανίας, τείνουν να επιστρέψουν προς το μακροχρόνιο μέσο όρο τους. Ωστόσο, δεν ευνοούνται ιδιαίτερα οι επενδύσεις στον επιχειρηματικό τομέα, εξαιτίας των συνθηκών ρευστότητας που εξακολουθούν να είναι περιοριστικές, παρά την αξιοσημείωτη επιτάχυνση στη διαδικασία εκκαθάρισης των οφειλών της Γενικής Κυβέρνησης προς τον ιδιωτικό τομέα, την έγκαιρη εκτέλεση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων και την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών. Οι περιοριστικές συνθήκες ρευστότητας αντανακλώνται στην συνεχιζόμενη απομόχλευση στον τραπεζικό τομέα και τα επιτόκια καταθέσεων που παραμένουν υψηλά. Σχετικά με τις επενδύσεις σε ακίνητα, διαφαίνεται ότι η χειρότερη φάση της προσαρμογής στην αγορά κατοικιών πλησιάζει προς το τέλος της, με τη σωρευτική

²⁰ Εθνική τράπεζα της Ελλάδος (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση Χρήσεως από 1 Ιανουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2013», Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος, Σελ: 7 – 10

μείωση στις τιμές των ακινήτων από την κορύφωσή τους, μέχρι και το 4^ο τρίμηνο του 2013, να ανέρχεται στο 34% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.

Οι καθαρές εξαγωγές εκτιμάται ότι έχουν συνεισφέρει 2 ποσοστιαίες μονάδες στην αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος το 2013, λόγω της περαιτέρω μείωσης των εισαγωγών (-5,3% ετησίως σε σταθερές τιμές το 2013) και των ισχυρών εξαγωγών στον τομέα των τουριστικών υπηρεσιών. Θα πρέπει να τονισθεί ότι οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, αυξήθηκαν μόνο κατά 1,8% σε σταθερές τιμές, αντανακλώντας μια στασιμότητα των εμπορευματικών εξαγωγών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η προσαρμογή στο εξωτερικό ισοζύγιο συνεχίστηκε με ισχυρό ρυθμό και το 2013, με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, να κλείνει το έτος με πλεόνασμα, το πρώτο μετά από δεκαετίες. Η ετήσια προσαρμογή για το 2013 ξεπέρασε το 3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, μετά τη μείωση κατά 7,5% το 2012. Βασικές συνιστώσες της μείωσης του ελλείμματος είναι το ισοζύγιο υπηρεσιών (τουρισμός) και το ισοζύγιο μεταβιβάσεων (κεφάλαια από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έσοδα από τη στήριξη των ομολόγων), ενώ το εμπορικό ισοζύγιο μειώθηκε οριακά.

Οι συνθήκες στην αγορά εργασίας συνεχίζουν να είναι δυσμενείς, παρά τη σημαντική επιβράδυνση στο ρυθμό μείωσης της απασχόλησης για το 2013 (9-4% ετησίως, έναντι -8% ετησίως το 2012). Εντούτοις, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε σε ποσοστό 27,5%, το υψηλότερο ποσοστό τα τελευταία 45 έτη, το 3^ο τρίμηνο του 2013, μεγαλώνοντας το κοινωνικό κόστος της οικονομικής κρίσης και τις ταυτόχρονες εντάσεις στους ισολογισμούς των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Ωστόσο, η έντονη και παρατεταμένη μείωση στη δραστηριότητα και το μοναδιαίο κόστος εργασίας (-6,4% το 2013 και -13,1% σωρευτικά από το 2009), έχουν ενισχύσει τις αποπληθωριστικές τάσεις στην οικονομία, με τον πληθωρισμό να εισέρχεται σε αρνητικό έδαφος το 2013 (-0,9% ετησίως το 2013 και -0,4% το 2014). Η τάση αυτή ενισχύεται και από τη συνεχιζόμενη προσαρμογή των μισθών, καθώς μεταδίδεται στις τελικές τιμές των τομέων παραγωγής αγαθών εντάσεως εργασίας, κυρίως σε κλάδους στους οποίους η εγχώρια ζήτηση υπέστη δριμύτατη προσαρμογή (διαρκή καταναλωτικά αγαθά).

Οι συνθήκες ρευστότητας στην αγορά παραμένουν δυσμενείς. Οι τράπεζες συνεχίζουν την απομόχλευση, καθώς ο δανεισμός προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά μειώνεται κατά 5% και 3,5% αντίστοιχα, μέχρι το τέλος του Δεκεμβρίου του 2013 και η προσαρμογή της υφιστάμενης πίστωσης προς τον ιδιωτικό τομέα σε ακαθάριστους όρους, ξεπερνάει το -13,5% από το 2009 έως και σήμερα, ενώ μειώνεται κατά 24,5%, εξαιρούμενων

των προβλέψεων για την ίδια χρονική περίοδο. Επίσης, η θετική πορεία των τραπεζικών καταθέσεων, που ακολούθησε την εξάλειψη του κινδύνου για έξοδο από την Ευρωζώνη το 2012, ανεκόπη, ως αποτέλεσμα της αβεβαιότητας που δημιουργήθηκε από τη διαχείριση της κρίσης στην Κύπρο (Μάρτιος 2013). Όμως, ευνοϊκή ήταν η επίδραση από τον αυξανόμενο ρυθμό εκκαθάρισης των οφειλών της Γενικής Κυβέρνησης προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (6,2 δισεκατομμύρια ευρώ πληρώθηκαν το 2013), η οποία αναμένεται να συμβάλει στη σταδιακή βελτίωση της ρευστότητας στα επόμενα τρίμηνα.

Κατά το 2013 στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα επήλθαν ριζικές αλλαγές. Οι πιο σημαντικό παράγοντες που δρομολόγησαν τις εξελίξεις αυτές ήταν, η επιτυχής ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών στα μέσα του έτους, καθώς και οι πολλαπλές συγχωνεύσεις τραπεζών, κατά τη διάρκεια του έτους, που επέφεραν σημαντική συγκέντρωση στον εγχώριο τραπεζικό κλάδο. Ένα άλλο σημαντικό γεγονός, η κυπριακή τραπεζική κρίση του Απριλίου του 2013, είχε περιορισμένη επίδραση στην εγχώρια τραπεζική αγορά, παρά τη συσχέτιση των δυο χωρών και τη σημαντική παρουσία κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα. Η ομαλή μετάβαση των τοπικών δικτύων των κυπριακών τραπεζών σε ελληνική τράπεζα, εξάλειψε τον κίνδυνο για τους καταθέτες, καθώς και την πιθανότητα μετάδοσης της κρίσης²¹.

Το κύμα εξαγορών και συγχωνεύσεων, είχε σημαντικό αντίκτυπο στους τραπεζικούς ισολογισμούς και τα οικονομικά αποτελέσματα, αυξάνοντας παράλληλα σημαντικά το βαθμό συγκέντρωσης. Οι τράπεζες κατέγραψαν κέρδη περιόδου, ενσωματώνοντας τη θετική επίδραση αρνητικής υπεραξίας που προέκυψε από τις εξαγοραζόμενες τράπεζες, ενώ μεσοπρόθεσμα αναμένονται σημαντικές συνέργειες σε επίπεδο λειτουργικού και χρηματοδοτικού κόστους. Το τραπεζικό σύστημα υπέστη βαθιά αναδιοργάνωση, που δημιούργησε ένα νέο τραπεζικό τοπίο, με λιγότερα και ισχυρότερα τραπεζικά ιδρύματα, εξαλείφοντας την υπερβάλλουσα δυναμικότητα και αξιοποιώντας συνεργασίες. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το Ενεργητικό των τεσσάρων (4) συστημικών τραπεζών, αποτελούσε το 91,6% του συνολικού Ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος, έναντι 63,4% το 2009.

Κατά το έτος 2013 η καταγραφή νέων επισφαλειών επέδειξε σαφείς τάσεις επιβράδυνσης, συγκριτικά με το 2012, που υπήρξε ένα έτος δημιουργίας επισφαλειών σε υψηλά επίπεδα. Εντούτοις, η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου συνέχισε να

²¹ Εθνική τράπεζα της Ελλάδος (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση Χρήσεως από 1 Ιανουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2013», Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος, Σελ: 7 – 10

χειροτερεύει και παρέμεινε υπό συνθήκες πίεσης, λόγω των συνεχιζόμενων υφεσιακών πιέσεων στην οικονομία και της αύξησης της ανεργίας. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω παραγόντων, το κόστος κινδύνου αποκλιμακώθηκε αλλά παρέμεινε σε υψηλό επίπεδο, επιβραδύνοντας τα αποτελέσματα των τραπεζών, μιας και αποτέλεσε το σημαντικότερο παράγοντα επηρεασμού της κερδοφορίας τους.

Η συνολική καταθετική βάση της ελληνικής οικονομίας ανέκαμψε από το χαμηλό επίπεδο οκταετίας, που σημειώθηκε τον Ιούνιο του 2012, σημειώνοντας αύξηση 8,1% (14,2 δισεκατομμύρια ευρώ), μεταξύ Ιουλίου 2012 – Δεκεμβρίου 2013, αν και αυτή η ευνοϊκή τάση δείχνει να έχασε τη δυναμική της, μετά την εμπλοκή των αποταμιευτών στην αντιμετώπιση της τραπεζικής κρίσης στην Κύπρο κατά την ίδια περίοδο. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη απομόχλευση των ισολογισμών, οδήγησε σε σημαντική βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας των εγχώριων τραπεζών, με αποτέλεσμα αφενός τον περιορισμό της εξάρτησης από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και αφετέρου τη δραστική μείωση σε επίπεδο κλάδου ή και εξάλειψη από πλευράς κάποιων τραπεζών, της άντλησης κεφαλαίων από τον Έκτακτο Μηχανισμό Παροχής Ρευστότητας (ELA).

3.1.2 Μελλοντικές Εξελίξεις

Για το έτος 2014, παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα και επομένως, οι συνθήκες στις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές, αναμένεται να παραμείνουν σχετικά θετικές, καθώς η δημοσιονομική προσαρμογή προβλέπεται να είναι λιγότερο αυστηρή, στο μεγαλύτερο μέρος των οικονομιών του πλανήτη, η νομισματική πολιτική θα παραμείνει υποστηρικτική της ανάπτυξης, αν και λιγότερο σε σχέση με το 2013 και οι πολιτικοί κίνδυνοι δείχνουν να υποχωρούν. Ωστόσο, οι καθοδικοί κίνδυνοι υστερούν έναντι των ανοδικών, και προκύπτουν από μια πιο έντονη από την αναμενόμενη σύσφιξη των χρηματοδοτικών συνθηκών στις Η.Π.Α., λόγω της απόσυρσης από την αγορά ομολόγων από τη FED (Κεντρική Τράπεζα), μια μεγαλύτερη από την αναμενόμενη υποχώρηση της ανάπτυξης στην οικονομία της Κίνας και από την αυξημένη αβεβαιότητα σε σχέση με το μοντέλο διακυβέρνησης στην Ευρωζώνη. Επίσης, οι συνεχιζόμενες αναταράξεις στις αγορές των αναδυόμενων οικονομιών, αναμένεται να εξακολουθήσουν να αποτελούν έναν παράγοντα αβεβαιότητας, στη διάρκεια του 2014, καθώς οι περισσότερες αναδυόμενες οικονομίες εκτιμάται ότι θα συσφίξουν τη νομισματική τους πολιτική, παρά το γεγονός ότι απουσιάζουν

τόσο οι έντονες πληθωριστικές τάσεις, όσο και άλλες ενδείξεις υπερθέρμανσης στην οικονομική τους δραστηριότητα²².

Το 2014, η μακροοικονομική εικόνα αναμένεται να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και να παραμείνει μικτή μόνο στην Τουρκία. Στη Νοτιοανατολική Ευρώπη ο ρυθμός ανάπτυξης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος αναμένεται να πλησιάσει περαιτέρω το μακροχρόνιο δυνητικό ρυθμό ανάπτυξης του 3,5% και να διαμορφωθεί στο 3%, αντανakλώντας την ανάκαμψη της εγχώριας ζήτησης. Η ενίσχυση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος, χάριν στη βελτίωση των συνθηκών της αγοράς εργασίας και το χαμηλότερο πληθωρισμού, αναμένεται να δώσει ώθηση στην ιδιωτική κατανάλωση, ενώ η καλύτερη απορρόφηση των κονδυλίων από την Ευρωπαϊκή Ένωση αναμένεται να ενισχύσει περαιτέρω τις επενδύσεις. Ένα τέτοιο ευνοϊκό λειτουργικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με την προβλεπόμενη επιβράδυνση στο σχηματισμό των μη – εξυπηρετούμενων δανείων, θα βοηθήσει στη μετέπειτα αύξηση στις κερδοφορίας του τραπεζικού τομέα.

Αναφορικά με τις μακροοικονομικές εξελίξεις στις Ελλάδα, το 2014 αναμένεται να είναι το πρώτο έτος θετικού ρυθμού ανάπτυξης, μετά από έξι (6) χρόνια ύφεσης. Η προσαρμογή στην ιδιωτική κατανάλωση θα συνεχιστεί και το 2014, αν και σε μικρότερο βαθμό εν συγκρίσει με το 2013 (εκτιμάται -1,8% ετησίως, έναντι -6% το 2013), καθώς οι συνθήκες στην αγορά εργασίας θα σταθεροποιηθούν, συνεισφέροντας και στη βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, η προσαρμογή των μισθών τείνει να ολοκληρωθεί, ενώ η στήριξη στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών θα λάβει χώρα από τον συνεχιζόμενο αποπληθωρισμό της οικονομίας και τις χαμηλότερες τιμές σε διεθνές επίπεδο ορισμένων εμπορευμάτων σχετιζόμενων με την κατανάλωση, γεγονός που είναι ήδη εμφανές από το 2^ο εξάμηνο του 2013.

Οι ευνοϊκές τάσεις στις παραγγελίες για εξαγωγές, η διατηρήσιμη δυναμική στον τομέα του τουρισμού και η προγραμματισμένη επανεκκίνηση των μεγάλων κατασκευαστικών έργων υποδομής, μαζί με τη σταδιακή μετάδοση της μείωσης των καταθετικών επιτοκίων στα επιτόκια δανεισμού, αναμένεται να επιταχύνουν τις επιχειρηματικές επενδύσεις κατά 7,4% το 2014, μετά την πτώση κατά 4,1% το 2013. Αναφορικά με την ολοκλήρωση της προσαρμογής στις τιμές των ακινήτων, η μείωση των επενδύσεων σε κατοικίες θα εξακολουθήσει να είναι

²² Εθνική τράπεζα της Ελλάδος (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση Χρήσεως από 1 Ιανουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2013», Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος, Σελ: 7 – 10

μεγάλη, ωστόσο θα είναι μικρότερη από το 2014 (-18,5% ετησίως, έναντι -37,8% το 2013). Η στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας από τις καθαρές εξαγωγές εκτιμάται ότι θα παραμείνει στα ίδια επίπεδα και το 2014, υποδηλώνοντας μια μεγαλύτερη απόδοση στις εξαγωγές που αφορούν τομείς αγαθών και ναυτιλίας, οι οποίοι και θα αντισταθμίσουν το χαμηλότερο ρυθμό συρρίκνωσης των εισαγωγών, καθώς η εγχώρια ζήτηση θα ισχυροποιείται. Πράγματι, οι εισαγωγές θα ανέλθουν στο 28,1% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος το 2014, έναντι 24,1% το 2008.

Το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να ανέλθει σε ποσοστό 28% έως το τέλος του έτους και στη συνέχεια να μειωθεί, παράλληλα με την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Αυτή η τάση θα ενδυναμωθεί περαιτέρω με την επιτάχυνση των προσλήψεων σε τομείς εντάσεως εργασίας, σχετιζόμενους κυρίως με τουριστικές υπηρεσίες, εξειδικευμένες επιχειρηματικές υπηρεσίες, μεταφορές και αποθήκευση και την περαιτέρω μείωση της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, εξαιτίας κυρίως των αυξημένων συνταξιοδοτήσεων.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρίσκεται σε μια τροχιά αναδιάρταξης και ανάκαμψης, ύστερα από την κεφαλαιοποίησή του από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.), την ανάκαμψη και σταθεροποίηση των καταθέσεων, ως απόρροια της σημαντικής βελτίωσης της εμπιστοσύνης στις προοπτικές της χώρας και του τραπεζικού συστήματος, τη δραστική και συνεχιζόμενη μείωση του λειτουργικού κόστους και τη συνεχιζόμενη μείωση του ρυθμού δημιουργίας νέων επισφαλειών του δανειακού χαρτοφυλακίου. Οι τάσεις αυτές αναμένεται να ενισχυθούν στο μέλλον, με την επάνοδο της οικονομίας σε τροχιά ανάπτυξης. Τέλος, οι υπό εξέλιξη αυξήσεις κεφαλαίου των τραπεζών θα ενισχύσουν περαιτέρω την κεφαλαιακή τους διάρθρωση και θωράκιση, έναντι μελλοντικών κινδύνων.

3.1.3 Εξελίξεις που Αφορούν την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.)

Ο Όμιλος της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, παρουσίασε καθαρά κέρδη περιόδου ύψους 809 εκατομμυρίων ευρώ για το έτος 2013, σε σχέση με το 2012 που παρουσίασε ζημιές ύψους 2,13 δισεκατομμυρίων ευρώ. Σε αυτό συνετέλεσε σημαντικά η βελτίωση του εγχώριου οικονομικού κλίματος, επιτρέποντας τη μείωση του ρυθμού δημιουργίας νέων επισφαλειών και η εξάλειψη των υψηλών διαπραγματευτικών ζημιών του προηγούμενου έτους. Ιδιαίτερα θετική στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων ήταν η συμβολή της Finasbank,

με καθαρά κέρδη χρήσης ύψους 439 εκατομμυρίων ευρώ, παρά τις δύσκολες συνθήκες που επικράτησαν στην αγορά της Τουρκίας²³.

Οι λειτουργικές δαπάνες σε επίπεδο Ομίλου είναι σταθερές, μιας και υπήρχε περιστολή των δαπανών στην Ελλάδα και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη γενικότερα, αντισταθμίζοντας την άνοδο των δαπανών στην αναπτυσσόμενη αγορά της Τουρκίας, μέσα από το άνοιγμα 93 καταστημάτων της Finasbank το 2013. Αναφορικά με την ποιότητα του χαρτοφυλακίου του Ομίλου, είναι πολύ σημαντικό ότι, η επιβράδυνση στις νέες επισφάλειες ενισχύεται. Το 2013, οι νέες προβλέψεις μείωσης για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου στην Ελλάδα σημείωσαν πτώση κατά 57% σε ετήσια βάση, στα 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ κατά το 2012, που αποτέλεσε την κορύφωση της κρίσης στην Ελλάδα, είχαν ανέλθει σε 3,6 δισεκατομμύρια ευρώ. Αποτέλεσμα αυτών ήταν η διενέργεια μειωμένων προβλέψεων σε επίπεδο Ομίλου, κατά 36%, ύψους 1,62 δισεκατομμύρια ευρώ, έναντι 2,53 δισεκατομμύρια ευρώ, το 2012. Εντούτοις, το επίπεδο κάλυψης των επισφαλών απαιτήσεων από προβλέψεις για τον Όμιλο βελτιώθηκε στο 56%, έναντι 54,3%, το 2012, που αποτελεί τον υψηλότερο δείκτη κάλυψης επισφαλών απαιτήσεων της αγοράς.

Επίσης, θετική εξέλιξη αποτελεί και η συνεχιζόμενη βελτίωση της ρευστότητας. Ειδικότερα, η αύξηση των καταθέσεων βελτίωσε το δείκτη ρευστότητας (δάνεια προς καταθέσεις), στο 98%, έναντι 108% το Δεκέμβριο του 2012. Ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις για την Ελλάδα διαμορφώθηκε στο 90%, βελτιωμένος κατά 11 ποσοστιαίες μονάδες, διατηρώντας την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος με διαφορά στην καλύτερη θέση από άποψη ρευστότητας στην αγορά. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένδειξη της υγιούς ρευστότητας της τράπεζας και των βελτιωμένων δυνατοτήτων χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας.

Αναφορικά με την κεφαλαιακή επάρκεια, ο δείκτης κύριων βασικών Ιδίων Κεφαλαίων, ο οποίος ήταν 7,8% στις 31/12/2012, διαμορφώθηκε στο 10,3% στις 31/12/2013. ο δείκτης κύριων βασικών Ιδίων Κεφαλαίων περιλαμβάνει χαμηλή επιβάρυνση από μη πραγματοποιηθείσες συναλλαγματικές ζημιές από την τουρκική λίρα, κατά 80 περίπου μονάδες βάσης, το 2013. Θετικά συνεισέφερε η κερδοφορία του έτους, η μικρή κεφαλαιακή ενίσχυση των νέων τραπεζών που αποκτήθηκαν (FBB, Probank), τις ασκήσεις διαχείρισης Παθητικού που διεξήχθησαν το 1^ο εξάμηνο του 2013, καθώς και μια σειρά από ενέργειες κεφαλαιακής ενίσχυσης.

²³ Εθνική τράπεζα της Ελλάδος (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση Χρήσεως από 1 Ιανουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2013», Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος, Σελ: 10 – 11

3.2 Τράπεζα Πειραιώς

3.2.1 Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα

Το 2013 χαρακτηρίστηκε από σημαντικές εξελίξεις σε πολλούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, μεταξύ των οποίων ήταν η δημοσιονομική προσαρμογή, η πορεία των μεταρρυθμίσεων και η ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Η ελληνική οικονομία παρέμεινε σε τροχιά ύφεσης, ωστόσο ηπιότερη σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια και χαμηλότερη σε σχέση με την αρχική εκτίμηση (-4,2%), μιας και το Α.Ε.Π. υποχώρησε το 2013 κατά 3,9%. Παράλληλα, το ποσοστό ανεργίας για το 2013 ανήλθε σε 27,3% και ο πληθωρισμός κατέγραψε αρνητικό πρόσημο, με μείωση του δείκτη τιμών καταναλωτή κατά 0,9% έναντι αύξησης 1,5% το 2012. Σημαντική βελτίωση παρουσίασε το ισοζύγιο πληρωμών το 2013, εμφανίζοντας πλεόνασμα 1,2 δισεκατομμύρια ευρώ, βελτιωμένο κατά 5,9 δισεκατομμύρια ευρώ σε σχέση με το 2012, ενώ σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος αναμένεται περαιτέρω θετική τάση το 2014²⁴.

Για το 2014 η ύφεση εκτιμάται ότι θα τερματισθεί, με ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 0,6%, κυρίως καθώς η αρνητική επίδραση της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής βαίνει μειούμενη. Η μεταβολή αυτή αντικατοπτρίζεται και στη βελτίωση των οικονομικών προσδοκιών, όπου ο δείκτης οικονομικού κλίματος ανήλθε το 2013 στις 90,8 μονάδες από 80,3 μονάδες το 2012, αλλά και στις μετοχικές και ομολογιακές αξίες. Παράλληλα, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι μετά την επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος το 2013, κάποιοι βαθμοί ελευθερίας αρχίζουν και επανέρχονται στην άσκηση οικονομικής πολιτικής, γεγονός που θα συμβάλει προς την επάνοδο στην ανάπτυξη.

Σε γενικές γραμμές η σύνθεση της οικονομικής δραστηριότητας δεν εκτιμάται ότι θα μεταβληθεί σημαντικά, αλλά θα περιορισθούν ακόμα περισσότερο οι ρυθμοί συρρίκνωσης της εσωτερικής ζήτησης. Η κατανάλωση και οι επενδύσεις θα κινηθούν πτωτικά, αλλά με μειούμενο ρυθμό και η πτώση τους θα αντισταθμισθεί εν μέρει από τη βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου. Αναφορικά με τη δημοσιονομική πολιτική, παρά το γεγονός ότι και κατά το 2014 θα παραμείνει περιοριστική, η αρνητική επίδραση των φορολογικών μέτρων θα είναι μικρότερης έντασης. Επιπλέον, παρά το ότι το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων αναμένεται οριακά μειωμένο το 2014, η επανεκκίνηση έργων υποδομών, (π.χ. των εργασιών μεγάλων οδικών αξόνων), αναμένεται να δώσει ώθηση στη δημόσια επενδυτική δραστηριότητα, ενώ θετική επίπτωση θα έχει και η υλοποίηση σειράς δράσεων για την

²⁴ Τράπεζα Πειραιώς (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση», Τράπεζα Πειραιώς, Μάρτιος 2014, Σελ: 2 – 10

τόνωση της απασχόλησης, οι οποίες θα βοηθήσουν στην ανάσχεση της ανοδικής πορείας του ποσοστού ανεργίας.

Παράλληλα, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις έφθασαν σε ιστορικό επίπεδο το 2013, καθώς αυξήθηκαν κατά 14,9% φθάνοντας τα 12,0 δισεκατομμύρια ευρώ, έναντι 10,4 δισεκατομμυρίων ευρώ την ίδια περίοδο του 2012. Αντίστοιχα, οι αφίξεις ξένων τουριστών για το σύνολο του έτους αυξήθηκαν κατά 15,5%, φθάνοντας σε 17,9 εκατομμύρια άτομα, έναντι 15,5 εκατομμύρια άτομα για το 2012, με θετικές τάσεις για περαιτέρω άνοδο το 2014.

Το 2013 αποτέλεσε έτος σημαντικών αλλαγών και για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Η ανακεφαλαιοποίηση των τεσσάρων (4) μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων ολοκληρώθηκε στο τέλος Ιουνίου 2013, με αποτέλεσμα την αποκατάσταση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας τους, οι οποίοι είχαν δεχθεί πλήγμα από το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (PSI). Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, έχοντας ολοκληρώσει μια πρωτοφανή σε ταχύτητα και εύρος συγκέντρωση, έχει πλέον επικεντρωθεί στον λειτουργικό εξορθολογισμό και στην επίτευξη συνεργειών, καθώς και στη διαχείριση των σωρευμένων προβληματικών απαιτήσεων συνέπεια της κρίσης.

Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος διεξήγαγε το 2013 νέα άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων σε όλες τις ελληνικές τράπεζες, ικανοποιώντας σχετική δέσμευση του ελληνικού οικονομικού προγράμματος, για δεύτερη φορά μετά την αντίστοιχη άσκηση του 2011. Οι κεφαλαιακές ανάγκες που προέκυψαν για το σύνολο των ελληνικών τραπεζών εκτιμήθηκαν σε 6,4 δισεκατομμύρια ευρώ, σύμφωνα με το βασικό σενάριο. Η Τράπεζα της Ελλάδος θεωρεί ότι, μέσα σε φυσιολογικά επίπεδα οικονομικής αβεβαιότητας, οι υπολογισμένες κεφαλαιακές ανάγκες για το χρονικό ορίζοντα της άσκησης (Ιούνιος 2013 – Δεκέμβριος 2016) καλύπτονται από αποθέματα ασφαλείας που έχουν ήδη ενσωματωθεί στην άσκηση και ενέργειες περιορισμού των κεφαλαιακών αναγκών, καθώς και από τα αποθέματα του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.), που δεν έχουν ακόμη χρησιμοποιηθεί.

3.2.2 Μελλοντικές Εξελίξεις

Το 2014, σύμφωνα με ασφαλείς προβλέψεις, η ύφεση της ελληνικής οικονομίας θα τερματισθεί και θα επιτευχθεί θετικός ρυθμός ανάπτυξης της τάξης του 0,6%. Απαραίτητη συνθήκη είναι η συνέχιση της υλοποίησης του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής της χώρας. Η τράπεζα Πειραιώς συμμετείχε στις εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας που έλαβαν

χώρα τα προηγούμενα έτη και οδήγησαν στην ένταξη έξι (6) άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στον Όμιλό της. Οι εξαγορές αυτές μετέβαλαν καθοριστικά τη θέση της Τράπεζας Πειραιώς στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, θέτοντας νέες προτεραιότητες, με σημαντικότερη την αποτελεσματικότερη διαχείριση των δανείων σε καθυστέρηση, τη διεύρυνση των οργανικών πηγών κερδοφορίας και τη βελτίωση του κόστους λειτουργίας, με στόχο τη διατήρηση και αύξηση της ποιότητας εξυπηρέτησης των πελατών²⁵.

Η υπόψιν τράπεζα έχει θέσει επίσης ως βασικό της στόχο την υποστήριξη και βοήθεια προς την προσπάθεια αναδιάρθρωσης και βελτίωσης της ελληνικής οικονομίας, σε μια νέα μορφή ανάπτυξης, μέσω της οποίας θα αυξηθεί σημαντικά η προστιθέμενη αξία στα παραγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχυθούν και διάφορες πρωτοβουλίες με στόχο την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.

Οι τρεις κατευθυντήριες γραμμές προς τις οποίες θα κινηθεί μελλοντικά η τράπεζα Πειραιώς, σε συνάρτηση με την παροχή υποστήριξης προς την ελληνική οικονομία είναι:

1. ισχυρή κεφαλαιοποίηση, ώστε να μην έχει προβλήματα και να αντιμετωπίσει τυχόν ακραίες οικονομικές συνθήκες, στηρίζοντας την οικονομική πρόοδο παράλληλα της Ελλάδος.
2. αποπληρωμή των προνομιούχων μετοχών, ώστε να επανακτήσει τη δυνατότητα μιας μελλοντικής διανομής μερισμάτων
3. αύξηση της συμμετοχής των ιδιωτών στο μετοχικό κεφάλαιο της τράπεζας, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη διασπορά των μετοχών και να ιδιωτικοποιηθεί σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα.

3.2.3 Εξελίξεις που Αφορούν την Τράπεζα Πειραιώς

Κατά τη διάρκεια του 2013, τα πιο σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν τον Όμιλο της τράπεζας Πειραιώς, ήταν τα εξής²⁶:

- i. Στις 26/03/2013, η τράπεζα υπέγραψε συμφωνία για την απόκτηση των καταθέσεων, των δανείων, του προσωπικού και των καταστημάτων στην Ελλάδα της Τράπεζας Κύπρου, της Cyprus Public Bank (CPB) και της Ελληνικής Τράπεζας, συμπεριλαμβανομένων των

²⁵ Τράπεζα Πειραιώς (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση», Τράπεζα Πειραιώς, Μάρτιος 2014, Σελ: 2 – 10

²⁶ Τράπεζα Πειραιώς (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση», Τράπεζα Πειραιώς, Μάρτιος 2014, Σελ: 2 – 10

δανείων και καταθέσεων των θυγατρικών τους στην Ελλάδα, έναντι τιμήματος 524 εκατομμυρίων ευρώ.

- ii. Στις 23/04/2013, η Έκτακτη Γενική Συνέλευση των μετόχων της τράπεζας αποφάσισε την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, με την έκδοση νέων κοινών μετοχών για άντληση κεφαλαίων συνολικού ποσού 8,429 δισεκατομμυρίων ευρώ, και 7,335 δισεκατομμυρίων ευρώ για τις κεφαλαιακές της ανάγκες, λόγω της εφαρμογής του προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου (PSI), και 1,094 δισεκατομμυρίων ευρώ, λόγω των εξαγορών του «καλού» τμήματος της Αγροτικής Τράπεζας (570 εκατομμύρια ευρώ) και των ελληνικών δραστηριοτήτων των τριών Κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα (524 εκατομμύρια ευρώ).
- iii. Στις 19/06/2013 ανακοινώθηκε η ολοκλήρωση της εξαγοράς του συνολικού ποσοστού συμμετοχής της τράπεζας Millennium BCP, στη θυγατρική της στην Ελλάδα Millennium Bank S.A. (MBG), μετά τη λήψη όλων των απαιτούμενων εγκρίσεων.
- iv. Στις 28/06/2013 η τράπεζα Πειραιώς ανακοίνωσε την ολοκλήρωση της Αύξησης του Μετοχικού της Κεφαλαίου, μέσω της άντλησης 8,429 δισεκατομμυρίων ευρώ, με το ποσό να προέρχεται από ιδιώτες επενδυτές (1,444 δισεκατομμύρια ευρώ), στο σύνολο των 7,335 δισεκατομμυρίων ευρώ. Το υπόλοιπο ποσό έγινε δεκτό σε είδος, μέσω ομολόγων από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.).
- v. Στα μέσα του Ιουλίου του 2013, Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.), προχώρησε σε σύναψη Πλαισίου Συνεργασίας με την τράπεζα Πειραιώς, όπως και με τις υπόλοιπες τρεις συστημικές τράπεζες. Η τράπεζα Πειραιώς υπέγραψε το ειδικό Πλαίσιο Συνεργασίας σύμφωνα με το οποίο, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.) έχει περιορισμένα δικαιώματα ψήφου.

3.3 Alpha Bank

3.3.1 Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα

Το 2013 συμπληρώθηκε το τέταρτο έτος προσαρμογής της Ελληνικής οικονομίας, μετά την προσφυγή στον Μηχανισμό Στήριξης. Σε όρους παραγωγής, απασχόλησης και διαθέσιμου εισοδήματος, το τίμημα της προσαρμογής υπήρξε βαρύ, μιας και σε σύντομο χρονικό διάστημα έπρεπε να αντιμετωπισθούν ελλείμματα και διαρθρωτικές δυσλειτουργίες που συσσωρεύτηκαν σε μία περίοδο πολλών δεκαετιών. Η πιστή εφαρμογή του προγράμματος προσαρμογής οδήγησε στην επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων από το 2013, καθώς και σε μεγάλο πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας,

ταυτόχρονα με τη δραστική αναβάθμιση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας, ως συνέπεια της υλοποίησης μίας μεγάλης σειράς σημαντικών μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς της οικονομίας²⁷.

Η βελτίωση των συνθηκών μακροοικονομικής ισορροπίας και οι διαρθρωτικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις συνεισέφεραν στη σταδιακή ανάκτηση και εμπέδωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και των αγορών για τις προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι, από τον Ιούνιο του 2012 έως και τον Απρίλιο του 2014:

- Η διαφορά αποδόσεων μεταξύ του ελληνικού και του γερμανικού δεκαετούς ομολόγου σημείωσε ραγδαία αποκλιμάκωση και υποχώρησε στις 469 μονάδες βάσεως, δηλαδή σε επίπεδα πριν από το 2010.
- Η Ελλάδα κατάφερε να επιστρέψει στις διεθνείς αγορές ύστερα από αποκλεισμό ετών.
- Η δημοσιονομική προσαρμογή έλαβε χώρα κατά το μεγαλύτερο μέρος και οδήγησε, το 2013, σε σημαντικό πρωτογενές πλεόνασμα, ενώ σημαντική πρόοδος παρατηρείται στον τομέα της δημοσιονομικής διαχείρισης κατά το πρώτο τετράμηνο του 2014.
- Ο δείκτης οικονομικού κλίματος σημείωσε σταδιακή άνοδο και έφθασε, το Μάιο του 2014, στο υψηλότερο των τελευταίων πέντε (5) ετών.
- Οι ελληνικές τράπεζες μείωσαν με ταχείς ρυθμούς την εξάρτησή τους από το Ευρωσύστημα.

Παράλληλα, κατά το 2013 επιταχύνθηκε ο ρυθμός αύξησης προσλήψεων μισθωτών στην αγορά εργασίας. Η πτώση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) περιορίστηκε στο 3,9% το 2013, έναντι επίσημων προβλέψεων για πτώση κατά 4,2%, μετά τη σωρευτική πτώση κατά 23,5% από το 2008. Στην υποχώρηση του Α.Ε.Π. κατά το 2012 συνέβαλαν η νέα μεγάλη μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης (2013: -6,0%, 2012: -9,3%) και η πτώση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (2013: -12,8%, 2012: -19,2%), με τις επενδύσεις σε κατοικίες να σημειώνουν νέα, μεγάλη πτώση (2013: -37,8%, 2012: -32,9%). Αντιθέτως, οι καθαρές εξαγωγές είχαν θετική συμβολή στη μεταβολή του Α.Ε.Π., λόγω της συνεχιζόμενης μείωσης των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών (2013: -5,3%, 2012: -13,8%) και της ανόδου των εξαγωγών (2013: +1,8%, 2012: -1,7%).

Έπειτα από τις ανωτέρω εξελίξεις, το 2014 αναμένεται να είναι το πρώτο έτος ανάκαμψης του Α.Ε.Π. Στο πρώτο τρίμηνο του 2014 συνεχίστηκε η πορεία υποχώρησης της

²⁷ Alpha Bank (2014), «Απολογισμός Δραστηριοτήτων 2013», Alpha Bank, Μάρτιος 2014, Σελ: 27 – 30

ύφεσης. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός μείωσης του Α.Ε.Π. διαμορφώθηκε σε 0,9% σε ετήσια βάση. Οι κύριοι παράγοντες της ανάκαμψης αναμένεται να είναι οι εξής:

1. Η σημαντική επιβράδυνση της μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης, καθώς προβλέπεται ότι θα ανακοπεί η μείωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος και έχουν ήδη βελτιωθεί ουσιαστικά οι καταναλωτικές προσδοκίες.
2. Η αύξηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, λόγω της ταχύτερης αξιοποίησης των κοινοτικών κονδυλίων και πόρων από Διαθροστικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ενωσης και της Ευρωπαϊκής Τραπεζής Επενδύσεων, για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων σε υποδομές και των επενδύσεων από μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Επιπλέον, αναμένεται ενίσχυση των επενδύσεων από την επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων και τη σταδιακή ενεργοποίηση των επιχειρηματικών επενδύσεων σε κατασκευές, εκτός των κατοικιών, όπως προκύπτει από τη βελτίωση των δεικτών επενδυτικής ζήτησης. Αναμένεται, επίσης, σταθεροποίηση των επενδύσεων σε κατοικίες.
3. Η συνέχιση της θετικής συμβολής των καθαρών εξαγωγών στην αύξηση του Α.Ε.Π., λόγω της νέας μικρής μείωσης των εισαγωγών και της νέας αύξησης των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών το 2014, με τον εξωτερικό τουρισμό να εκτιμάται ότι θα σημειώσει νέα σημαντική αύξηση κατά το τρέχον έτος.

Γενικά, στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο της Ελλάδας ενισχύεται η συμβολή στο Α.Ε.Π. των επενδύσεων και των εξαγωγών. Η επιβράδυνση της πτώσης του Α.Ε.Π. και η αξιοσημείωτη αναπτυξιακή πορεία του εξωτερικού, κυρίως, τουρισμού το 2013 συνέβαλαν στην έγκαιρη εμφάνιση τάσεων ουσιαστικής βελτίωσης της αγοράς εργασίας στη χώρα, ήδη από το δεύτερο εξάμηνο του 2013. Συγκεκριμένα, το 2013, οι καθαρές προσλήψεις μισθωτών εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα ανήλθαν σε 133.500, έναντι πτώσης κατά 72.000 το 2012 και κατά 125.900 το 2011. Οι θετικές αυτές εξελίξεις σε ότι αφορά την απασχόληση των μισθωτών, συντέιναν στην ανάσχεση της ανοδικής πορείας του ποσοστού ανεργίας στην οικονομία ως σύνολο. Το ποσοστό αυτό, συγκρατήθηκε στο 27,3% του εργατικού δυναμικού το 2013, από 24,3% το 2012. Η ανάκαμψη της οικονομίας θα επηρεάσει θετικά την απασχόληση και το μέσο ετήσιο επίπεδο της ανεργίας αναμένεται να υποχωρήσει στο 26,8% το 2014 και σταδιακά σε χαμηλότερο επίπεδο το 2015²⁸.

Σχετικά με τη δημοσιονομική προσαρμογή, η πρόοδος που επετεύχθη σε τέσσερα (4) έτη ήταν εντυπωσιακή. Το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης μειώθηκε από 15,7% του

²⁸ Alpha Bank (2014), «Απολογισμός Δραστηριοτήτων 2013», Alpha Bank, Μάρτιος 2014, Σελ: 27 – 30

Α.Ε.Π. το 2009 σε 3,2% το 2013. Επίσης, επετεύχθη πρωτογενές πλεόνασμα στη Γενική Κυβέρνηση, για πρώτη φορά μετά το 2002, το οποίο διαμορφώθηκε στο 0,8% του Α.Ε.Π. το 2013, έναντι μηδενικού ελλείμματος που προέβλεπαν οι πιστωτές έως τον Ιούλιο 2013. Η μεγάλη πρόοδος που έχει σημειωθεί στον τομέα της δημοσιονομικής προσαρμογής, εξασφαλίζει ουσιαστικά τη συνέχιση της χρηματοδοτικής στήριξης της οικονομίας από τον Μηχανισμό Στήριξης. Ωστόσο, για να παγιωθεί οριστικά η εμπιστοσύνη, θα πρέπει να ολοκληρωθούν επιτυχώς οι επικείμενες διαπραγματεύσεις με τους πιστωτές για την περαιτέρω ελάφρυνση του χρέους.

Η προσπάθεια για δημοσιονομική διαχείριση αναμένεται να συνεχισθεί με επιτυχία και το 2014. Αυτό θα οδηγήσει σε περαιτέρω βελτίωση της εμπιστοσύνης στις προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας και μετέπειτα στη σταδιακή αποκλιμάκωση του λόγου δημοσίου χρέους προς το Α.Ε.Π.. Επίσης, η ανάκαμψη της οικονομίας θα συμβάλλει, με τη σειρά της, στην επίτευξη ακόμη υψηλότερων πλεονασμάτων. Ήδη κατά το πρώτο τετράμηνο του 2014, ο κρατικός προϋπολογισμός κατέγραψε πρωτογενές πλεόνασμα 1,05 δισεκατομμυρίων ευρώ, έναντι στόχου 0,74 δισεκατομμυρίων ευρώ. Παράλληλα, το ύψος των καθαρών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε 13,84 δισεκατομμύρια ευρώ, έναντι 14,0 δισεκατομμυρίων ευρώ το πρώτο τετράμηνο του 2013, ενώ οι πρωτογενείς δαπάνες υποχώρησαν σε 13,2 δισεκατομμύρια ευρώ, έναντι 14,65 δισεκατομμύρια ευρώ. Αναφορικά με το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, οι δαπάνες αυξήθηκαν σημαντικά σε 1,40 δισεκατομμύρια ευρώ, κυρίως λόγω των έργων υποδομής, ενώ τα έσοδα ανήλθαν σε 2,29 δισεκατομμύρια ευρώ.

Στις εξωτερικές συναλλαγές, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε για πρώτη φορά πλεόνασμα ύψους 1,33% του Α.Ε.Π. το 2013, έναντι ελλείμματος 2,4% το 2012. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στη σημαντική ανάκαμψη των εισπράξεων από τουριστικές υπηρεσίες, στην άνοδο των εσόδων από εξαγωγές αγαθών και στη μείωση των εισαγωγών. Παράλληλα, η αξία των εξαγωγών ανήλθε το 2013 σε 22,5 δισεκατομμύρια ευρώ, έναντι 11,1 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2003. Επίσης, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, η τουριστική κίνηση υπερέβη κάθε προσδοκία, μιας και οι ξένοι επισκέπτες έφθασαν τα 20,1 εκατομμύρια άτομα το 2013, έναντι 16,9 εκατομμύρια άτομα το 2012, 16,4 εκατομμύρια άτομα το 2011 και 15,0 εκατομμύρια το 2010.

Οι μεταβολές στο εξωτερικό ισοζύγιο τείνουν να αναστρέψουν την πορεία πολλών ετών, όταν η θετική μεταβολή της εγχώριας ζήτησης αποτελούσε τον κύριο παράγοντα

αύξησης του Α.Ε.Π. Η διεύρυνση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του Α.Ε.Π. μπορεί να οδηγήσει σε ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης το οποίο δεν θα στηρίζεται αποκλειστικά στην εγχώρια ζήτηση. Η έκταση της προσαρμογής αντανακλάται και στη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας ως προς το κόστος εργασίας. Είναι ενδεικτικό ότι, ενώ στη δεκαετία 2000 – 2009 χάθηκε το 19,3% της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας, έναντι των κύριων εμπορικών της εταίρων, από το τέταρτο τρίμηνο του 2009 έως το αντίστοιχο τρίμηνο του 2013, η απώλεια αυτή είχε πλέον μηδενισθεί και το 2014 η Ελληνική οικονομία είναι σε καλύτερη θέση αναφορικά με την ανταγωνιστικότητα, κατά περισσότερες των πέντε (5) ποσοστιαίων μονάδων, σε σχέση με το 2000. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας με βάση το σχετικό κόστος παραγωγής στηρίχθηκε στη μείωση των μισθολογικών αμοιβών και των παροχών, στο σύνολο της οικονομίας και στην ενίσχυση της παραγωγικότητας της εργασίας, τόσο το 2012 όσο και το 2013, καθώς και στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Στον τομέα των διαρθρωτικών αλλαγών, η πρόοδος είναι σημαντική. Η Ελλάδα ανταποκρίθηκε στις συστάσεις του Ο.Ο.Σ.Α. με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Επίσης καταγράφηκε σημαντική βελτίωση στην κατάταξη του δείκτη «Doing Business» της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς η Ελλάδα ανήλθε στην 72^η θέση το 2013 από την 78^η το 2012, ως συνέπεια της απλοποίησης της διαδικασίας ίδρυσης επιχειρήσεων και της εξάλειψης του απαιτούμενου ελαχίστου κεφαλαίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι, όσον αφορά το ζήτημα της ευκολίας ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της στην παγκόσμια κατάταξη κατά 110 βαθμίδες, και έφθασε στην 36^η θέση το 2013 από την 146^η το 2012, ενώ ως προς τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου, η Ελλάδα έλαβε την 52^η θέση από την 62^η το 2012, λόγω της θέσπισης της δυνατότητας ηλεκτρονικής υποβολής των εγγράφων στα τελωνεία, καθώς και της εφαρμογής 25 μέτρων απλούστευσης των διαδικασιών για τις εξαγωγές. Επίσης, σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεθνούς Διαφάνειας, η Ελλάδα ανέβηκε 14 θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη.

Σε ότι αφορά το δημόσιο τομέα, συνεχίσθηκαν με εντατικούς ρυθμούς οι προσπάθειες για τον εξορθολογισμό του. Μειώθηκε δραστικά ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καταργήθηκαν ή συγχωνεύθηκαν δημόσιοι οργανισμοί και επιχειρήσεις, βελτιώθηκε η φορολογική διοίκηση και ο φοροεισπρακτικός μηχανισμός και αντιμετωπίστηκαν κενά του ασφαλιστικού συστήματος. Επιταχύνθηκε, εξάλλου, η διαδικασία των αποκρατικοποιήσεων με πρωταρχικό πλέον κριτήριο τις δυνατότητες κάθε συγκεκριμένης συναλλαγής να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας και να

συμβάλει στην αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της οικονομίας. Το 2013 πραγματοποιήθηκε μία σειρά από σημαντικές συμφωνίες, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζουν η πώληση του ξενοδοχείου Astir Palace στη Βουλιαγμένη, η αποκρατικοποίηση του Ο.Π.Α.Π., της ΔΕΣΦΑ, κλπ. Η επέκταση του προγράμματος των αποκρατικοποιήσεων, με αναμενόμενες εισπράξεις 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ το 2014, θα τονώσει το επενδυτικό κλίμα και θα προσελκύσει ξένες επενδύσεις.

Καθοριστικής σημασίας εξέλιξη ήταν και η επιλογή του Αδριατικού Αγωγού Φυσικού Αερίου (Trans Adriatic Pipeline – T.A.P.) για τη μεταφορά του φυσικού αερίου από την περιοχή της Κασπίας προς τις ευρωπαϊκές αγορές. Το έργο της κατασκευής του αγωγού, ο οποίος θα διασχίζει τη Βόρειο Ελλάδα, εκτιμάται ότι θα προσελκύσει επενδύσεις και τεχνογνωσία από το εξωτερικό, ενώ θα συμβάλει στη μείωση του ενεργειακού κόστους που επιβαρύνει κυρίως την εγχώρια βιομηχανία. Στον τομέα των επενδύσεων σε υποδομές, αξίζει να επισημανθεί η επιτάχυνση κατά το 2013 της αξιοποίησης του ΕΣΠΑ, με το ποσοστό απορροφήσεως των κοινοτικών κονδυλίων να ανέρχεται στο τέλος του 2013 στο 74% της συνολικής χρηματοδότησης της περιόδου 2007 – 2013, έναντι 48,6% το 2012 και 34,5% το 2011.

Το νέο ΕΣΠΑ (2014 – 2020), αναμένεται να είναι εμπροσθοβαρές και να κατευθύνεται σε κλάδους με υψηλή εξωστρέφεια και προστιθέμενη αξία για την Ελληνική οικονομία. Ο στόχος για το 2020 είναι το νέο ΕΣΠΑ να συμβάλει στη δημιουργία 640.000 νέων θέσεων εργασίας και στην εισροή επενδύσεων 112 δισεκατομμυρίων ευρώ, με προστιθέμενη αξία περίπου 50 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως έως το 2020. Ήδη από το τέλος Νοεμβρίου 2013 ξεκίνησαν εκ νέου τα έργα στους τέσσερις μεγάλους αυτοκινητόδρομους, τα οποία αναμένεται να συνεισφέρουν σημαντικά στη μεταβολή του Α.Ε.Π. και να δημιουργήσουν περίπου 20.000 νέες θέσεις εργασίας. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοικήσεως (Ο.Τ.Α.) ξεκίνησαν ήδη να υλοποιούν μικρά δημόσια έργα συντήρησης και ανάπλασης, με 231 εξ αυτών να βρίσκονται σε εξέλιξη. Λόγω των ανωτέρω θετικών εξελίξεων, οι επενδύσεις σε υποδομές αυξήθηκαν κατά 3,2% το 2013, έναντι μείωσης κατά 7,9% το 2012. Ολοκληρώθηκε, τέλος, ο διαγωνισμός για την αξιοποίηση του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού. Η συνολική επένδυση αναμένεται να ξεπεράσει τα 5 δισεκατομμύρια ευρώ και να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας.

Η ανακεφαλαιοποίηση και αναδιάταξη του τραπεζικού συστήματος οδήγησε στη δημιουργία τεσσάρων μεγάλων και ισχυρών τραπεζικών ομίλων, οι οποίοι έχουν εξασφαλίσει

κεφαλαιακή επάρκεια και διαθέτουν την αξιοπιστία που είναι αναγκαία για την επαναπροσέλκυση καταθέσεων και την αποκατάσταση θετικού ρυθμού χορηγήσεων στην οικονομία. Οι χορηγήσεις δανείων ήταν και πάλι μειωμένες το Δεκέμβριο του 2013, κατά 3,9% σε ετήσια βάση, δεδομένων και των εξαιρετικά υψηλών ποσοστών των μη εξυπηρετούμενων δανείων στα χαρτοφυλάκια των τραπεζών. Ωστόσο, αναμένεται η πλήρης αποκατάσταση της δυνατότητας των τραπεζών για προσέλκυση καταθέσεων και, κατά συνέπεια, η ενίσχυση της δυνατότητας ομαλής χρηματοδότησεως της οικονομίας.

3.3.2 Μελλοντικές Εξελίξεις

Η Ελληνική οικονομία ανακάμπτει παρά την ασφυκτική πίεση που ασκείται σε μόνιμη βάση από την Τρόικα, που δεν της έχει επιτρέψει έως σήμερα να λειτουργήσει με φυσιολογικά επίπεδα ρευστότητας ή σε ένα φυσιολογικό οικονομικό κλίμα. Οι Προϋπολογισμοί, τόσο αυτός του 2012 όσο και αυτός του 2013 εκτελέστηκαν πολύ καλύτερα από ότι είχε προγραμματιστεί παρά τις περί του αντιθέτου προβλέψεις της Τρόικα και παρά τις τεράστιες καθυστερήσεις και αβεβαιότητες που δημιουργήθηκαν σε μόνιμη βάση πριν την καταβολή των δόσεων. Οι προϋπολογισμοί αυτοί εκτελέστηκαν σωστά διότι η Ελλάδα έχει σημειώσει εντυπωσιακή πρόοδο όσον αφορά την υλοποίηση των «σκληρών» προαπαιτούμενων που είχαν τεθεί από την Τρόικα²⁹.

Τα πράγματα, ωστόσο, είναι πολύ πιο κρίσιμα κατά το τρέχον έτος (2014). Η Ελληνική οικονομία βρίσκεται σε πορεία ανάκαμψης και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι εκ βάθρων αναδιαρθρωμένο και ανακεφαλαιοποιημένο και σε θέση να συμβάλλει ενεργά σε αυτή την ανάκαμψη. Θα ήταν αδιανόητο, ιδιαίτερα για τους άνεργους και για τους εργαζόμενους με δραστικά μειωμένους μισθούς, αν νέα εμπόδια προκαλούσαν νέες αβεβαιότητες που θα έθεταν σε κίνδυνο αυτή την ανάκαμψη. Εάν το πρόγραμμα προσαρμογής εφαρμοστεί με συνέπεια και αν οι προγραμματισμένες δόσεις της χρηματοδοτικής βοήθειας καταβάλλονται στην ώρα τους, τότε η ανάκαμψη της οικονομίας θα έρθει έγκαιρα και ο Προϋπολογισμός του 2014 θα εκτελεστεί με επιτυχία. Ήδη έχουν μεταφερθεί σημαντικά έσοδα από το 2013 στο 2014 για το σκοπό αυτό και έχουν ληφθεί τα αναγκαία μέτρα για την περαιτέρω μείωση των πρωτογενών δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού και κατά το τρέχον έτος.

²⁹ Alpha Bank (2014), «Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων», Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Ιανουάριος, Σελ: 1- 5

Εκείνο που έχει τώρα σημασία είναι η ανάκαμψη της οικονομίας και η επιτάχυνση της αύξησης της απασχόλησης που ήδη έχει αρχίσει από το 2013. Η ανάκαμψη της οικονομίας και η αύξηση της απασχόλησης θα συμβάλλουν από εδώ και μπρος στην αποτελεσματική υλοποίηση του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής (Μ.Π.Δ.Σ.) 2013 – 2016, στην άνετη αντιμετώπιση των χρηματοδοτικών κενών και επίσης στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των όποιων πολιτικών κινδύνων που μπορεί να θεωρούν πιθανούς οι δανειστές

Το εγχείρημα της ανακεφαλαιοποίησης των 4 συστημικών τραπεζών πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία, υπό την ασφυκτική πίεση της Τρόικα (Μάιο – Ιούνιο 2013) και κάτω από τις εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες που δημιούργησε το πείραμα της «διάσωσης εκ των έσω» των Τραπεζών της Κύπρου. Σε αυτό το εξαιρετικά δυσμενές περιβάλλον, η επιχείρηση ανασυγκρότησης και ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών συστημικών τραπεζών ολοκληρώθηκε έγκαιρα και με μεγάλη επιτυχία και έγινε αφορμή για την προσέλκυση σημαντικών επιχειρηματικών κεφαλαίων στην Ελλάδα και για τον οριστικό τερματισμό κάθε προοπτικής εξόδου της χώρας από το ευρώ. Ενίσχυσε ουσιαστικά τις προοπτικές που υπήρχαν για την οριστική ομαλοποίηση της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος της χώρας και για την πορεία ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

Το σπουδαιότερο, ωστόσο, είναι ότι οι ανωτέρω εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα ενισχύουν ουσιαστικά την προοπτική για επάνοδο στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα των καταθέσεων των ελλήνων, που είχαν εξαχθεί στο εξωτερικό κυρίως για να αποφύγουν τον κίνδυνο εξόδου της χώρας από το Ευρώ που διογκώθηκε από τις πολιτικές εξελίξεις και από την πολιτική της Τρόικα το 2012. Ενισχύουν, επίσης, την προοπτική και για την αποκατάσταση των συνθηκών για την αύξηση της πιστωτικής επέκτασης των τραπεζών και για την ομαλή χρηματοδότηση των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα από το 2^ο εξάμηνο του 2014 και στα επόμενα έτη.

Το ενδεχόμενο επιστροφής καταθέσεων ύψους 30 δισεκατομμυρίων ευρώ στα επόμενα έτη σημειώνεται ήδη και από την επενδυτική τράπεζα J.P. Morgan σε πρόσφατη Έκθεσή της για τις Ελληνικές Τράπεζες. Γενικά, το πλήρως ανακεφαλαιοποιημένο και αναδιαρθρωμένο ελληνικό τραπεζικό σύστημα αποτελεί σήμερα τον βασικό τομέα που μπορεί να επαναφέρει την ελληνική οικονομία σε πορεία υγιούς ανάπτυξης και ταχείας μείωσης της ανεργίας. Μπορεί να συμβάλει στην αναγκαία επιτάχυνση της διαδικασίας εκμετάλλευσης των αναμφισβήτητων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας και της πολυ

βελτιωμένης ανταγωνιστικότητάς της για την προσαρμογή της σε οικονομία παραγωγής διεθνώς ανταγωνιστικών προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών).

3.3.3 Εξελίξεις που Αφορούν την Alpha Bank

Η Alpha Bank το 2013 κάλυψε με Αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου τις συνολικές κεφαλαιακές ανάγκες ύψους 4,57 δισεκατομμυρίων ευρώ, που είχαν προσδιορισθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των αναμενόμενων ζημιών για τον πιστωτικό κίνδυνο που διενήργησε η συμβουλευτική εταιρεία Blackrock. Η αύξηση καλύφθηκε σε ποσοστό άνω του 10%, με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και ανήλθε στο ποσό των 550 εκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων 457 εκατομμύρια ευρώ επενδύθηκαν από παλαιούς μετόχους, γεγονός που επέτρεψε στην Τράπεζα να διατηρήσει τον ιδιωτικό της χαρακτήρα. Το υπόλοιπο τμήμα των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων καλύφθηκε από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.)³⁰.

Κατά το 2^ο εξάμηνο του 2013, η Τράπεζα της Ελλάδος διενήργησε δεύτερο διαγνωστικό έλεγχο για τον υπολογισμό των αναμενόμενων ζημιών, λαμβάνοντας υπόψιν τις εκτιμήσεις που περιελάμβανε νέα σχετική μελέτη της εταιρείας Blackrock. Τα αποτελέσματα ανακοινώθηκαν το Μάρτιο του 2014, με την Alpha Bank να εμφανίζει τις μικρότερες κεφαλαιακές ανάγκες μεταξύ των τεσσάρων (4) μεγάλων ελληνικών τραπεζών, ύψους 262 εκατομμυρίων ευρώ. Η επίδοση αυτή επετεύχθη παρά τις συντηρητικές παραδοχές που εφαρμόστηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος ως προς τις εκτιμήσεις της Blackrock για τις ζημίες πιστωτικού κινδύνου. Συγκεκριμένα, οι εκτιμώμενες κεφαλαιακές ανάγκες αντιστοιχούν σε δείκτη καλύψεως 130% για τις αναμενόμενες ζημίες σε ολόκληρη τη διάρκεια ζωής του χαρτοφυλακίου, ποσοστό το οποίο είναι σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με τις υπόλοιπες τράπεζες που συμμετείχαν στον διαγνωστικό έλεγχο.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα ανωτέρω αποτελέσματα, η Alpha Bank προέβη σε αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου ύψους 1,2 δισεκατομμυρίων ευρώ, που ολοκληρώθηκε με επιτυχία το Μάρτιο του 2014, ισχυροποιώντας περαιτέρω την κεφαλαιακή της βάση. Η αυξημένη συμμετοχή των ιδιωτών στη μετοχική της σύνθεση, σε συνδυασμό με τη χρήση των κεφαλαίων για την εξαγορά των προνομιούχων μετοχών του Ελληνικού Δημοσίου ύψους 940 εκατομμυρίων ευρώ, εντάσσεται στη στρατηγική της διοίκησης της τράπεζας για τη σταδιακή μείωση των κρατικών ενισχύσεων, καθώς η Ελλάδα εξέρχεται από την κρίση.

³⁰ Alpha Bank (2014), «Απολογισμός Δραστηριοτήτων 2013», Alpha Bank, Μάρτιος 2014, Σελ: 16 – 17

Παρά το κλίμα αβεβαιότητας που επικράτησε μετά την κυπριακή κρίση, η Alpha Bank πέτυχε αύξηση του υπολοίπου των καταθέσεων της κατά 3% το 2013, κυρίως ως αποτέλεσμα εισροών από τον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα, αυξάνοντας το μερίδιο αγοράς της κατά μία εκατοστιαία μονάδα και μειώνοντας περαιτέρω τον δείκτη δανείων προς καταθέσεις στην Ελλάδα στο 117%, έναντι 139% το 2012. Έτσι, οι συνολικές καταθέσεις της Alpha Bank ανήλθαν σε 42,5 δισεκατομμύρια ευρώ, στο τέλος του 2013. Ειδικότερα, οι καταθέσεις στην Ελλάδα διαμορφώθηκαν σε 36,8 δισεκατομμύρια ευρώ, με τις εισροές από ιδιώτες να ανέρχονται σε 1,9 δισεκατομμύρια ευρώ για το έτος, έναντι αύξησης 1,8 δισεκατομμυρίων ευρώ για το τραπεζικό σύστημα συνολικά.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, στις αρχές Δεκεμβρίου του 2013, η Alpha Bank ανακοίνωσε την αναδοχή του συνόλου των καταθέσεων τριών (3) Συνεταιριστικών Τραπεζών (Δυτικής Μακεδονίας, Δωδεκανήσου και Ευβοίας), ύψους 400 εκατομμυρίων ευρώ. Οι εξελίξεις αυτές στο πεδίο των καταθέσεων, σε συνδυασμό με τη μείωση των υπολοίπων των χορηγήσεων σε 62,8 δισεκατομμυρίων ευρώ στο τέλος του 2013 λόγω της μείωσης της ζήτησης, οδήγησαν σε περαιτέρω μείωση του ύψους της χρηματοδότησης της τράπεζας από τις Κεντρικές Τράπεζες. Στο τέλος Δεκεμβρίου του 2013, η χρηματοδότηση της τράπεζας έφθασε τα 17,2 δισεκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων 3,5 δισεκατομμύρια ευρώ αφορούσαν τον Έκτακτο Μηχανισμό Ρευστότητας της Τράπεζας της Ελλάδος (E.L.A.).

Η τάση σταδιακής αποδέσμευσης από τη χρηματοδότηση από τις Κεντρικές Τράπεζες, συνεχίστηκε στο 1^ο τρίμηνο του 2014, λόγω της αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου και την περαιτέρω υποχώρηση των υπολοίπων των χορηγήσεων. Έτσι, στα τέλη Μαρτίου του 2014, η χρηματοδότηση έφθασε τα 15,7 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό που αντιπροσωπεύει το 18% του Συνολικού Ενεργητικού, εξαιρουμένων των Ομολόγων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Παράλληλα, το ύψος της χρηματοδότησης από τον Έκτακτο Μηχανισμό Ρευστότητας της Τράπεζας της Ελλάδος (E.L.A.) μειώθηκε περαιτέρω σε 900 εκατομμύρια ευρώ, το Μάρτιο του 2014, ενώ μηδενίστηκε δύο μήνες μετά.

Οι ενέργειες της Alpha Bank, που αποσκοπούν στη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων αρχίζουν ήδη να αποδίδουν, όπως επιβεβαιώνεται από την οριακή πτώση του Δείκτη Καθυστερήσεων κατά το 4^ο τρίμηνο του 2013, για πρώτη φορά στα χρόνια της ύφεσης της Ελληνικής οικονομίας. Έτσι, ο Δείκτης Καθυστερήσεων διαμορφώθηκε στο τέλος του έτους σε 32,7% σε επίπεδο Ομίλου, ενώ τα δάνεια σε καθυστέρηση στην Ελλάδα ανήλθαν σε 34,3% και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη σε 24,8%. Παράλληλα, ο Ισολογισμός

συνεχίζει να ενισχύεται με προβλέψεις, που σωρευτικά το 2013 ανήλθαν σε 11,1 δισεκατομμύρια ευρώ και αντιστοιχούν στο 18% του δανειακού χαρτοφυλακίου αυξάνοντας το δείκτη καλύψεως των καθυστερήσεων σε 54%.

Με την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Σχεδίου για την αποκατάσταση της κερδοφορίας της Alpha Bank, συνεχίστηκε το 2013 η βελτίωση της χρηματοοικονομικής επιδόσεως αξιοποιώντας το μειωμένο κόστος χρηματοδότησεως και τις συνέργειες κόστους. Ειδικότερα, το 2013, τα καθαρά έσοδα από τόκους ανήλθαν σε 1,66 δισεκατομμύρια ευρώ, ενισχυμένα κατά 19,8% κυρίως λόγω της εξαγοράς της Εμπορικής Τραπέζης, της μείωσης του κόστους των νέων προθεσμιακών καταθέσεων στην Ελλάδα αλλά και της πώσης του βασικού επιτοκίου αναφοράς της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το Νοέμβριο του 2013. Επίσης, τα καθαρά έσοδα από προμήθειες κατά το 2013 διαμορφώθηκαν σε 370,3 εκατομμύρια ευρώ, ενισχυμένα κατά 36,3% σε σχέση με το 2012.

3.4 EFG Eurobank

3.4.1 Ελληνική Οικονομία – Τραπεζικό Σύστημα

Το 2013 ήταν χρονιά μεγάλης δοκιμασίας αλλά και θετικών εξελίξεων στην ελληνική οικονομία. Στα μακροοικονομικά μεγέθη, η ύφεση παρατάθηκε για έκτη συνεχή χρονιά. Ωστόσο, επιβραδύνθηκε σημαντικά στο -3,9%, έναντι -7% το 2012. Οι εξελίξεις στο δημοσιονομικό επίπεδο υπήρξαν ιδιαίτερα θετικές. Πρωτογενές πλεόνασμα 0,8% του Α.Ε.Π. στο ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης μετά από 11 χρόνια, ενώ για πρώτη φορά ήταν πλεονασματικό και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (0,7% του Α.Ε.Π.). Και αυτό παρότι στην Ευρώπη, τον κύριο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας, η ανάπτυξη παρέμεινε ασθενής. Η θετική πορεία αναγνωρίστηκε τόσο από τους εταίρους όσο και από τις αγορές. Το spread των επιτοκίων των κρατικών ομολόγων έπεσε κατά 350 μονάδες βάσης μέσα στη χρονιά και η αποκλιμάκωση συνεχίστηκε και φέτος, ενώ το δημόσιο τον περασμένο Απρίλιο επέστρεψε επιτυχώς στις αγορές³¹.

Για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, το 2013 αποτέλεσε μια χρονιά – σταθμό, με την ανάδειξη ενός σχήματος τεσσάρων (4) συστημικών πυλώνων. Η συγκέντρωση και η πρώτη φάση της ανακεφαλαιοποίησης των τεσσάρων (4) συστημικών τραπεζών αποκρυστάλλωσαν τη νέα δομή του. Οι τέσσερις τράπεζες κατέχουν σήμερα συνολικά περί το 94% της ελληνικής τραπεζικής αγοράς.

³¹ <http://www.bankingnews.gr/> (Ανάκτηση 5/9/2014)

Οι πρόσφατες αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας αναμένεται να έχουν ευεργετική επίδραση για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Αυτό ισχύει κατεξοχήν για την απόφαση στοχευμένης παροχής ρευστότητας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Ευρωζώνης, μέσω του προγράμματος των Στοχευμένων Μακροπρόθεσμων Αναχρηματοδοούμενων Επιχειρήσεων (Targeted Long – Term Refinancing Operations – T.L.T.R.Os). Οι συστημικές ελληνικές τράπεζες θα έχουν τη δυνατότητα να κάνουν χρήση του προγράμματος, καλύπτοντας σε σημαντικό βαθμό την περιορισμένη ρευστότητα, που δημιουργεί η στασιμότητα των καταθέσεων.

Ο μετασχηματισμός μιας οικονομίας απαιτεί χρόνο και θυσίες και στην περίπτωση της Ελλάδας το «κόστος ευκαιρίας» εστιάζεται περισσότερο στην πλευρά της κατανάλωσης. Η ελληνική οικονομία ύστερα από 24 τρίμηνα (3^ο τρίμηνο 2008, 2^ο τρίμηνο 2014) απότομης, βαθιάς και παρατεταμένης ύφεσης βρίσκεται αντιμέτωπη με τρεις βασικές προκλήσεις³²:

- ✓ Πτώση της ανεργίας
- ✓ Επίτευξη ισχυρών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης
- ✓ Σταδιακή πτώση του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος

Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων απαιτείται η δημιουργία και η γρήγορη και αποτελεσματική εφαρμογή ενός νέου υποδείγματος οικονομικής μεγέθυνσης το οποίο να στηρίζεται, από την πλευρά της ζήτησης, στον ακαθάριστο σχηματισμό κεφαλαίου, δηλαδή τις επενδύσεις, στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών και παράλληλα να είναι μακροχρονίως βιώσιμο. Ο μετασχηματισμός μιας οικονομίας απαιτεί χρόνο και για την περίπτωση της Ελλάδας το «κόστος ευκαιρίας» εστιάζεται περισσότερο στην πλευρά της κατανάλωσης. Δηλαδή, αν θέλει η Ελλάδα να έχει υψηλότερη κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών στο μέλλον θα πρέπει να επωμιστεί το κόστος της μειωμένης κατανάλωσης στο παρόν.

Επομένως, ένα ουσιώδες συμπέρασμα που εξάγεται από τη μελέτη της σύνθεσης του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος είναι το εξής:

³²<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/856012/eurobank-oi-treis-prokliseis-tis-ellinikis-anakampsis>
(Ανάκτηση 5/9/2014)

- i. Σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, η ελληνική οικονομία δαπανά (ιδιωτικός και δημόσιος τομέας) μεγαλύτερο μέρος – κατά 8,44%, του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Εισοδήματός της για καταναλωτικές χρήσεις.
- ii. Στον τομέα των επενδύσεων ισχύει το αντίθετο. Για αυτή τη συνιστώσα της ζήτησης η ελληνική οικονομία δαπανά μικρότερο μέρος – κατά 3,38% του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Εισοδήματός της σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15.
- iii. Η ελληνική οικονομία είναι λιγότερο εξωστρεφής ή περισσότερο κλειστού τύπου σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ-15. Πιο συγκεκριμένα, το άθροισμα των εγχώριων συναλλαγών για εξαγωγές (26,90%) και εισαγωγές (28,33%) ως ποσοστό του ΠΑΕΕ είναι κατά 27,4 ΠΜ μικρότερο σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος του μέσου όρου της ΕΕ-15 (εξαγωγές 43,21 και εισαγωγές 39,42%).

Επομένως, για να συγκλίνει η ελληνική οικονομία σε όρους του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, θα πρέπει να υπάρξει ανακατανομή των παραγωγικών πόρων προς επενδυτικές χρήσεις και προς τομείς που συναλλάσσονται με επιχειρήσεις ή κράτη από την αλλοδαπή (αύξηση της εξωστρέφειας). Επίσης, είναι πολύ σημαντικό για την βιωσιμότητα του νέου υποδείγματος οικονομικής μεγέθυνσης η ενίσχυση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας να συνοδεύεται και από μια παράλληλη εξισορρόπηση του εμπορικού ισοζυγίου ή ακόμα και επίτευξης εμπορικών πλεονασμάτων.

3.4.2 Μελλοντικές Εξελίξεις

Η στρατηγική, που χάραξε η διοίκηση της EFG Eurobank, παρά τις αντιξοότητες, το 2^ο εξάμηνο του 2013, απέδωσε καρπούς κατά το τρέχον έτος. Σήμερα, κεντρικό στόχο της διοίκησης αποτελεί η επιστροφή της τράπεζας στην κερδοφορία το συντομότερο δυνατό. Για το σκοπό αυτό, υπάρχει ένα δομημένο πρόγραμμα, με ιεραρχημένες προτεραιότητες και συγκεκριμένους στόχους. Το Πρόγραμμα Στρατηγικού Μετασχηματισμού της Τράπεζας βασίζεται σε τρεις (3) άξονες³³:

- Στη διαχείριση κινδύνων και επισφαλειών

³³<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/856012/eurobank-oi-treis-prokliseis-tis-ellinikis-anakampsis>
(Ανάκτηση 5/9/2014)

- Στην ενίσχυση της σχέσης με τους πελάτες για τη μεγιστοποίηση των εσόδων και τη βελτίωση της ρευστότητας
- Στο μετασχηματισμό του λειτουργικού μοντέλου με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας και τη μείωση του λειτουργικού κόστους

Στην πρώτη φάση προτεραιότητα αποδίδεται στη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Για το σκοπό αυτό, η τράπεζα προχώρησε σε μια σειρά πρωτοβουλιών εσωτερικής αναδιοργάνωσης. Έτσι, δημιούργησε μια ανεξάρτητη μονάδα, με αποκλειστική αρμοδιότητα και αντικείμενο την διαχείριση προβληματικών δανείων (Non Performing Customers Group). Επίσης, σε συνεργασία με τις άλλες τράπεζες, ανέλαβε κοινές πρωτοβουλίες για τη διαχείριση περιπτώσεων προβληματικών δανείων και την ανασυγκρότηση κλάδων και επιχειρήσεων.

Παράλληλα, με βάση την αναδιάταξη της πελατειακής της βάσης, η τράπεζα δημιούργησε και μια άλλη εξειδικευμένη μονάδα (Remedial Unit), με στόχο την υποστήριξη πελατών, που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στην εξυπηρέτηση του δανεισμού τους, αλλά παρουσιάζουν δυνατότητες ανάκαμψης. Με τον τρόπο αυτό, αφενός συγκεντρώνεται και αξιοποιείται η τεχνογνωσία στη διαχείριση προβληματικού δανεισμού, και αφετέρου οι επιχειρηματικές μονάδες απελευθερώνονται από τη διαχείριση προβληματικών δανείων.

Ο στόχος είναι να επικεντρωθούν εφεξής όλες οι δυνάμεις στην ανάπτυξη των εργασιών. Μέσα από τη χρηματοδότηση της υγιούς επιχειρηματικότητας η διοίκηση αποσκοπεί, ήδη από φέτος, σε σταθερή ανάκαμψη των καθαρών εσόδων προ προβλέψεων. Στη βελτίωση των εσόδων θα συμβάλει και η αύξηση των εσόδων από αμοιβές και προμήθειες, ενώ ταυτόχρονα, συνεχίζονται οι προσπάθειες για περαιτέρω μείωση του λειτουργικού κόστους, σε όλα τα επίπεδα. Στόχος για το 2014 είναι η περαιτέρω μείωση του κόστους μας κατά εκατό (100) εκατομμύρια ευρώ με βασικούς συντελεστές:

- τις συνέργειες που απορρέουν από τις συγχωνεύσεις
- το όφελος της εθελουσίας
- τη μείωση του λειτουργικού κόστους

3.4.3 Εξελίξεις που Αφορούν την EFG Eurobank

Ιδιαίτερα για την EFG Eurobank, το 2013 υπήρξε μια χρονιά με αλλεπάλληλες εξελίξεις, μείζονος σημασίας, που καθόρισαν την πορεία της τράπεζας. Η συγχώνευση με την

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.), η οποία είχε δρομολογηθεί από τον Οκτώβριο του 2012, δεν ολοκληρώθηκε. Στις 7 Απριλίου του 2013, αποφασίστηκε αρμοδίως η ανεξάρτητη ανακεφαλαιοποίηση κάθε μιας από τις δύο τράπεζες. Για την EFG Eurobank, αποφασίστηκε η πλήρης ανακεφαλαιοποίησή της από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.). Κατά τη Γενική Συνέλευση της 30^{ης} Απριλίου 2013 προτάθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο και εγκρίθηκε, η πλήρης κάλυψη της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου κατά 5,84 δισεκατομμύρια ευρώ, αποκλειστικά από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, με εισφορά σε είδος ομολόγων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF). Κατόπιν αυτού, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας κατέστη ο κύριος μέτοχος της EFG Eurobank, σε ποσοστό άνω του 95%, με αντίστοιχο περιορισμό της συμμετοχής των παλαιών μετόχων³⁴.

Δύο μήνες αργότερα, κατά τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων της 27^{ης} Ιουνίου 2013, αποφασίστηκε η αλλαγή της διοίκησης της Τράπεζας. Πρώτος στόχος της νέας διοίκησης υπήρξε η σταθεροποίηση της τράπεζας και αυτή, επιτεύχθηκε μέσα από δύο (2) παράλληλες πρωτοβουλίες, που στέφθηκαν με επιτυχία:

1. πρώτον, την απόκτηση, μέσω της διαγωνιστικής διαδικασίας της Τράπεζας της Ελλάδος, του Νέου Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου και της Νέας Proton Bank
2. δεύτερον, την έναρξη της διαδικασίας για την επάνοδο της τράπεζας στον ιδιωτικό τομέα. Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η διαπραγμάτευση με τις αρμόδιες θεσμικές αρχές, και προπάντων με τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για τον καθορισμό και την αποδοχή του σχεδίου αναδιάρθρωσης της EFG Eurobank. Σήμερα, το σχέδιο αναδιάρθρωσης της EFG Eurobank, έχει εγκριθεί από τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού.

Παράλληλα, η νέα διοίκηση έθεσε ως προτεραιότητα το μετασχηματισμό του επιχειρηματικού μοντέλου της EFG Eurobank. Η έμφαση δίνεται στον πελατοκεντρικό χαρακτήρα και στην προσαρμογή των επιχειρηματικών πρακτικών και της οργανωτικής δομής στο νέο τραπεζικό περιβάλλον.

³⁴<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/856012/eurobank-oi-treis-prokliseis-tis-ellinikis-anakampsis>
(Ανάκτηση 5/9/2014)

3.5 Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα & Προσομοίωση Ακραίων Καταστάσεων

Τα τέσσερα (4) τελευταία έτη, η Τράπεζα της Ελλάδος, σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.), έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία ενός ισχυρού, αποτελεσματικού και βιώσιμου τραπεζικού συστήματος, το οποίο θα διαδραματίσει ζωτικό ρόλο στη χάραξη της μελλοντικής πορείας της ελληνικής οικονομίας. Το φιλόδοξο αυτό πρόγραμμα αναμόρφωσης του τραπεζικού τομέα υλοποιήθηκε με επιτυχία. Στη διάρκεια του 2012 και του 2013, εξυγιάνθηκαν δώδεκα (12) προβληματικές τράπεζες, μεταξύ των οποίων και δυο (2) μεγάλες τράπεζες που ήταν υπό κρατικό έλεγχο (ΑΤΕbank και Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο), σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο. Επίσης, με την απόκτηση των υποκαταστημάτων των κυπριακών τραπεζών από την Τράπεζα Πειραιώς, αποφεύχθηκε η μετάδοση στην Ελλάδα της κρίσης που έπληξε την Κύπρο το Μάρτιο του 2013³⁵.

Το 2^ο τρίμηνο του 2013, οι τέσσερις (4) συστημικές τράπεζες, δηλαδή η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Πειραιώς, η Alpha Bank και η EFG Eurobank, ολοκλήρωσαν την ανακεφαλαιοποίησή τους, με βάση την εκτίμηση των κεφαλαιακών τους αναγκών το 2012 και σύμφωνα με το πλαίσιο που είχε οριστεί στο Νόμο 3864/2010 και την Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου 38/2012. Οι ιδιώτες μέτοχοι διατήρησαν τη διοίκηση και τον έλεγχο στις πρώτες τρεις (3) τράπεζες, ενώ η EFG Eurobank ανακεφαλαιοποιήθηκε πλήρως από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.). Επίσης, η Τράπεζα Αττικής κάλυψε τις κεφαλαιακές ανάγκες της μέσω ιδιωτικών κεφαλαίων³⁶.

Στη διάρκεια της διαδικασίας αυτής, οι συστημικές τράπεζες λειτούργησαν ως πυλώνες σταθεροποίησης, αποκτώντας τα υγιή τμήματα των υπό εξυγίανση τραπεζών, καθώς και τις θυγατρικές των ξένων τραπεζών που αποχώρησαν από την αγορά. Επομένως, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες κατέχουν πλέον το 90% του ενεργητικού του τραπεζικού τομέα και αναμένεται να ωφεληθούν από συνέργειες και τον περιορισμό της υπερβάλλουσας δυναμικότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Τράπεζα της Ελλάδος διεξήγαγε μια νέα άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, βάσει των στοιχείων που διέθετε στα τέλη του Ιουνίου

³⁵ Τράπεζα της Ελλάδος, (2014), «Άσκηση Προσομοίωσης Ακραίων Καταστάσεων για τον Ελληνικό Τραπεζικό Τομέα – 2013», Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα Μάρτιος, Σελ: 3 – 8

³⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, (2012), «Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα», Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, Δεκέμβριος, Σελ: 114 – 115

του 2013, προκειμένου να επικαιροποιήσει τις κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών, του Μαΐου του 2013. Σε όλη τη διαδικασία αυτή, καθοδήγηση παρείχε και η Συμβουλευτική Επιτροπή, ένα επιβλέπων όργανο, το οποίο αποτελείτο από εκπροσώπους της Τράπεζας της Ελλάδος, της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η Συμβουλευτική Επιτροπή παρείχε συμβουλές αναφορικά με το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής της διαγνωστικής μελέτης και με τα βασικά στοιχεία στα οποία εστίασε η εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών.

Η νέα άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, που κάλυψε όλες τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες, αποτελείται από δυο (2) στοιχεία, τα οποία και οδήγησαν στην επικαιροποιημένη εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών των τραπεζών σε ενοποιημένη βάση³⁷:

- ✓ τη διαγνωστική μελέτη των χαρτοφυλακίων δανείων των τραπεζών, που εκπόνησε ανεξάρτητα η συμβουλευτική εταιρεία Blackrock.
- ✓ μια συντηρητική προσαρμογή της εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου που προέβλεπαν τα σχέδια αναδιάρθρωσης των τραπεζών.

Για την άσκηση της προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, ακολουθήθηκαν δυο (2) σενάρια που αφορούσαν την εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών και τα οποία αναπτύχθηκαν σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το βασικό σενάριο αντανάκλα τις μακροοικονομικές προβολές που συμπεριλήφθηκαν στην Επισκόπηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, τον Ιούλιο του 2013, ώστε να διασφαλίζεται η συνέπεια με το πλαίσιο και τους στόχους του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Το δυσμενές σενάριο αναπτύχθηκε ύστερα από διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, σύμφωνα με το οποίο, η ανάκαμψη καθυστερεί περισσότερο και όταν τελικά επέρχεται είναι ασθενέστερη από ότι αναμενόταν. Το σενάριο αυτό είναι περισσότερο αυστηρό, αλλά έχει συγκεκριμένους λόγους για αυτό:

- η παραδοχή για σωρευτική μείωση του πραγματικού Α.Ε.Π. κατά 26%, την περίοδο 2008 – 2015, είναι από τις υψηλότερες για χώρες που έχουν βιώσει μια κρίση.

³⁷ Τράπεζα της Ελλάδος, (2014), «Άσκηση Προσομοίωσης Ακραίων Καταστάσεων για τον Ελληνικό Τραπεζικό Τομέα – 2013», Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα Μάρτιος, Σελ: 3 – 8

→ η παραδοχή για τη μείωση του πραγματικού Α.Ε.Π. είναι τόσο αυστηρή όσο το επίπεδο του Α.Ε.Π. του 2012, να ανακτάται το 2020.

Πίνακας 1: Μακροοικονομικές Παραδοχές (%)

Μεταβλητή	Βασικό Σενάριο				Δυσμενές Σενάριο			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Αύξηση Πραγματικού Α.Ε.Π.	-4,2	0,6	2,9	3,7	-4,8	-2,9	-0,3	1,0
Αύξηση Πραγματικού Διαθέσιμου Εισοδήματος	-6,8	-0,7	0,8	2,0	-7,4	-4,2	-2,4	-0,7
Ποσοστό Ανεργίας	27,0	26,0	24,0	21,0	27,1	27,0	26,0	23,0
Πληθωρισμός	-0,8	-0,4	0,3	1,1	-1,1	-0,9	-0,4	0,4
Τιμές Αστικών Ακινήτων	-12,5	-6,2	-2,0	0,0	-13,6	-12,1	-8,5	-4,2
Τιμές Εμπορικών Ακινήτων	-10,5	-6,7	-1,4	-0,7	-15,0	-11,8	-8,6	-4,8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος – Ε.Ε. – Ε.Κ.Τ. – Δ.Ν.Τ.

Η διαγνωστική μελέτη περιλάμβανε τέσσερα (4) υποέργα:

i. Το υποέργο για την Αξιολόγηση των Προβληματικών Στοιχείων του Ενεργητικού (Troubled Assets Review – T.A.R.)

Αξιολογεί τη λειτουργική ετοιμότητα και αποτελεσματικότητα των πλαισίων, των πολιτικών, των διαδικασιών και των πρακτικών που έχουν καθιερώσει οι συστημικές τράπεζες προκειμένου να αντιμετωπίσουν μια ευρείας κλίμακας εξυγίανση των προβληματικών στοιχείων του ενεργητικού. Για τους σκοπούς του υποέργου, ως προβληματικά στοιχεία ενεργητικού ορίστηκαν τα δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών ή τα δάνεια με διαβάθμιση αθέτησης υποχρέωσης (default rating), καθώς επίσης και τα δάνεια που έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση και είτε είναι ενήμερα είτε βρίσκονται σε καθυστέρηση έως 90 ημερών.

Η αξιολόγηση επικεντρώθηκε στα ακόλουθα χαρτοφυλάκια δανείων:

- Στεγαστικά Δάνεια
- Δάνεια προς Μικρές Επιχειρήσεις και Επαγγελματίες
- Δάνεια προς Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις και Καταναλωτικά Δάνεια

Περιλάμβανε τον έλεγχο της ποιότητας των στοιχείων του χαρτοφυλακίου, έλεγχο της τεκμηρίωσης, δειγματοληπτικούς ελέγχους φακέλων δανείων και επιτόπιες επισκέψεις στις τράπεζες. Η αξιολόγηση ήταν ενδεδειγμένη και επέτρεψε την σε βάθος κατανόηση των σχετικών τραπεζικών πρακτικών.

iv. Το υπόεργο για την Αξιολόγηση της Ποιότητας Χαρτοφυλακίου (Asset Quality Ratio – A.Q.R.)

Εξετάζει την επάρκεια και την καταλληλότητα των δανειοδοτικών διαδικασιών των τραπεζών, καθώς και την ποιότητα του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων. Η αξιολόγηση διενεργήθηκε με βάση συνεντεύξεις με στελέχη των τραπεζών και με δειγματοληπτικό έλεγχο φακέλων που κάλυπταν δάνεια όλων των κατηγοριών. Σκοπός των συναντήσεων με στελέχη των τραπεζών ήταν να αποσαφηνιστεί η επιχειρηματική στρατηγική, η διάρθρωση των χαρτοφυλακίων δανείων και η πολιτική ανάληψης κινδύνου της κάθε τράπεζας. Στις συνεντεύξεις καλύφθηκε ολόκληρο το εύρος των διαδικασιών χορηγήσεων, δηλαδή από τα πρώτα στάδια της έγκρισης του δανείου μέχρι τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Non – Performing Loans – N.P.Ls.)

Ο δειγματοληπτικός έλεγχος σε κάθε κατηγορία δανείων είχε διττό σκοπό, ο οποίος ήταν από τη μια πλευρά να αξιολογήσει εάν η χορήγηση των δανείων ήταν συμβατή με την πολιτική και τις διαδικασίες χορηγήσεων της κάθε τράπεζας και από την άλλη πλευρά να αξιολογήσει εάν τα δάνεια, πέραν της συμβατότητάς τους με τα κριτήρια της τράπεζας, θα μπορούσαν να θεωρηθούν αποδεκτά από ένα «συνετό δανειστή». Τα δείγματα σκοπίμως περιείχαν μεγάλο αριθμό δανείων υψηλού κινδύνου. Επιπροσθέτως, για ένα δείγμα μεγάλων επιχειρήσεων που αντιπροσώπευαν το 47% των δανειακών υπολοίπων προς μεγάλες επιχειρήσεις, η Blackrock προέβη σε εμπειριστατωμένο έλεγχο, βάσει των σχετικών φακέλων.

Συγκεκριμένα, η Blackrock αξιολόγησε τα θεμελιώδη μεγέθη των επιχειρήσεων, εκτίμησε τις μελλοντικές τους χρηματοοικονομικές επιδόσεις και ανέλυσε τον βαθμό δανειακής επιβάρυνσης, καθώς και την αξία των ενεχύρων κάθε πιστούχου στο δείγμα. Κατόπιν τούτου η Blackrock προσδιόρισε εξατομικευμένες αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου, σύμφωνα τόσο με το Βασικό όσο και με το Δυσμενές Σενάριο. Επιπλέον, η Blackrock ανέθεσε σε διεθνείς εκτιμητές ακινήτων το έργο της διεξαγωγής δειγματοληπτικών εκτιμήσεων των ακινήτων που αποτελούν ενέχυρο για στεγαστικά και επιχειρηματικά δάνεια.

ν. Το υπόεργο για τις Αναμενόμενες Ζημίες Πιστωτικού Κινδύνου (Credit Loss Projections – C.L.Ps)

Εκτιμά τις μελλοντικές αναμενόμενες ζημίες πιστωτικού κινδύνου στα χαρτοφυλάκια δανείων των τραπεζών από τον Ιούνιο του 2013 και για ορίζοντα τόσο 3,5 ετών (Ιούνιος 2013 – Δεκέμβριος 2016), όσο και μέχρι τη λήξη των δανείων, για το Βασικό και για το Δυσμενές Σενάριο. Ύστερα από τη σε βάθος ανάλυση του χαρτοφυλακίου δανείων και διαβουλεύσεις με στελέχη των τραπεζών, η Blackrock προσδιόρισε τις ακόλουθες κατηγορίες δανείων:

1. Στεγαστικά Δάνεια,
2. Καταναλωτικά Δάνεια
3. Δάνεια προς Μικρές Επιχειρήσεις και Επαγγελματίες
4. Δάνεια προς Μεγάλες Επιχειρήσεις και Δάνεια προς Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις (M.M.E.)
5. Δάνεια προς Εταιρίες Αξιοποίησης Ακινήτων
6. Ναυτιλιακά Δάνεια
7. Δάνεια που σχετίζονται με το Δημόσιο

Για κάθε κατηγορία δανείων, η Blackrock ανέπτυξε ειδική μεθοδολογία και εφάρμοσε εξειδικευμένα οικονομετρικά υποδείγματα, χρησιμοποιώντας εξατομικευμένα στοιχεία για το ύψος του δανείου, την πιστωτική συμπεριφορά, τις διαθέσιμες εξασφαλίσεις και την πιστοληπτική διαβάθμιση. Επιπλέον, η μεθοδολογία της Blackrock ενσωμάτωσε την επίπτωση μακροοικονομικών μεταβλητών όπως για παράδειγμα η εξέλιξη του πραγματικού Α.Ε.Π., της ανεργίας και των τιμών των οικιστικών και εμπορικών ακινήτων. Το τελευταίο μάλιστα μέγεθος επηρεάζει επίσης την αξία των εξασφαλίσεων που είναι διαθέσιμες για την κάλυψη αναμενόμενης ζημίας.

Η Blackrock χρησιμοποίησε ειδικούς πίνακες μετάβασης (transition matrices) της πιστωτικής συμπεριφοράς ή και της πιστοληπτικής διαβάθμισης που υπολογίστηκαν, σύμφωνα με ιστορικά στοιχεία πενταετίας. Μεταξύ των πλεονεκτημάτων αυτής της προσέγγισης είναι η καλύτερη απεικόνιση των ροών ανάμεσα σε διαφορετικές κατηγορίες πιστοληπτικής συμπεριφοράς (εξυπηρετούμενα δάνεια, μη εξυπηρετούμενα δάνεια, δάνεια σε

αθέτηση, προπληρωμένα δάνεια, κλπ.), αλλά και των μακροοικονομικών και άλλων παραμέτρων που επηρεάζουν αυτές τις ροές. Τα ιστορικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή των παραπάνω πινάκων καλύπτουν μια περίοδο βαθιάς ύφεσης και σημαντικής μείωσης των τιμών των ακινήτων, γεγονός που επαυξάνει στο υπόδειγμα το στοιχείο της συντηρητικότητας.

Επιπλέον, η Blackrock ενσωμάτωσε τα ευρήματα των προηγούμενων υποέργων T.A.R. και A.Q.R. προκειμένου να εμπλουτίσει τις παραδοχές του υποδείγματος, π.χ. χρονική διάρκεια μέχρι τη ρευστοποίηση του ενεχύρου, δαπάνες ρευστοποίησης, αποτίμηση και περικοπές αξίας των εξασφαλίσεων, καθώς και τον τρόπο χειρισμού των δανείων σε ρύθμιση. Επίσης, η διαδικασία A.Q.R. εξασφάλισε ότι οι αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου (CLPs), που προέκυψαν με βάση το υπόδειγμα ήταν εύλογες και σύμφωνες με την παρατηρούμενη πρακτική σε κάθε τράπεζα χωριστά και σε επίπεδο τραπεζικού τομέα. Οι αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου (CLPs) ορίστηκαν ως οι μη προεξοφλημένες απώλειες κεφαλαίου λόγω της συνολικής ή μερικής μη αποπληρωμής των δανείων, αφαιρουμένων των ποσών που ανακτώνται από την πώληση των συναφών εξασφαλίσεων. Έτσι, οι αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου (CLPs) υπολογίστηκαν κατά τη χρονική στιγμή ρευστοποίησης του ενεχύρου χωρίς να αφαιρεθούν οι ήδη σχηματισθείσες προβλέψεις των τραπεζών για τον πιστωτικό κίνδυνο. Τέλος, η Blackrock παρείχε ανά εξάμηνο εκτιμήσεις για την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων, των δανείων σε αθέτηση και των αναμενόμενων ζημιών πιστωτικού κινδύνου (CLPs), κατά τη χρονική στιγμή αθέτησης υποχρέωσης.

vi. Το υποέργο για το Χαρτοφυλάκιο Δανείων στο Εξωτερικό (Foreign Loan Book – F.L.B.)

Παρέχει μια ανεξάρτητη εκτίμηση για την ορθότητα των παραμέτρων πιστωτικού κινδύνου και αξιολογεί την αποτίμηση των εξασφαλίσεων, την κατηγοριοποίηση των κινδύνων, την πιστωτική πολιτική και τη διαχείριση των προβληματικών δανείων των επτά μεγαλύτερων θυγατρικών των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Τουρκία. Αυτές οι θυγατρικές αντιπροσωπεύουν το 70% του συνολικού χαρτοφυλακίου δανείων στο εξωτερικό. Μαζί με τα δάνεια εσωτερικού, η Blackrock εξέτασε το 94% του υπολοίπου δανείων των ελληνικών τραπεζών σε ενοποιημένη βάση.

Η αξιολόγηση της Blackrock στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην ποσοτική και ποιοτική ανάλυση στοιχείων σε επίπεδο δανείου και χαρτοφυλακίου, καθώς και στην

ποιοτική ανάλυση και τις επιτόπιες συναντήσεις με στελέχη των τραπεζών. Ειδικότερα, η Blackrock αξιολόγησε την ορθότητα των εσωτερικών εκτιμήσεων των τραπεζών όσον αφορά την πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης και τις ζημίες σε περίπτωση αθέτησης ενός έτους, για κάθε μία από τις επτά θυγατρικές και για κάθε κατηγορία δανείων, με ημερομηνία αναφοράς τον Ιούνιο του 2013. Ως αποτέλεσμα, η Blackrock ταξινόμησε αυτές τις παραμέτρους πιστωτικού κινδύνου σε έξι κατηγορίες και παρείχε ένα εύρος προσαρμογής για κάθε μία από αυτές.

Κεφάλαιο 4^ο: Το Μέλλον του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

4.1 Τραπεζικοί Ισολογισμοί & Ρευστότητα

Οι τράπεζες λειτουργούν ως διαμεσολαβητές ανάμεσα σε καταθέτες και επενδυτές, όπως και ανάμεσα στον μονοπωλιακό παροχέα ρευστότητας, το Ευρωσύστημα, και τους χρήστες της ρευστότητας, δηλαδή το δημόσιο, τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και είναι φυσικό να αξιολογούνται αλλά και να αξιολογούν. Μη φερέγγυες τράπεζες δυσκολεύονται να χρηματοδοτηθούν, ακόμη και από την Κεντρική Τράπεζα, όπως συνέβη στην περίπτωση των ελληνικών τραπεζών, κατά το 2^ο εξάμηνο του 2012. Όταν όμως μπορούν να χρηματοδοτηθούν, οι ίδιες αξιολογούν τα αναμενόμενα κέρδη από τη δανεισμένη ρευστότητα, σταθμίζοντας κόστη και κινδύνους. Επομένως, η οικονομική κατάσταση του τραπεζικού συστήματος είναι σημαντική τόσο για τη δική τους χρηματοδότηση όσο και για την διάθεσή τους να συμβάλουν στην πιστωτική επέκταση, αναλαμβάνοντας νέους επιχειρηματικούς κινδύνους³⁸.

Η αξιολόγηση επομένως των τραπεζών γίνεται στη βάση των ισολογισμών τους, οι οποίοι γενικά παρουσιάζουν κάποιες ιδιομορφίες, σε σχέση με τούς ισολογισμούς άλλων εταιρειών. Κατά πρώτον υπάρχει σημαντική μόχλευση, δηλαδή, ενώ η σχέση Ιδίων Κεφαλαίων προς Δανεισμό, για μια μέση βιομηχανική εταιρεία είναι περίπου 1:1, για μια μέση τράπεζα είναι 1:9,18 Αυτό σημαίνει ότι τα Ίδια Κεφάλαια είναι σχετικά λίγα σε σχέση με το Σύνολο του Ενεργητικού, το οποίο κυρίως αποτελείται από δάνεια και επενδύσεις σε χρεόγραφα, γεγονός που καθιστά τις τράπεζες ευάλωτες. Αρκεί ένα σχετικά μικρό ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων για να αναλωθούν τα κεφάλαια μιας τράπεζας, να κλονιστεί δηλαδή την βιωσιμότητά της.

Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι η μέση χρηματοοικονομική διάρκεια του Ενεργητικού της είναι πολύ μεγαλύτερη από τη μέση διάρκεια του Παθητικού της. Για παράδειγμα, η χρονική διάρκεια στεγαστικών ή επιχειρηματικών δανείων μπορεί να επεκτείνεται έως και 20 με 30 έτη, ενώ οι καταθέσεις από μία ημέρα έως και δύο χρόνια. Επίσης, η συνήθης διάρκεια ενός ομολόγου που εκδίδεται από μια τράπεζα για ενίσχυση της ρευστότητάς της, με εγγυήσεις στοιχείων του Ενεργητικού της, για παράδειγμα, στεγαστικά δάνεια, είναι δύο έως πέντε έτη. Αυτό αποτελεί μια δεύτερη πηγή αστάθειας για το τραπεζικό

³⁸ Σαρδέλης Χ., (2013), «Κρίση & Προοπτικές Ανάκαμψης: Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας», Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής – Κ.Ε.Π.Π., Μάρτιος, Σελ: 49 – 53

σύστημα, επειδή καλείται να αναχρηματοδοτεί διαρκώς τα στοιχεία του Ενεργητικού του, οπότε ελλοχεύει ο κίνδυνος εκδήλωσης αδυναμίας αναχρηματοδότησης και στήριξης του Ενεργητικού της, που ονομάζεται κίνδυνος ρευστότητας³⁹.

Ο κίνδυνος ρευστότητας είναι άμεσα συνδεδεμένος με τη βασική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, ως διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και επενδυτές, οι οποίοι λειτουργούν με διαφορετικούς χρονικούς ορίζοντες. Οι αποταμιευτές θέλουν να έχουν την ευχέρεια να αποσύρουν ανά πάσα στιγμή τις καταθέσεις τους, ενώ οι επενδυτές θέλουν να διασφαλίσουν τη χρηματοδότηση σε βάθος χρόνου, ώστε οι αποδόσεις των επενδύσεων να επαρκούν για την αποπληρωμή τόκων και κεφαλαίου. Δηλαδή οι τράπεζες δανείζονται βραχυπρόθεσμα και επενδύουν μακροπρόθεσμα.

Είναι ευνόητο ότι μια τράπεζα για την οποία εκφράζονται φόβοι, ακόμη και αβάσιμοι, για την βιωσιμότητά της, θα αντιμετωπίσει δυσκολίες στο να διατηρήσει ανέπαφες τις καταθέσεις, πόσω μάλλον να δανειστεί στη διατραπεζική αγορά. Επομένως, φήμες ή εκθέσεις που θέτουν εν αμφιβόλω τη φερεγγυότητα μιας τράπεζας, μπορούν εύκολα να πυροδοτήσουν κρίση ρευστότητας, επιταχύνοντας έτσι μια κατάρρευση. Μπορεί επίσης να συμβεί και το αντίθετο. Εκροή καταθέσεων ή αποκοπή από την χονδρική διατραπεζική αγορά μπορεί να αναγκάσει μια μεμονωμένη τράπεζα, ή ακόμη και ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα μιας χώρας να προβεί σε μαζικές πωλήσεις ακόμη και ενός υγιούς χαρτοφυλακίου δανείων ή ομολόγων, πιέζοντας έτσι τις τιμές τους και μειώνοντας την αξία του υπόλοιπου χαρτοφυλακίου. Πρόκειται για ένα σύννηθες φαινόμενο στην ιστορία των χρηματοοικονομικών κρίσεων, όπου η έλλειψη αξιοπιστίας πυροδοτεί κρίση ρευστότητας, η οποία εύκολα μετεξελίσσεται σε κρίση βιωσιμότητας.

Ο τρόπος αξιολόγησης αυτών των κινδύνων δεν είναι σταθερός κατά τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου. Στην ανοδική φάση, η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, αύξηση της κερδοφορίας και αισιόδοξων εισοδηματικών προοπτικών, οι τράπεζες επιδίδονται στην αύξηση των χορηγήσεων, υποβαθμίζοντας τους κινδύνους και τη σημασία του λειτουργικού τους κόστους. Αντίθετα, στην καθοδική φάση, οι χορηγήσεις είναι λίγες, οι διοικήσεις επικεντρώνονται στην περικοπή του λειτουργικού κόστους, οι καταθέσεις δεν αυξάνονται ή περιορίζονται, και η προσοχή στρέφεται στην ανησυχία να μην προκύψει η υποψία δυσκολιών αναχρηματοδότησης, δηλαδή δυσκολιών για την υποστήριξη του Ενεργητικού τους. Η συμπεριφορά, επομένως, του τραπεζικού συστήματος λειτουργεί

³⁹ Casu B, Giradone C., Molyneux P., (2006) «Introduction to Banking», Prentice Hall, pp. 6 – 9

αποσταθεροποιητικά για την πραγματική οικονομία, διογκώνοντας τις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου, τόσο στην ανοδική όσο και στην καθοδική φάση. Επιπλέον, είναι σαφές ότι, σε συνθήκες ύφεσης, η απροθυμία για ενίσχυση των χορηγήσεων συνδέεται άμεσα με την δυναμική των στοιχείων του ισολογισμού τους.

Τα παραπάνω δεν είναι άσχετα με αυτά που συμβαίνουν στην Ελλάδα. Το μη βιώσιμο παραγωγικό υπόδειγμα της ελληνικής οικονομίας και τα μεγάλα, διπλά, ελλείμματα, οδήγησαν στην απαξίωση των ελληνικών ομολόγων, δηλαδή τον πυρήνα του Ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών. Αυτό με τη σειρά του πυροδότησε αρχικά την απομόνωσή τους από την διατραπεζική αγορά και στη συνέχεια, σε μαζική εκροή καταθέσεων, τροφοδοτώντας ένα φαύλο κύκλο απαξίωσης και αδυναμίας να στηρίξουν το επενδυτικό τους χαρτοφυλάκιο. Αυτής δε της φάσης είχε προηγηθεί μια δεκαετία ευφορίας και ριψοκίνδυνων επιλογών, οι οποίες άφησαν έκθετες τις τράπεζες όταν εμφανίστηκαν οι πρώτοι κλυδωνισμοί.

Η μόχλευση των ελληνικών τραπεζών σήμερα φθάνει στα επίπεδα του 19:1. Μια τέτοια αναλογία, εν μέσω κρίσης, είναι λογικό να δημιουργεί υποψίες βιωσιμότητας, αλλά και επιφυλακτικότητας εκ μέρους των ιδίων των τραπεζών για ανάληψη νέων κινδύνων. Τα ίδια κεφάλαια αναλώθηκαν πλήρως μετά το PSI, το 1^ο τρίμηνο του 2012, όταν οι τράπεζες βρέθηκαν με αρνητική Καθαρή Θέση, και με επιπρόσθετες ζημιές από την «εθελοντική» ανταλλαγή ομολόγων το Δεκέμβριο του ίδιου έτους, οι οποίες συνέβαλαν στην ανοδική τάση που παρατηρείται στις αρχές του 2013.

Ενδεικτικά, στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο αντίστοιχος δείκτης μόχλευσης, δηλαδή ο λόγος μεταξύ των Δανεικών και των Ιδίων Κεφαλαίων, έχει πολύ μικρότερες τιμές. Ειδικότερα, χώρες όπως η Ιρλανδία και η Ισπανία, που βίωσαν τις συνέπειες της κρίσης έχουν τιμές 15,2:1 και 9,6:1 αντίστοιχα. Άλλες χώρες όπως είναι η Γερμανία έχουν τιμή δείκτη 5,1:1, ή η Αυστρία έχει τιμή δείκτη 4,6:1. Μόνο η Κύπρος έχει αρκετά υψηλή τιμή δείκτη μόχλευσης, ο οποίος φθάνει σε μια αναλογία 18:1⁴⁰.

Η ολοκλήρωση επομένως της ανακεφαλαιοποίησης κλείνει υφιστάμενα κενά και δεν πρέπει να ερμηνευτεί ως μια πλήρης αποκατάσταση ενός βαριά τραυματισμένου τραπεζικού συστήματος. Σίγουρα αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα στην διαδικασία της εξυγίανσης, αλλά είναι αμφίβολο αν διασφαλίζει προϋποθέσεις κάλυψης μεγάλων νέων κινδύνων και

⁴⁰ Eurostat, (2012), «Excessive Imbalance Procedure», http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/excessive_deficit (Ανακτήθηκε 4/9/2014)

απορρόφησης νέων κραδασμών, συνεπεία μιας νέας, γενναιόδωρης, πιστοδότησης, ενός εξίσου προβληματικού ιδιωτικού τομέα.

4.2 Νομισματική Πολιτική & Ρευστότητα

Ένα από τα διαρκώς επαναλαμβανόμενα αιτήματα, αφορά στη χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής, με έμφαση στην ποσοτική χαλάρωση. Το αίτημα, από τη στενή οπτική γωνία της ελληνικής επιχειρηματικής τάξης δεν είναι καθόλου παράλογο. Το πρόβλημα είναι πως, η πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, κρινόμενη με τυπικά ευρωπαϊκά κριτήρια και για το σύνολο της Ευρωζώνης, ήταν και παραμένει επεκτατική. Μια δεύτερη ένδειξη είναι ότι, πολλές βόρειο – ευρωπαϊκές τράπεζες, έχουν ήδη αρχίσει να επιστρέφουν μακροπρόθεσμη ρευστότητα, την οποία είχαν αντλήσει από το «παράθυρο ευκαιρίας» για φθινό τριετή δανεισμό. Αυτό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό γιατί, προφανώς, οι τράπεζες που επιστρέφουν ρευστότητα θα πρέπει να θεωρούν ότι δεν μπορούν να την επενδύσουν παραγωγικά, αλλά ούτε και να την παροχετεύσουν σε περιοχές υψηλού κινδύνου, όπως το ελληνικό τραπεζικό σύστημα⁴¹.

Βέβαια, σε σύγκριση με τις πρωτοβουλίες άλλων κεντρικών τραπεζών, όπως της αμερικανικής F.E.D., της ιαπωνικής ή της αγγλικής Κεντρικής Τράπεζας, τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ήταν συγκριτικά πολύ φειδωλά και ακόμη πιο πολύ καθυστερημένα. Επίσης, το γεγονός ότι πέραν της περικοπής των επιτοκίων (συμβατικό μέτρο), η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα κατέφυγε και σε σειρά μη συμβατικών μέτρων στα τέλη του 2011, καταδεικνύει ότι υπήρξε ολιγωρία και έλλειψη ετοιμότητας, αφήνοντας τα προβλήματα να διογκωθούν υπέρμετρα. Αν δε λάβει κανείς υπόψιν το γεγονός ότι, σε ολόκληρη την Ευρωζώνη ασκείται περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, κάτω από συνθήκες ιστορικά πολύ χαμηλού πληθωρισμού, θα μπορούσε εύκολα να δομηθεί το επιχείρημα ότι υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω νομισματικής χαλάρωσης. Αλλωστε, λίγο περισσότερο πληθωρισμός θα υποβοηθούσε και στην αντιμετώπιση του προβλήματος της «υπερχρέωσης» ορισμένων χωρών – μελών, μειώνοντας το πραγματικό χρέος. Το βασικότερο όμως πρόβλημα της Ευρωζώνης είναι ότι, η επίδραση των μέτρων δεν κατανέμεται ομοιόμορφα στη νομισματική ένωση⁴².

⁴¹ Σαρδέλης Χ., (2013), «Κρίση & Προοπτικές Ανάκαμψης: Ανακεφαλαίωση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας», Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής – Κ.Ε.Π.Π., Μάρτιος, Σελ: 55 – 60

⁴² Pill K, Daly D., Schumacher A., Benito, L., Nielsen, N., Valla, A, (2013), «Persistent cross – country divergence in bank lending rates», Goldman Sachs, European Economic Analyst No 13/13, March

Γενικά, σε περιόδους χρηματοοικονομικής κρίσης, όπως η σημερινή, η εμπιστοσύνη μεταξύ των βασικών συντελεστών της αγοράς χρήματος κάμπτεται σε πολλαπλά επίπεδα. Πρώτον μεταξύ των ίδιων των τραπεζών, οπότε παρεμποδίζεται η ροή της ρευστότητας, από τράπεζες με πλεονάζουσα προς τράπεζες με ελλειμματική. Δεύτερον, μεταξύ καταθετών και τραπεζών, οπότε μπορεί να σημειωθούν εκροές, ή ακόμη και κινήσεις πανικού. Τρίτον, μεταξύ τραπεζών και δανειοληπτών, με τους δεύτερους να παρουσιάζουν αυξημένες ανάγκες χρηματοδότησης και τις πρώτες να εκφράζουν ενισχυμένες αμφιβολίες για την ικανότητά τους να εξυπηρετήσουν τα δάνειά τους. Τέλος, ένα σύνηθες φαινόμενο είναι ότι μειώνεται η αξία των ενεχύρων που χρησιμοποιούνται σε ολόκληρη την αλυσίδα, γεγονός που δυσχεραίνει την προθυμία των τραπεζών να αυξήσουν τις χορηγήσεις έναντι εγγυήσεων.

Η ελληνική κρίση έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη σε όλα τα επίπεδα. Τα ομόλογα του ελληνικού δημοσίου πρώτα απαξιώθηκαν και μετά κλειδώθηκαν οι λογιστικές απώλειες μέσω του «κουρέματος», καταγράφοντας ζημίες που ξεπέρασαν τα 30 δισεκατομμύρια ευρώ στο επενδυτικό τους χαρτοφυλάκιο από το PSI και, με επιπλέον απώλειες, κατά τη μετέπειτα «εθελοντική» επαναγορά. Τα κεφάλαιά τους αναλώθηκαν για την κάλυψη των ζημιών και οι περισσότερες κατέληξαν με αρνητική καθαρή θέση. Επί πλέον, η χαμηλή πιστοληπτική τους διαβάθμιση τα είχε απαξιώσει ως ενέχυρο για παροχή ρευστότητας, πρώτα στη διατραπεζική και μετέπειτα ακόμη και έναντι της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Υπήρξαν επίσης σημαντικές εκροές καταθέσεων, δηλαδή ρευστότητας που θα μπορούσε να μετατραπεί σε δάνεια. Τέλος, η εκθετική αύξηση των προβληματικών δανείων, οι χρεοκοπίες επιχειρήσεων, η αύξηση της ανεργίας και η δραματική μείωση των εισοδημάτων, στο πλαίσιο της εσωτερικής υποτίμησης, ναρκοθέτησε πλήρως την εμπιστοσύνη μεταξύ τραπεζών και δανειοληπτών, δημιουργώντας ένα καταστροφικό φαύλο κύκλο.

Αν σε όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, προστεθεί και η απειλή για έξοδο της Ελλάδας από την Ευρωζώνη, τότε δεν είναι παράξενο ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρέθηκε αποκομμένο από το υπόλοιπο ευρωπαϊκό. Η ποιότητα των ισολογισμών των ελληνικών τραπεζών στερείται της ποιότητας που απαιτείται για τη διασφάλιση απρόσκοπτης παροχέτευσης ευρωπαϊκής ρευστότητας στην οικονομία. Είναι επομένως προφανές ότι, το ερώτημα αν οι τράπεζες, μετά την ανακεφαλαιοποίησή τους, θα είναι σε θέση να χρηματοδοτήσουν την ανάκαμψη της οικονομίας δεν μπορεί να έχει μια απλή και μονοδιάστατη απάντηση. Η ανακεφαλαιοποίηση είναι αναγκαία συνθήκη για τη διασφάλιση της λειτουργίας τους, αλλά όχι ικανή για να πρωταγωνιστήσουν στην τόνωση της

οικονομικής δραστηριότητας, από τη στιγμή που οι κρίκοι της αλυσίδας συνεχίζουν να είναι προβληματικοί.

Επειδή η υλοποίηση της νομισματικής πολιτικής περνάει μέσα από τους ισολογισμούς των κεντρικών τραπεζών του Ευρωσυστήματος, μια ματιά στο μέγεθος του Ενεργητικού της Τράπεζας της Ελλάδος φαίνεται να δείχνει ότι, μεταξύ 2008 και 2012, η ελληνική οικονομία είχε δεχτεί μια σημαντική ένεση ρευστότητας. Οι τράπεζες όντως δανείστηκαν σημαντικά ποσά από την Τράπεζα της Ελλάδος και το ερώτημα είναι αν η ρευστότητα που αντλήθηκε από την Τράπεζα της Ελλάδος προστέθηκε ως μέγεθος στο προϋπάρχον αποθεματικό ρευστότητας, ή αν απλά υποκατέστησε απώλειες που προήλθαν από άλλες πηγές, όπως η διατραπεζική, οι εκδόσεις τραπεζικών ομολόγων και οι καταθέσεις.

Η σωστή ερμηνεία του ρόλου της Τραπέζης της Ελλάδος είναι σημαντική, από την άποψη ότι λανθασμένες αντιλήψεις συνήθως οδηγούν στην καλλιέργεια λανθασμένων προσδοκιών. Αν η Τράπεζα της Ελλάδος απλά αντέδρασε στην οξυμένη ζήτηση ρευστότητας λόγω αποκλεισμού των τραπεζών από τα συνήθη κανάλια, τότε η αποκλιμάκωση του Ενεργητικού της τους τελευταίους μήνες μάλλον προέρχεται από την πλευρά της ζήτησης, εκ μέρους δηλαδή των τραπεζών. Υπάρχει όμως και η λανθασμένη άποψη ότι, η Τράπεζα της Ελλάδος «κλείνει τη στρόφιγγα», δημιουργώντας επιπρόσθετα προβλήματα. Αυτό θα συνέβαινε αν η Τράπεζα της Ελλάδος ασκούσε αυτόνομη νομισματική πολιτική, προσπαθώντας να ενισχύσει την τοπική ρευστότητα, διογκώνοντας αρχικά τη νομισματική βάση, αλλά τώρα επιχειρεί να τη συρρικνώσει. Είναι όμως γνωστό ότι, σε μια νομισματική ένωση, μια ασύμμετρη διαταραχή στην πραγματική οικονομία μιας μικρής περιφερειακής οικονομίας επηρεάζει κυρίως την διαθέσιμη ρευστότητα, η οποία καθίσταται ενδογενής μεταβλητή ακριβώς επειδή η νομισματική πολιτική δεν προσαρμόζεται στις ανάγκες της⁴³.

4.3 Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων

Η πολιτική πιστοδοτήσεων εκ μέρους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προς τις επιχειρήσεις, με ιδιαίτερη έμφαση στις μικρομεσαίες, παρακολουθείται σε εξαμηνιαία βάση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η κατάσταση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), κατηγορία που είναι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την ελληνική πραγματικότητα,

⁴³ Sardelis C. (1993), «Targeting a European Monetary Aggregate – Review and Current Issues», Commission of the European Communities, Economic paper No 102, July

είναι πολύ πιο μειονεκτική στην αγορά κεφαλαίων από ότι αυτή των μεγαλύτερων. Τα ιδιαίτερα διαχρονικά τους προβλήματα, είναι⁴⁴:

1. Είναι περισσότερο εξαρτημένες από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα για άντληση κεφαλαίων από τις μεγάλες, οι οποίες έχουν πρόσβαση και σε άλλες πηγές, όπως είναι οι εκδόσεις χρεογράφων.
2. Λόγω προβλημάτων ασύμμετρης πληροφόρησης, η πιθανότητα να αντιμετωπίσουν δυσκολίες χρηματοδότησης είναι σημαντική. Αυτό οφείλεται σε σειρά δομικών χαρακτηριστικών, τα οποία συνεπάγονται ιδιαίτερα κόστη αξιολόγησης του αξιόχρεου των ΜΜΕ, όπως:
 - ✓ Οι ισολογισμοί και οι λογιστικές τους καταστάσεις είναι συνήθως συνοπτικές και λιγότερο αναλυτικές.
 - ✓ Το καταγεγραμμένο ιστορικό τους, όσον αφορά την εξυπηρέτηση δανείων είναι συνήθως βραχυχρόνιο και, σε πολλές περιπτώσεις, παρουσιάζει αρρυθμίες που επιβαρύνουν το προφίλ τους.
3. Η πιστοληπτική τους ικανότητα διαβρώνεται πολύ πιο σύντομα στην καθοδική φάση του οικονομικού κύκλου, λόγω έλλειψης αποθεμάτων ασφαλείας όσον αφορά την ρευστότητα, αλλά και την κεφαλαιακή τους βάση.

Ως συνεπεία των ανωτέρω, οι τράπεζες επιδεικνύουν μεγαλύτερη αποστροφή για χρηματοδότηση των ΜΜΕ, ιδιαίτερα σε περιόδους ύφεσης, οι οποίες με τη σειρά τους εγκλωβίζονται σε ένα φαύλο κύκλο μειωμένου τζίρου, μειωμένης χρηματοοικονομικής ανθεκτικότητας και αυστηρότερης πιστοδότησης εκ μέρους των τραπεζών.

Πρόκειται επομένως για ένα σοβαρό διαρθρωτικό πρόβλημα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι ΜΜΕ αποτελούν το 98% του συνόλου των επιχειρήσεων, παράγουν το 60% της προστιθέμενης αξίας και στηρίζουν περίπου το 75% της ιδιωτικής απασχόλησης. Είναι επομένως αυτονόητο ότι γίνονται πολλές προσπάθειες να στηριχθούν οι ΜΜΕ με πολλούς τρόπους, ώστε να παρακάμπτονται τα προβλήματα που προαναφέρθηκαν. Για παράδειγμα, οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχουν υιοθετήσει προγράμματα κρατικών εγγυήσεων για δάνεια προς ΜΜΕ, ώστε να αμβλύνεται ο εκλαμβανόμενος από τις τράπεζες πιστωτικός κίνδυνος και να ενθαρρύνονται οι πιστοδοτήσεις. Έχουν επίσης συσταθεί κεφάλαια συμμετοχών (venture capital), με συμμετοχή δημοσίων και ιδιωτικών κεφαλαίων για τη

⁴⁴ Coeuré B. (2013), «SME Financing, market innovation and regulation», European Central Bank

στήριξη καινοτόμων επιχειρηματικών σχεδίων και νεοσύστατων ΜΜΕ, διαχειριζόμενα από επαγγελματίες του χώρου.

Υπό εξέλιξη είναι επίσης πρωτοβουλίες για την απευθείας πρόσβαση ΜΜΕ στις αγορές κεφαλαίων, με τη στήριξη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και της θυγατρικής της (Ευρωπαϊκό Επενδυτικό Ταμείο). Η ιδέα είναι να εκδίδονται ομόλογα καλυμμένα από δέσμες δανείων προς ΜΜΕ και, εν μέρει εγγυημένα από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, να τιτλοποιούνται δηλαδή δάνεια των ΜΜΕ με μερική ανάληψη κινδύνου εκ μέρους ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Η προσπάθεια υποβοηθείται και από μια πρόσφατη πρωτοβουλία (Prime Collateralized Initiative - PCS), με στόχο την τυποποίηση τιτλοποιημένων ομολόγων για δάνεια ΜΜΕ, με βελτίωση της διαφάνειας, της ποιότητας των υποκείμενων δανείων και της απλούστευσης των εκδοτικών διαδικασιών.

Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη μείωση των εποπτικών κεφαλαίων για δάνεια προς τις ΜΜΕ, ενθαρρύνοντας έτσι τις τράπεζες να χαλαρώσουν τα κριτήρια πιστοδοτήσεων. Παραδείγματος χάριν, με το σημερινό καθεστώς, δάνεια άνω του ενός εκατομμυρίου προς ΜΜΕ επιβαρύνονται με συντελεστή κινδύνου 100% αν η επιχείρηση δεν έχει αξιολογηθεί από οίκο αξιολόγησης, κάτι που ισχύει για σχεδόν όλες τις ΜΜΕ, αλλά ευνοεί μεγάλες επιχειρήσεις που έχουν βαθμό πιστοληπτικής ικανότητας τουλάχιστον «BBB» και, ως εκ τούτου, τα δάνειά τους προς αυτές επιβαρύνονται με μικρότερο συντελεστή κεφαλαιακών απαιτήσεων. Αυτή η διάκριση προβλέπεται να αρθεί έπειτα από εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τουλάχιστον για δάνεια μέχρι 1,5 εκατομμύρια ευρώ, μειώνοντας τον συντελεστή σε 76,2%.

Εξετάζοντας τα ανωτέρω ευρωπαϊκά δεδομένα, είναι αναμενόμενο οι ελληνικές ΜΜΕ να αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σκληρές συνθήκες χρηματοδότησης, λόγω του συνδυασμού της βαθιάς κρίσης και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ίδιες οι τράπεζες. Σύμφωνα με έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος ισχύουν τα εξής⁴⁵:

1. Οι ελληνικές ΜΜΕ αντιμετωπίζουν το υψηλότερο ποσοστό απορρίψεων για χρηματοδότηση στην Ευρωζώνη, με ποσοστό περίπου 45% έναντι μέσου όρου Ευρωζώνης περίπου 20%.²⁴
2. Το ποσοστό των αιτήσεων δανεισμού που καλύφθηκαν πλήρως είναι 20% για τις ελληνικές ΜΜΕ, έναντι του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (62%).

⁴⁵ Τράπεζα της Ελλάδος (2013), «Έκθεση του Διοικητή της Τραπεζικής της Ελλάδος για το έτος 2012», Τράπεζα της Ελλάδος, Σελ: 191 – 196

3. Ιεραρχώντας το πιο σημαντικό τους πρόβλημα, ανάμεσα στις επιλογές χρηματοδότηση και εξεύρεση πελατών, οι ελληνικές ΜΜΕ απαντούν σε ποσοστό 35%, αλλά με έντονα ανοδική τάση, το πρόβλημα χρηματοδότησης, έναντι περίπου 18% του μέσου όρου της Ευρωζώνης. Το πρόβλημα εξεύρεσης πελατών εκλαμβάνεται εξίσου σημαντικό για τις ελληνικές ΜΜΕ, αλλά με πτωτική τάση, σε αντίθεση με τις απαντήσεις των ΜΜΕ της υπόλοιπης Ευρωζώνης, το οποίο ιεραρχείται υψηλότερα (30%) αλλά χωρίς αισθητές διαχρονικές διακυμάνσεις.
4. Περίπου το 60% των ελληνικών ΜΜΕ δηλώνουν μειωμένη διαθεσιμότητα τραπεζικής χρηματοδότησης. Επίσης, περίπου 40% δηλώνουν μειωμένη διαθεσιμότητα εμπορικών πιστώσεων.
5. Σχεδόν το 50% των ελληνικών ΜΜΕ αντιμετωπίζει κλιμακούμενη αυστηροποίηση των μη επιτοκιακών όρων χρηματοδότησης. Απαιτούνται δηλαδή ενισχυμένες εγγυήσεις.
6. Τέλος, περίπου το 50% περιμένει περισσότερη πιστωτική συστολή για το επόμενο εξάμηνο, ενώ πληθαίνουν οι ΜΜΕ που δεν υποβάλλουν καν αίτηση δανειοδότησης, με την αιτιολογία ότι πρόκειται για μάταιη προσπάθεια.

Ένας επιπρόσθετος παράγοντας μπορεί να είναι η σαρωτική αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα. Το πελατολόγιο των τραπεζών που εξαγοράζονται ή συγχωνεύονται είναι, κατά κανόνα, άγνωστα στους νέους δυνητικούς δανειοδότες. Ως εκ τούτου, οι διαδικασίες εγκρίσεων θα είναι πιο χρονοβόρες, πιο τυπικές και πιο αποστασιοποιημένες λόγω έλλειψης εξοικείωσης, ιδιαίτερα αν παλαιότερα δάνειά τους παρουσιάζουν αρρυθμίες στην εξυπηρέτησή τους.

Συμπερασματικά, η ταυτόχρονη αναδιάρθρωση της οικονομίας και του τραπεζικού συστήματος μάλλον προσθέτει επιπρόσθετα εμπόδια στη χρηματοδότηση των ΜΜΕ, επιβραδύνοντας έτσι τους ρυθμούς μιας επιθυμητής, αλλά ενδεχόμενης, ακόμη, ανάταξης της πραγματικής οικονομίας.

4.4 Μέτρα Παρέμβασης

Οι διαβρωμένοι ισολογισμοί τόσο των τραπεζών όσο και των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, ιδίως των μικρομεσαίων, επιδρούν περιοριστικά για την άντληση και διοχέτευση ρευστότητας στην οικονομία. Όταν το πρόβλημα, πρωτίστως, εντοπίζεται στο αξιόχρεο των τραπεζών έναντι του Ευρωσυστήματος, και σε δεύτερο μεταξύ καταθετών, επιχειρήσεων και δημοσίου, το οποίο πέραν του ρόλου του ως δανειολήπτη είναι και βασικός εκδότης εγγυήσεων προς όλες τις κατευθύνσεις, έναντι των τραπεζών, των αγορών και των

εταίρων, οι παρεμβάσεις πρέπει να είναι επιλεκτικές και με στόχευση στο πραγματικό πρόβλημα.

Από αυτή την άποψη, αυτό που χρειάζεται η ελληνική οικονομία είναι μια ποιοτική αναβάθμιση των εγγυήσεων που μπορεί να εκδώσει ο κάθε εμπλεκόμενος στην αλυσίδα της ρευστότητας, από την κεντρική τράπεζα μέχρι τον τελευταίο δανειολήπτη, ώστε να ενισχυθεί το αξιόχρεο του κάθε δανειολήπτη. Συμπληρωματικά, θεσμοί που έχουν ευθύνη για τη σταθεροποίηση της οικονομίας, πρέπει να αναλάβουν περισσότερους κινδύνους, ώστε να αποδυναμωθεί η αντίληψη ότι τοποθετήσεις κεφαλαίων στην ελληνική οικονομία συνεπάγεται ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου σε σχεδόν απαγορευτικά επίπεδα⁴⁶.

Με στόχο την ενίσχυση του κρίκου τράπεζες – επιχειρήσεις, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, προχώρησε στην ίδρυση μιας θυγατρικής, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων, με στόχο τη χορήγηση βραχυπρόθεσμων πιστώσεων προς ελληνικές ΜΜΕ, προκειμένου να διευκολύνονται στην προμήθεια πρώτων υλών από το εξωτερικό. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων έχει αποφασίσει να συμβάλει στη δημιουργία Ταμείου Επιμερισμού Κινδύνων για χρηματοδοτήσεις έργων υποδομών, με εγγυήσεις πόρων του ΕΣΠΑ και με μόχλευση των εγγυήσεων 1,5:1. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η λειτουργία του Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (Ε.Τ.Ε.ΑΝ.), το οποίο καλύπτει μερικώς με εγγυήσεις ορισμένους τύπους επιχειρηματικών δανείων από τις εγχώριες τράπεζες. Διαθέτει επίσης κεφάλαια, προερχόμενα από το ΕΣΠΑ, για τη συγχρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων με τις τράπεζες.

Τα ανωτέρω δείχνουν τη σωστή κατεύθυνση των απαιτούμενων παρεμβάσεων έως ότου αποκατασταθεί η καλή λειτουργία των μηχανισμών μετάδοσης. Κρατικές εγγυήσεις, υποβοηθούμενες από εγγυήσεις ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων υψηλής πιστοληπτικής ικανότητας, όπως το EFSF ή η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, μπορούν σε μεγάλο βαθμό να αναχαιτίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις των αδύναμων εγχώριων ισολογισμών και την, μέσω αυτών, ανατροφοδότηση της κρίσης. Θα ήταν δε περιττό να υπογραμμιστεί η σημασία της αναβάθμισης της πιστοληπτικής ικανότητας του δημοσίου σε αυτή την προσπάθεια.

Μέσο – μακροπρόθεσμα, το υπό διαμόρφωση σχέδιο για τραπεζική ενοποίηση θα μπορούσε επίσης να διευκολύνει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, όπως βέβαια και άλλων

⁴⁶ Σαρδέλης Χ., (2013), «Κρίση & Προοπτικές Ανάκαμψης: Ανακεφαλαίωση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας», Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής – Κ.Ε.Π.Π., Μάρτιος, Σελ: 64 – 67

περιφερειακών χωρών της Ευρωζώνης. Ένα πανευρωπαϊκό σύστημα εγγύησης καταθέσεων θα μπορούσε, παραδείγματος χάριν, να σταθεροποιήσει τις καταθέσεις, ακόμη και αν προέκυπταν αμφιβολίες ή πραγματικά προβλήματα για τη μακροοικονομική κατάσταση μιας χώρας. Επίσης, κοινή εποπτεία με ομοιόμορφους κανόνες θα μπορούσε να συμβάλει στην ομαλότερη λειτουργία της διατραπεζικής αγοράς, αμβλύνοντας προβλήματα που σχετίζονται με ασύμμετρη πληροφόρηση και οδηγούν σε καθολική απομόνωση τα τραπεζικά συστήματα αδύναμων χωρών. Στην ίδια κατεύθυνση θα συνέβαλε και κοινό ταμείο εκκαθάρισης αφερέγγυων τραπεζών, με κοινούς κανόνες, σπάζοντας τον κρίκο μεταξύ τραπεζικών και δημοσιονομικών κρίσεων.

Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα

Σε μία εξαιρετικά σημαντική μεταβατική περίοδο έχει εισέλθει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα με τις συνεχόμενες αλλαγές που λαμβάνουν χώρα, αλλά και τη μετοχική αναδιάρθρωση που βρίσκεται σε εξέλιξη. Από τις διεργασίες αυτές, αναμένονται σημαντικές αλλαγές τόσο στη λειτουργία, όσο και στη φιλοσοφία των πιστωτικών ομίλων. Δύο (2) είναι οι βασικοί παράγοντες που θα καθορίσουν την επόμενη ημέρα, σε διοικητικό και εποπτικό επίπεδο και για τους οποίους θα υπάρξουν σύντομα εξελίξεις⁴⁷:

- η πλήρης ιδιωτικοποίηση, με την είσοδο ξένων επενδυτών
- η ανάληψη της απευθείας εποπτείας των τεσσάρων συστημικών τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Στο νέο περιβάλλον που θα δημιουργηθεί, οι ευρωπαϊκές τράπεζες θα συγκλίνουν σημαντικά σε λειτουργικά θέματα και θέματα διαχείρισης κινδύνου και αυτό θα αλλάξει πολλά σε σύγκριση με συνήθειες και πρακτικές του παρελθόντος. Μετά την υψηλή συγκέντρωση στο πλαίσιο της ανακεφαλαιοποίησης του κλάδου, οι ελληνικές τράπεζες βρίσκονται σε διαδικασία απεμπλοκής από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.) και ήδη έχουν διευρύνει σε μεγάλο βαθμό τη μετοχική τους βάση. Αν, μάλιστα, προκύψουν επιπρόσθετες κεφαλαιακές ανάγκες στα stress tests και οι τράπεζες υποχρεωθούν να προβούν σε νέες αυξήσεις κεφαλαίου, τότε το ποσοστό των ιδιωτών ενδέχεται να ενισχυθεί περαιτέρω.

Οι διοικήσεις των τεσσάρων τραπεζών έχουν θέσει αυστηρούς κανόνες για την μετεξέλιξη των ελληνικών τραπεζών και την αναπροσαρμογή του επιχειρηματικού τους μοντέλου. Το τρίπτυχο, συνετή διαχείριση, εξωστρέφεια και παροχή εξειδικευμένων λύσεων και καινοτόμων προϊόντων θα πρωταγωνιστήσει όταν οι τράπεζες ξεφύγουν από τα διαδοχικά τεστ και την επιτροπεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Στις 4 Νοεμβρίου τίθεται σε εφαρμογή ο Ενιαίος Μηχανισμός Εποπτείας (SSM) της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που αποτελεί προάγγελο της τραπεζικής ενοποίησης. Στη νέα αυτή πραγματικότητα, οι τράπεζες θα αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Τράπεζα της Ελλάδος πλέον, θα αναλάβει την άμεση εποπτεία των μη συστημικών τραπεζών και της σωστής λειτουργίας του συστήματος, αναλαμβάνοντας την οργάνωση και

⁴⁷ <http://www.capital.gr/News.asp?id=2107969> (Ανάκτηση 11/9/2014)

συμμετέχοντας στα ειδικά κλιμάκια που θα πραγματοποιούν τους πολύ σημαντικούς, για το νέο πλαίσιο εποπτείας, επιτόπιους ελέγχους στις τράπεζες. Η ΕΚΤ, βέβαια, ως «επόπτης» των ευρωπαϊκών τραπεζών, θα έχει το δικαίωμα να αναλαμβάνει την απευθείας εποπτεία οποιασδήποτε τράπεζας κρίνει αυτή απαραίτητο. Στην ουσία, από τις 4 Νοεμβρίου του 2014 η Τράπεζα της Ελλάδος περνάει σε νέο καθεστώς λειτουργίας.

Οι βασικοί σκοποί του Ενιαίου Μηχανισμού Εποπτείας θα είναι η διαφύλαξη της ασφάλειας και της ευρωστίας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και η ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης και σταθερότητας στην Ευρώπη. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι αρμόδιες αρχές των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα συνάπτουν μνημόνιο συνεννόησης στο οποίο θα περιγράφονται οι όροι της συνεργασίας τους κατά την εκτέλεση των εποπτικών τους καθηκόντων. Στο πλαίσιο του νέου συστήματος εποπτείας, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα εποπτεύει άμεσα τα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα, ενώ θα συνεργάζεται στενά με τις εθνικές αρμόδιες αρχές για την εποπτεία όλων των υπόλοιπων πιστωτικών ιδρυμάτων που βρίσκονται υπό τη γενική επίβλεψή της⁴⁸.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μπορεί να αποφασίσει να αναλάβει κάθε στιγμή, την ευθύνη εποπτείας λιγότερο σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Επίσης, θα εποπτεύει άμεσα τα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία αντιπροσωπεύουν σχεδόν 85% του συνολικού Ενεργητικού του τραπεζικού τομέα στη ζώνη του ευρώ. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα χαρακτηρίζει σημαντικά τα πιστωτικά ιδρύματα που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Τουλάχιστον τα τρία (3) σημαντικότερα πιστωτικά ιδρύματα κάθε συμμετέχουσας χώρας θα υπόκεινται στην άμεση εποπτεία της Κεντρικής Τράπεζας, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους σε απόλυτες τιμές και για την Ελλάδα περιλαμβάνονται και οι τέσσερις (4) συστημικές τράπεζες.

Καθίσταται πλέον κατανοητό ότι, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αποκτά υπερεξουσίες εποπτείας στις τέσσερις (4) συστημικές τράπεζες στην Ελλάδα. Η αντιμετώπιση καιρίων τραπεζικών προβλημάτων θα αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη αυστηρότητα και επειδή οι ελληνικές τράπεζες εμφανίζουν τους χειρότερους δείκτες στην Ευρώπη, προφανώς θα αντιμετωπιστούν με μια τέτοια αυστηρότητα. Επίσης οι τράπεζες δεν θα μπορούν να συνεχίζουν τις πρακτικές αναχρηματοδότησης αν δεν έχει υπάρξει βιώσιμο σχέδιο της εταιρείας που δεν μπορεί να εξυπηρετήσει τα δάνεια της. Παράλληλα, και αυτό ίσως να

⁴⁸ <http://www.bankingnews.gr:8080> (Ανάκτηση 11/9/2014)

βοηθήσει τις ελληνικές τράπεζες, θα επιταχύνει τις διαδικασίες χρηματοδότησης της οικονομίας.

Κεφάλαιο 6^ο: Βιβλιογραφία

➤ Ελληνική

1. Alpha Bank (2014), «Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων», Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Ιανουάριος
2. Alpha Bank (2014), «Απολογισμός Δραστηριοτήτων 2013», Alpha Bank, Μάρτιος 2014
3. Askenazy P. – Cohen D., (2010), «Οικονομική κρίση: Αίτια και προοπτικές», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα
4. Αγγελόπουλος Π. (2008), «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
5. Γκόρτσος Χ. (2011), «Βασιλεία ΙΙΙ – Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία, με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα
6. Εθνική τράπεζα της Ελλάδος (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση Χρήσεως από 1 Ιανουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2013», Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος
7. Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2013), «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2012», Ιούνιος, Αθήνα
8. Ινστιτούτο Ομοσπονδίας Εργασίας Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος (2009), Η Απασχόληση στις Τράπεζες, Αθήνα
9. Krugman P. (2009), «Η Κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
10. Μιχαλόπουλος Γ. (2011), «Χρηματοδότηση των Ελληνικών Τραπεζών στη Διάρκεια της Κρίσης», Διεύθυνση Χρηματοοικονομικού Σχεδιασμού & Διαχείρισης – Alpha Bank
11. Προβόπουλος Γ. – Καπόπουλος Π. (2001), «Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
12. Σαρδέλης Χ., (2013), «Κρίση & Προοπτικές Ανάκαμψης: Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας», Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής – Κ.Ε.Π.Π., Μάρτιος
13. Τράπεζα της Ελλάδος (2011), «Έκθεση του Διοικητή της Τραπεζικής της Ελλάδος για το έτος 2010», Απρίλιος 2011, Αθήνα
14. Τράπεζα της Ελλάδος (2013), «Έκθεση του Διοικητή της Τραπεζικής της Ελλάδος για το έτος 2012», Τράπεζα της Ελλάδος

15. Τράπεζα της Ελλάδος, (2014), «Άσκηση Προσομοίωσης Ακραίων Καταστάσεων για τον Ελληνικό Τραπεζικό Τομέα – 2013», Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα Μάρτιος
16. Τράπεζα Πειραιώς (2014), «Ετήσια Οικονομική Έκθεση», Τράπεζα Πειραιώς, Μάρτιος 2014

➤ *Ξενόγλωσση*

17. Casu B, Giradone C., Molyneux P., (2006) «Introduction to Banking», Prentice Hall
18. Coeuré B. (2013), «SME Financing, market innovation and regulation», European Central Bank
19. Graciela L & Carmen R. (1999), «The Twin Crises: the causes of banking and balance of payments problems», American Economic Review, Vol. 89
20. Mishkin S.F., (1996), «Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective», National Bureau of Economic Research, Working Paper 5600
21. Pierre E.C. (2011), «Implementing Basel III: Challenges, Options & Opportunities», Moody's Analytics, September
22. Pill K. Daly D., Schumacher A., Benito, L., Nielsen, N., Valla, A, (2013), «Persistent cross – country divergence in bank lending rates», Goldman Sachs, European Economic Analyst No 13/13, March
23. Reuven G. & Hutchinson M., (2001), «Financial Crises in Emerging Markets», New York Cambridge University Press
24. Sardelis C. (1993), «Targeting a European Monetary Aggregate – Review and Current Issues», Commission of the European Communities, Economic paper No 102, July

➤ *Διαδίκτυο*

25. <http://www.kathimerini.gr/64095/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/neo-3ekinhma-gia-tis-4-systhmikes-trapezes> (Ανάκτηση 7/9/2014)
26. <http://www.banksnews.gr> (Διαθέσιμο 19/01/2011)
27. <http://www.insight.gr/economy.php?artid=15> (Ανάκτηση 26/08/2014)
28. <http://www.bankingnews.gr/> (Ανάκτηση 5/9/2014)

29. <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/856012/eurobank-oi-treis-prokliseis-tis-ellinikis-anakampsis> (Ανάκτηση 5/9/2014)
30. Eurostat, (2012), «Excessive Imbalance Procedure», http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/excessive_deficit (Ανακτήθηκε 4/9/2014)
31. <http://www.capital.gr/News.asp?id=2107969> (Ανάκτηση 11/9/2014)
32. <http://www.bankingnews.gr:8080> (Ανάκτηση 11/9/2014)